

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Koolstofneutraal: per definitie misleidend?

Emma Weynjes

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Evelyne TERRYIN

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2023
2024

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Koolstofneutraal: per definitie misleidend?

Emma Weynjes

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Evelyne TERRYIN

Samenvatting

Consumenten zijn steeds meer bereid om bij te dragen aan de strijd tegen de klimaatopwarming. Veel consumenten nemen dan ook de impact op het klimaat in overweging bij het maken van een consumptiekeuze. Handelaren zijn zich hiervan bewust en maken daarom vaak gebruik van koolstofclaims om zichzelf of hun producten of diensten aantrekkelijker te maken bij consumenten. Koolstofclaims zijn echter vaak misleidend en de informatie die handelaren verstrekken rond hun koolstofvoetafdruk of die van hun producten of diensten is vaak niet correct, niet betrouwbaar of niet verifieerbaar.

Daarom onderzoekt deze masterscriptie of het Europees consumentenrecht voldoende bescherming biedt aan de consument tegen misleidende koolstofclaims en het gebrek aan correcte en betrouwbare informatie rond de koolstofvoetafdruk en of het bijdraagt aan duurzame ontwikkeling.

Het eerste hoofdstuk zal het huidige regelgevend kader voor het gebruik van koolstofclaims in de EU en België evalueren. Op Europees niveau wordt de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en de Richtlijn Consumentenbescherming onder de loep genomen. Ook het Belgisch Wetboek van Economisch Recht en bepaalde *soft law* zal worden besproken en geëvalueerd. Uit deze evaluatie blijkt echter dat er bij zowel de Europese als bij de Belgische regelgeving twee problemen opduiken. Ten eerste biedt de huidige regelgeving geen voldoende bescherming aan consumenten tegen misleidende koolstofclaims. Ten tweede slaagt ze er niet in om correcte, betrouwbare en verifieerbare informatie met betrekking tot de koolstofvoetafdruk van producten of handelaren te verstrekken, die de consument nodig heeft om klimaatbewust te kunnen consumeren.

In het tweede hoofdstuk zullen vervolgens de nieuwe wetgevende initiatieven op Europees niveau beoordeeld worden. Concreet, wordt er gekeken of ze er in slagen de problemen met de huidige wetgeving op te lossen. Daarvoor worden de Richtlijn Versterken van de Positie van de Consument voor de Groene Transitie, het voorstel voor de Richtlijn Groene Claims, het voorstel voor de Verordening Ecologisch Ontwerp voor Duurzame Producten en het voorstel voor de Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen geëvalueerd. Hieruit zal blijken dat de nieuwe initiatieven veel potentieel bieden, maar nog te veel tekortkomingen bevatten.

In het derde hoofdstuk worden de initiatieven van Frankrijk besproken. Frankrijk lijkt binnen deze problematiek namelijk een voortrekkersrol te spelen. Door de Loi Climat et Résilience en het bijhorende Décret n° 2022-539 te analyseren kan worden beoordeeld of Frankrijk er in slaagt voldoende bescherming te bieden aan consumenten tegen misleidende koolstofclaims en eventueel een voorbeeld kan zijn voor de EU.

Op basis van deze evaluaties wordt geconcludeerd dat het Europees consumentenrecht niet volstaat om consumenten voldoende te beschermen tegen misleidende koolstofclaims en correcte, betrouwbare en verifieerbare informatie te verstrekken die de consument in staat stelt om klimaatbewust te consumeren. Om deze problemen op te lossen worden aanbevelingen geformuleerd.

Inhoudsopgave

Samenvatting	I
Inleiding	1
A. Probleemstelling	1
a) Feitelijke situering	1
b) Juridische situering	5
B. Onderzoeksvragen	8
C. Afbakening en relevantie	9
D. Onderzoeksmethode	9
Hoofdstuk I. Huidig regelgevend kader voor koolstofclaims	11
A. Europese Unie	11
a) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken	11
§1. Belangrijkste aspecten van de richtlijn	11
§2. Evaluatie	17
b) Richtlijn Consumentenrechten	19
§1. Belangrijkste aspecten van de richtlijn	19
§2. Toepassing op koolstofclaims en evaluatie	21
B. België	22
a) Gids goede praktijken inzake milieuclaims	22
b) Milieureclamecode en ICC-code	23
C. Tussenconclusie	24
Hoofdstuk II. Regelgevende initiatieven op Europees niveau	27
A. Richtlijn Versterken van de Positie van de Consument voor de Groene Transitie	27
a) Stand van zaken	27
b) Belangrijkste aspecten van de richtlijn	27
c) Toepassing en evaluatie	29
B. Voorstel Richtlijn Groene Claims	32
a) Stand van zaken	32
b) Belangrijkste aspecten van het voorstel	32
c) Evaluatie	38
C. Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp voor Duurzame Producten	41
a) Stand van zaken	41
b) Belangrijkste aspecten van het voorstel	41
c) Evaluatie	44
D. Voorstel Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen	45
a) Stand van zaken	45
b) Belangrijkste aspecten van het voorstel	45
c) Evaluatie	48
E. Tussenconclusie	50
Hoofdstuk III. Regelgevende initiatieven in Frankrijk	53
A. Loi Climat et Résilience	53
a) Belangrijkste aspecten	53

b)	Evaluatie	55
c)	Tussenconclusie	56
Hoofdstuk IV. Aanbevelingen		57
A.	Richtlijn Versterken van de Positie van de Consument voor de Groene Transitie	57
B.	Voorstel Richtlijn Groene Claims	58
C.	Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp voor Duurzame Producten	61
D.	Voorstel Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen	61
Conclusie		63
Bibliografie		64
A.	Wetgeving	64
a)	Internationaal	64
b)	Europese Unie	64
c)	België	65
d)	Frankrijk	65
B.	Rechtsleer	65
a)	Boeken	65
b)	Bijdragen in tijdschriften	66
C.	Andere	67

Inleiding

A. Probleemstelling

a) Feitelijke situering

1. **EUROPESE GREEN DEAL** - De opwarming van het klimaat heeft grote gevolgen voor heel Europa. Zowel de volksgezondheid, het milieu als de economie lijden er onder.¹ Op 22 april 2016 heeft de EU dan ook het klimaatakkoord van Parijs ondertekend.² Dit klimaatakkoord bevat de doelstelling om tegen 2050 koolstofneutraal te zijn. Enkel zo kan de opwarming van het klimaat beperkt worden tot een veilig niveau. Om deze doelstelling te behalen, heeft de Europese Commissie in 2019 de Europese Green Deal geïntroduceerd. Dit is het plan om Europa klimaatneutraal te maken tegen 2050.³ In 2021 heeft de EU de Europese klimaatwet goedgekeurd, die de doelstelling om tegen 2050 koolstofneutraal te worden wettelijk bindend maakt.⁴

2. **KOOLSTOFNEUTRALITEIT** - Om de klimaatverandering tegen te gaan is het dus essentieel om koolstofneutraal te worden.⁵ Koolstofneutraliteit houdt in dat er een evenwicht is tussen de koolstofuitstoot en de koolstofopname uit de atmosfeer in koolstofputten. Koolstofputten zijn systemen die meer koolstof opnemen dan uitstoten, zoals bomen, bossen en oceanen.⁶

3. **MILIEU- EN KLIMAATBEWUSTHEID BIJ CONSUMENTEN** - Ook consumenten willen bijdragen aan het klimaat. Zo blijkt uit een studie van de Europese Commissie dat consumenten bereid zijn om aan een groenere en circulaire economie bij te dragen.⁷ Uit studies blijkt dat meer dan de helft van de Europese consumenten de impact op het milieu in overweging nemen in hun consumptiekeuzes en sommigen zijn zelfs bereid extra te betalen voor producten die beter zijn voor het milieu.⁸

4. **GEBREK AAN CORRECTE, BETROUWBARE EN VERIFIEERBARE INFORMATIE** - Consumenten worden op 2 manieren belemmert in hun bereidheid om duurzaam te consumeren.⁹ Ten eerste, is er een gebrek aan correcte, betrouwbare en verifieerbare informatie met betrekking

¹ EUROPEES PARLEMENT, "De gevolgen van klimaatverandering in Europa (infografiek)", 2023, <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/priorities/klimaatverandering/20180905STO11945/de-gevolgen-van-klimaatverandering-in-europa-infografiek>.

² B.Raad nr. (EU) 2016/590, 11 april 2016 betreffende de ondertekening namens de Europese Unie van de Overeenkomst van Parijs, die is aangenomen in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering, *Pb.L.* 19 april 2016, afl. 103, 1.

³ EUROPEES PARLEMENT, "Wat betekent het om CO2-neutraal te zijn en hoe kunnen we het tegen 2050 bereiken?", 2023, <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/society/20190926STO62270/wat-is-co2-neutraliteit-en-hoe-bereiken-we-het-tegen-2050>.

⁴ Art. 2 Verord.EP.Raad nr. (EU) 2021/1119, 30 juni 2021 tot vaststelling van een kader voor de verwezenlijking van klimaatneutraliteit, en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 401/2009 en Verordening (EU) 2018/1999, *Pb.L.* 9 juli 2021, afl. 243, 1.

⁵ EUROPEES PARLEMENT, "Vermindering van CO2-uitstoot: doelstellingen en beleid van de EU", 2023, <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/society/20180305STO99003/vermindering-van-co2-uitstoot-doelstellingen-en-beleid-van-de-eu>.

⁶ EUROPEES PARLEMENT, "Wat betekent het om CO2-neutraal te zijn en hoe kunnen we het tegen 2050 bereiken?", 2023, <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/society/20190926STO62270/wat-is-co2-neutraliteit-en-hoe-bereiken-we-het-tegen-2050>.

⁷ EUROPESE COMMISSIE, *Behavioural Study on Consumers' Engagement in the Circular Economy – Final report*, Brussel, 2018, 10.

⁸ Commission staff working document (Comm.). impact assessment report accompanying the document proposal for a directive of the European parliament and of the council amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition through better protection against unfair practices and better information, 30 maart 2022, SWD(2022)86 final.

⁹ *Ibid.*

tot de koolstofvoetafdruk van producten en van handelaren die de consument nodig heeft om duurzaam te kunnen consumeren. Uit studies blijkt namelijk dat meer dan 80% van de consumenten niet tevreden zijn met de milieu-informatie die voor hun beschikbaar is. Ze geven onder andere aan dat de informatie niet volstaat om er een beslissing over te nemen en dat de informatie vaak te ingewikkeld is om te begrijpen.¹⁰ Daarnaast blijkt ook dat consumenten het moeilijk vinden om de informatie terug te vinden en geven ze aan dat ze graag beter geïnformeerd worden.¹¹ Door het gebrek aan betrouwbare informatie rond de koolstofvoetafdruk van producten en ondernemingen worden consumenten dus gehinderd in hun bereidheid om duurzaam te consumeren.¹²

5. **MISLEIDENDE KOOLSTOFCLAIMS** - Ten tweede, worden consumenten voortdurend blootgesteld aan misleidende koolstofclaims. Ondernemingen zijn namelijk bewust van de populariteit van milieu- en klimaatbewust consumeren en maken dan ook steeds vaker gebruik van koolstofclaims om hun goederen en diensten aantrekkelijker te maken.¹³

Het feit dat handelaren hun inspanningen om bij te dragen aan het klimaat meedelen aan hun consumenten is op zich niet problematisch. In 2020 heeft de Europese Commissie echter dergelijke milieuclaims onderzocht en is tot de conclusie gekomen dat 53,3% van de onderzochte milieuclaims vaag, misleidend of ongegrond zijn.¹⁴ De Commissie heeft ook gekeken hoe deze milieuclaims onderbouwd werden en kwam tot de conclusie dat 40% van de onderzochte claims helemaal nergens op waren gebaseerd.¹⁵ Deze praktijk wordt aangeduid met de term 'carbon-washing', een vorm van greenwashing, wat betekent dat onjuiste en onverifieerbare beweringen met betrekking tot de koolstofuitstoot gemaakt worden die de indruk wekken dat een product, dienst of handelaar een positieve invloed heeft op het klimaat of minder schadelijk is dan concurrerende producten, diensten of handelaren.¹⁶

6. **VERSCIJNINGSVORMEN** - Koolstofclaims komen voor in verschillende verschijningsvormen. Wanneer in deze scriptie gesproken wordt van 'koolstofclaims' gaat het dus om een overkoepelende term die de verschillende verschijningsvormen ervan omvat. De meest voorkomende vormen zijn koolstofneutraliteitsclaims, koolstofreductiebeloftes en koolstofkeurmerken. Deze scriptie zal daarnaast ook focussen op koolstofcompensatieprogramma's als veelgebruikte methode ter onderbouwing van koolstofclaims.

¹⁰ EUROPESE COMMISSIE, *Sustainable Products in a Circular Economy – Towards an EU Product Policy Framework contributing to the Circular Economy*, 2019, 66.

¹¹ EUROPESE COMMISSIE, *Behavioural Study on Consumers' Engagement in the Circular Economy – Final report*, Brussel, 2018, 81-82.

¹² Commission staff working document (Comm.). impact assessment report accompanying the document proposal for a directive of the European parliament and of the council amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition through better protection against unfair practices and better information, 30 maart 2022, SWD(2022)86 final.

¹³ X, "Europese Commissie bindt strijd aan tegen misleidende milieuclaims voor consumenten aan", *Vilt vzw* 2023, <https://vilt.be/nl/nieuws/europese-commissie-bindt-strijd-tegen-misleidende-milieuclaims-voor-consumenten-aan>.

¹⁴ EUROPESE COMMISSIE, "Consumer protection: enabling sustainable choices and ending greenwashing", 2023, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1692.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ E. VAN GOOL, "'Climate-washing': B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 6; G. MAERTENS, "Wij hebben 13 voedingsproducten gecontroleerd die als 'koolstofneutraal' zijn gecertificeerd. Zijn deze claims betrouwbaar? Onze experte geeft antwoord." *Testaankoop* 2023, <https://www.testaankoop.be/gezond/voeding/duurzaamheid-en-milieu-impact/antwoord-van-expert/carbon-neutral-claim#:~:text=Deze%20claims%20zijn%20dus%20niet,en%20van%20product%20tot%20product>.

7. **KOOLSTOFNEUTRALITEITSCLAIMS** - Koolstofneutraliteitsclaims zijn beweringen waarmee handelaren de indruk wekken dat een product geen of een positieve impact heeft op het klimaat, doordat alle koolstof die werd uitgestoten weer uit de atmosfeer gehaald wordt.¹⁷ Koolstofneutraliteitsclaims zijn echter problematisch om verschillende redenen. Ten eerste, zijn ze per definitie misleidend. Koolstofneutraliteit kan namelijk enkel bereikt worden op een globaal niveau en niet op het niveau van specifieke producten of handelaren.¹⁸ Wanneer een handelaar zichzelf of zijn producten adverteert als 'koolstofneutraal', denken consumenten dat zij kunnen blijven consumeren, of zelfs meer kunnen consumeren, zonder te moeten denken aan de gevolgen voor het klimaat.¹⁹ Koolstofneutraliteitsclaims wekken dus de indruk dat klimaatverandering tegengegaan kan worden zonder een effectieve vermindering van de uitstoot en zonder ons consumptiegedrag te veranderen. Dit is echter niet realistisch.²⁰ De opslagcapaciteit van de koolstofputten over de hele wereld volstaat namelijk niet om het huidige emissieniveau te compenseren.²¹ Om de temperatuurdoelstellingen van het Akkoord van Parijs te behalen is het nodig dat ondernemingen hun koolstofuitstoot effectief verminderen.²² Daarnaast zijn koolstofneutraliteitsclaims vaak gebaseerd op koolstofcompensatie en dus niet op een effectieve vermindering van de uitstoot.²³ Het probleem rond koolstofcompensatie wordt hieronder nog besproken.

8. **KOOLSTOFREDUCTIEBELOFTES** – Koolstofclaims hebben ook steeds vaker betrekking op toekomstige prestaties in de vorm van een transitie naar koolstofneutraliteit tegen een bepaalde datum.²⁴ Dit betekent, met andere woorden, dat handelaren beloftes maken om tegen een welbepaalde datum in de toekomst koolstofneutraal te zijn. Dit soort koolstofclaims zijn problematisch omdat ze makkelijk te maken zijn door ondernemingen en heel moeilijk om op korte termijn te controleren.²⁵ Ook zeggen beloftes over toekomstige koolstofverminderingen niets over het eventuele bestaan van huidige inspanningen om de koolstofuitstoot te verminderen. Bovendien

¹⁷ '4.1.1. Milieuclaims', Mededeling (Comm.). Richtsnoeren met betrekking tot de uitlegging en toepassing van Richtlijn 2005/29/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt, *Pb.C.* 29 december 2021, afl. 526, 1 (Hierna: Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken); G. MAERTENS, "Wij hebben 13 voedingsproducten gecontroleerd die als "koolstofneutraal" zijn gecertificeerd. Zijn deze claims betrouwbaar? Onze experte geeft antwoord." *Testaankoop* 2023, <https://www.test-aankoop.be/gezond/voeding/duurzaamheid-en-milieu-impact/antwoord-van-expert/carbon-neutral-claim#:~:text=Deze%20claims%20zijn%20dus%20niet,en%20van%20product%20tot%20product.>

¹⁸ EEB, "EEB comments on provisions on sustainability labels and green claims in the proposal on empowering the consumers for the green transition", 26 oktober 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/10/EEB-comments-green-labels-and-claims.pdf>, 3.

¹⁹ ADEME, "Use of the "carbon neutrality" argument in communications", mei 2022, <https://librairie.ademe.fr/developpement-durable/5609-use-of-the-carbon-neutrality-argument-in-communications.html>, 7.

²⁰ *Ibid.*

²¹ ADEME, "Position Paper – Carbon neutrality", juli 2021, <https://librairie.ademe.fr/changement-climatique-et-energie/5941-ademe-position-paper-carbon-neutrality.html>, 3.

²² D. TROUWLOON, C. STRECK, T. CHAGAS en G. MARTINUS, "Understanding the Use of Carbon Credits by Companies: A Review of the Defining Elements of Corporate Climate Claims", *Global Challenges* 2023, afl. 7(4), (1) 3.

²³ ADEME, "Use of the "carbon neutrality" argument in communications", mei 2022, <https://librairie.ademe.fr/developpement-durable/5609-use-of-the-carbon-neutrality-argument-in-communications.html>, 7.

²⁴ Overweging (4) Richtl. EP. Raad nr. 2024/825, 28 februari 2024 tot wijziging van de Richtlijnen 2005/29/EG en 2011/83/EU wat betreft het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en door middel van bescherming tegen oneerlijke praktijken, *Pb.L.* 6 maart 2024. (hierna: Richtlijn Versterken van Consument voor de Groene Transitie)

²⁵ E. VAN GOOL, "Climate-washing": B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 51.

zijn ook deze beloftes vaak gebaseerd op koolstofcompensatie.²⁶ Daarnaast blijkt uit een studie dat de kwaliteit van dergelijke beloftes erg varieert. Slechts 20% van de onderzochte beloftes voldoen aan minimale kwaliteitscriteria. Vele ondernemingen hebben ook geen details over hun beloftes gepubliceerd, zoals het gebruik van compensaties en of de koolstofreductie betrekking heeft op emissies van activiteiten of van producten van het bedrijf of van beide.²⁷ Het is echter noodzakelijk dat de beloftes robuust zijn en snel worden uitgevoerd, opdat de koolstofuitstoot afneemt en koolstofneutraliteit behaalt kan worden om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5°C.²⁸ Hierdoor ontstaat er een risico op misleiding van de consument.²⁹

9. **KOOLSTOFKEURMERKEN** - De studie van de Europese Commissie bracht aan het licht dat er een wildgroei is aan zelfbedachte milieukeurmerken.³⁰ Ook aan keurmerken zoals 'koolstofneutraal', CO₂-neutraal', '100% CO₂-gecompenseerd' is er geen gebrek.³¹ Deze keurmerken zijn een soort koolstofclaim die een product of handelaar onderscheiden op basis van hun koolstofvoetafdruk. Dergelijke keurmerken kunnen door iedereen ontwikkeld worden, zowel door private als door publieke entiteiten. Er is een onderscheid tussen enerzijds koolstofkeurmerken die door derden beheerd worden en er op toe zien dat handelaren die gebruik maken van het keurmerk zich houden aan bepaalde criteria en anderzijds koolstofkeurmerken die ondernemingen zelf aannemen gebaseerd op hun eigen verklaringen en die dus niet gecontroleerd worden door derden. Verschillende keurmerken zijn dan ook vaak aan verschillende vereisten inzake transparantie, kwaliteit en toezicht onderworpen. Deze grote verscheidenheid aan koolstofkeurmerken leidt tot verwarring, een gebrek aan vertrouwen en misleiding bij de consument.³²

10. **KOOLSTOFCOMPENSATIE** - Om koolstofclaims te onderbouwen, maken ondernemingen veel gebruik van koolstofcompensatieprogramma's. Wanneer ondernemingen de term 'koolstofneutraal' gebruiken, betekent dit zelden dat zij geen impact hebben op het klimaat, maar wel dat zij hun CO₂-uitstoot compenseren.³³ Dit houdt in dat ondernemingen hun CO₂-uitstoot elders gaan compenseren of neutraliseren door de aankoop van koolstofkredieten.³⁴ Één koolstofkrediet zou staan voor één ton koolstof dat elders vermeden, verminderd of verwijderd is per ton

²⁶ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 14.

²⁷ R. BLACK, K. CULLEN, B. FAY, T. HALE, J. LANG, S. MAHMOOD en S. SMITH, "Taking Stock: A global assessment of net zero targets", maart 2021, https://ca1-eci.edcdn.com/reports/ECIU-Oxford_Taking_Stock.pdf?v=1616461369, 5-6.

²⁸ *Ibid.*, 24.

²⁹ E. VAN GOOL, "'Climate-washing': B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 51.

³⁰ EUROPESE COMMISSIE, "Consumer protection: enabling sustainable choices and ending greenwashing", 2023, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1692.

³¹ G. MAERTENS, "Wij hebben 13 voedingsproducten gecontroleerd die als 'koolstofneutraal' zijn gecertificeerd. Zijn deze claims betrouwbaar? Onze experte geeft antwoord." *Testaankoop* 2023, <https://www.testaankoop.be/gezond/voeding/duurzaamheid-en-milieu-impact/antwoord-van-expert/carbon-neutral-claim#:~:text=Deze%20claims%20zijn%20dus%20niet,en%20van%20product%20tot%20product>.

³² Commission staff working document (Comm.). impact assessment report accompanying the document proposal for a directive of the European parliament and of the council amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition through better protection against unfair practices and better information, 30 maart 2022, SWD(2022)86 final.

³³ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 4 en 6.

³⁴ ACM, "Leidraad duurzaamheidsclaims", <https://www.acm.nl/system/files/documents/acm-leidraad-duurzaamheidsclaims-versie-2.pdf>, 15; X, "Greenwashing overheerst in klimaatplannen van topbedrijven", *MO* 2023, <https://www.mo.be/nieuws/greenwashing-overheerst-klimaatplannen-van-topbedrijven>.

koolstofuitstoot, bijvoorbeeld in het kader van een bosbouwproject.³⁵ Het gevolg hiervan is dat het effect op het klimaat hetzelfde zou zijn als wanneer de koolstof nooit zou zijn uitgestoten.³⁶ Koolstofcompensatie is echter problematisch om verschillende redenen. Zo is het niet wetenschappelijk bewezen dat koolstofkredieten effectief koolstof op een betrouwbare wijze neutraliseren of compenseren.³⁷ Dergelijke koolstofcompensatieprogramma's zijn ook erg onduidelijk en leiden vaak tot misleiding bij de consument. Er zijn veel verschillende methoden die gebruikt kunnen worden om koolstof te compenseren en die zijn elk erg verschillend en zijn zelden transparant, nauwkeurig en consistent.³⁸ Voor consumenten is de informatie over koolstofcompensatie en het verschil met koolstofvermindering dan ook moeilijk te begrijpen.³⁹ Ook voor ondernemingen ontstaat hierdoor het risico dat ze overschatten hoeveel koolstofuitstoot ze vermijden, verminderen of verwijderen. De integriteit en geloofwaardigheid van koolstofkredieten en milieuclaims die gebaseerd zijn op het gebruik daarvan kan dan ook in vraag gesteld worden.⁴⁰ De kans op carbon-washing bij gebruik van koolstofcompensatie is dus groot. Daarnaast leidt de term 'compensatie' tot de overtuiging dat een koolstofcompensatieprogramma het mogelijk maakt om de koolstof die wordt uitgestoten te annuleren en het evenwicht te herstellen. Hierdoor denken consumenten ook dat zij hun consumptiegedrag niet moeten aanpassen om de opwarming van het klimaat tegen te gaan.⁴¹ Tot slot, volstaan koolstofcompensatieprogramma's niet eens om de doelstelling om koolstofneutraal te worden tegen 2050 te behalen. De koolstofuitstoot heeft namelijk wel plaatsgevonden en om de doelstelling te behalen is het nodig dat er ook effectief een vermindering van koolstofuitstoot plaatsvindt.⁴² Ondernemingen die dus gebruik maken van koolstofcompensatie, doen niet aan een effectieve koolstofvermindering en creëren slechts een schijn van koolstofneutraliteit.⁴³

b) Juridische situering

11. **RICHTLIJN ONEERLIJKE HANDELSPRAKTIJKEN** - Op het Europese niveau zijn er enkele algemene regels, zoals de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken, die misleidende koolstofclaims kunnen voorkomen. De Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken bevat een algemeen verbod op misleidende handelspraktijken.⁴⁴ Deze regels kunnen toegepast worden op praktijken van carbon-

³⁵ S. FRANK, "Does carbon offsetting do more harm than good?", *Carbon Market Watch* 2023, <https://carbonmarketwatch.org/2023/07/06/does-carbon-offsetting-do-more-harm-than-good/>; Voorstel (Comm.) voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieuclaims (richtlijn groene claims), 22 maart 2023, COM(2023)166 final – 2023/0085 (COD). (Hierna: Voorstel Richtlijn Groene Claims)

³⁶ NEWCLIMATE INSTITUTE, "Corporate Climate Responsibility Monitor 2022", 7 februari 2022, <https://newclimate.org/resources/publications/corporate-climate-responsibility-monitor-2022>.

³⁷ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 7.

³⁸ Voorstel Richtlijn Groene Claims.

³⁹ ACM, "ACM: consumers find claims regarding carbon offset unclear", <https://www.acm.nl/en/publications/acm-consumers-find-claims-regarding-carbon-offset-unclear>.

⁴⁰ Voorstel Richtlijn Groene Claims.

⁴¹ ADEME, "Use of the "carbon neutrality" argument in communications", mei 2022, <https://librairie.ademe.fr/developpement-durable/5609-use-of-the-carbon-neutrality-argument-in-communications.html>, 7.

⁴² ACM, "Leidraad duurzaamheidsclaims", <https://www.acm.nl/system/files/documents/acm-leidraad-duurzaamheidsclaims-versie-2.pdf>, 15.

⁴³ S. FRANK, "Does carbon offsetting do more harm than good?", *Carbon Market Watch* 2023, <https://carbonmarketwatch.org/2023/07/06/does-carbon-offsetting-do-more-harm-than-good/>.

⁴⁴ Art. 5(4), a) en 6 Richtl. EP. Raad nr. 2005/29/EG, 11 mei 2005 betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt en tot wijziging van Richtlijn 84/450/EEG van de Raad, Richtlijnen 97/7/EG, 98/27/EG en 2002/65/EG van het Europees Parlement en de Raad en van Verordening (EG)

washing, maar er is geen specifiek voorschrift in de richtlijn die dergelijke praktijken als oneerlijk kwalificeert. Volgens auteurs Keirsbilck en Terryn laten deze algemene regels dan ook nog te veel interpretatieruimte om koolstofclaims efficiënt te kunnen handhaven en ondernemingen correct te informeren over hoe gebruik moet worden gemaakt van koolstofclaims.⁴⁵

12. **RICHTLIJN CONSUMENTENRECHTEN** - Omtrent de informatie die handelaren aan consumenten moeten verstrekken, is er de Richtlijn Consumentenrechten. Deze richtlijn verplicht handelaren om aan consumenten informatie te verstrekken over de voornaamste kenmerken van de goederen of diensten.⁴⁶ Hierbij gaat er echter geen specifieke aandacht naar informatie die betrekking heeft op de koolstofvoetafdruk van producten of handelaren. De informatie die de onderneming op basis van de Richtlijn Consumentenrechten verplicht is te verstrekken aan consumenten lijkt dus niet te volstaan om de consument in kennis te stellen van de koolstofvoetafdruk van producten of handelaren.⁴⁷

13. **SOFT LAW** - Er zijn evenwel *soft law*-initiatieven aangenomen die deze algemene regels concretiseren. Zo zijn er Europese richtsnoeren met betrekking tot de uitlegging en toepassing van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken, die een hoofdstuk over milieuclaims bevatten. Deze richtsnoeren preciseren bijvoorbeeld dat een milieuclaim misleidend is wanneer ze gebaseerd is op vage en algemene beweringen over de positieve impact op het milieu, zonder voldoende onderbouwing van de impact en zonder te specificeren naar welk aspect van het product de claim verwijst.⁴⁸

14. **NIEUWE WETGEVENDE INITIATIEVEN** - De huidige Europese regelgeving lijkt dus ontoereikend. De EU heeft dan ook verschillende wetgevende initiatieven geïntroduceerd die gebruikt kunnen worden in de strijd tegen misleidende koolstofclaims en het gebrek aan betrouwbare informatie rond de koolstofvoetafdruk.

15. **RICHTLIJN VERSTERKEN VAN DE POSITIE VAN DE CONSUMENT VOOR DE GROENE TRANSITIE** - De EU heeft een nieuwe richtlijn aangenomen met als opschrift "het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en bescherming tegen oneerlijke praktijken" (hierna: Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie). Met deze richtlijn beoogt de Commissie consumenten in staat te stellen duurzaam te consumeren door op te treden tegen misleidende handelspraktijken en consumenten beter te informeren over de duurzaamheid van producten.⁴⁹ Met deze richtlijn worden generieke milieuclaims,

nr. 2006/2004 van het Europees Parlement en de Raad, *Pb.L.* 11 juni 2005, afl. 149, 22. (Hierna: Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken)

⁴⁵ B. KEIRSILCK en E. TERRY, "Duurzaamheid en consumentenrecht", *TBH-RDC* 2021/10, (433) 454-455.

⁴⁶ Art. 5(1), a) en 6(1), a) Richtl. EP. Raad nr. 2011/83/EU, 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten, tot wijziging van Richtlijn 93/13/EEG van de Raad en van Richtlijn 1994/44/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 85/577/EEG en van Richtlijn 97/7/EG van het Europees Parlement en de Raad, *Pb.L.* 22 november 2011, afl. 304, 64. (Hierna: Richtlijn Consumentenrechten)

⁴⁷ B. KEIRSILCK en E. TERRY, "Duurzaamheid en consumentenrecht", *TBH-RDC* 2021/10, (433) 457.

⁴⁸ '4.1.1.3. De toepassing van artikel 6 van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken op milieuclaims', Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁴⁹ '1.1 Motivering en doel van het voorstel', Voorstel (Comm.) voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Richtlijnen 2005/29/EG en 2011/83/EU wat betreft het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en bescherming tegen oneerlijke praktijken, 30 maart 2022, COM(2022)143 final – 2022/0092(COD).

zoals 'CO₂-neutraal', koolstofkeurmerken, beloftes over toekomstige koolstofreducties en koolstofclaims die gebaseerd zijn op compensaties aangepakt.⁵⁰

16. **VOORSTEL RICHTLIJN GROENE CLAIMS** - Daarnaast is er op het niveau van de EU nog een voorstel voor een tweede nieuwe richtlijn; de Richtlijn Groene Claims. Met deze richtlijn beoogt de EU ondernemingen ervan te weerhouden misleidende milieucclaims te doen over hun producten en om consumenten toe te laten geïnformeerde en milieubewuste keuzes te maken.⁵¹ Zo worden in deze richtlijn vereisten voor de staving, communicatie en verificatie van milieucclaims bepaald.

17. **VERORDENING ECOLOGISCH ONTWERP** - Vervolgens is er ook nog een voorstel voor een verordening met als opschrift "Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de totstandbrenging van een kader voor het vaststellen van vereisten inzake ecologisch ontwerp voor duurzame producten en tot intrekking van Richtlijn 2009/125/EG" (hierna: Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp). Dit voorstel beoogt de creatie van een digitaal productpaspoort dat toelaat om informatie over producten te verzamelen en beschikbaar te stellen aan consumenten. Dit digitaal productpaspoort moet ook gebruikt worden voor informatie over de duurzaamheidsaspecten van producten, zoals de koolstofvoetafdruk.⁵²

18. **VERORDENING CERTIFICERINGSKADER VOOR KOOLSTOFVERWIJDERINGEN** - Een laatste initiatief dat relevant is in de strijd tegen koolstofclaims is het voorstel voor de Verordening tot vaststelling van een certificeringskader van de Unie voor koolstofverwijderingen (hierna: Voorstel Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen). Het doel van deze verordening is enerzijds het creëren van hoogwaardige koolstofverwijderingen in de EU en anderzijds het opzetten van een EU-governancesysteem voor certificering om greenwashing te voorkomen.⁵³ Koolstofverwijdering is namelijk steeds belangrijker om tegen 2050 koolstofneutraal te worden.⁵⁴ Dit voorstel moet de nodige bepalingen invoeren die de echtheid van de koolstofverwijderingen bewaken, rapporteren en verifiëren.⁵⁵

19. **BELGIË** - In België wordt de consument beschermd door Boek VI van het Wetboek Economisch Recht (hierna: WER). Boek VI WER vormt de omzetting van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en de Richtlijn Consumentenrechten in het Belgische recht.⁵⁶ Net zoals bij de richtlijn, kunnen deze algemene bepalingen van het WER worden toegepast op koolstofclaims, maar ook hier lijken ze te veel interpretatieruimte te laten om voldoende bescherming te bieden aan de

⁵⁰ Overweging (4), (7), (9) en (12) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

⁵¹ '1.1 Motivering en doel van het voorstel', Voorstel Richtlijn Groene Claims.

⁵² Art. 1, 2^e lid, 5(1), m) en 8 Voorstel (Comm.) voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de totstandbrenging van een kader voor het vaststellen van vereisten inzake ecologisch ontwerp voor duurzame producten en tot intrekking van Richtlijn 2009/125/EG, 30 maart 2022, COM(2022)142 final – 2022/0095 (COD). (hierna: Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp)

⁵³ '1. Achtergrond van het voorstel', Voorstel (Comm.) voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een certificeringskader van de Unie voor koolstofverwijderingen, 30 november 2022, COM(2022)672 final – 2022/0394 (COD). (hierna: Voorstel Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen)

⁵⁴ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 16.

⁵⁵ EUROPESE COMMISSIE, "Carbon Removal Certification", https://climate.ec.europa.eu/eu-action/sustainable-carbon-cycles/carbon-removal-certification_en?prefLang=nl.

⁵⁶ C. BORUCKI, "als de vos de passie preekt... Corporate greenwashing als misleidende handelspraktijk", DCCR 2018, afl. 1, (31) 35.

consument.⁵⁷ België heeft echter nog geen initiatieven genomen om misleidende koolstofclaims en het gebrek aan betrouwbare informatie rond de koolstofvoetafdruk van producten aan te pakken.

20. **SOFT LAW IN BELGIË** - Ook in België is er *soft law* die deze algemene regels concretiseert op het vlak van milieuclaims. Zo heeft de toenmalige staatssecretaris voor consumentenbescherming in 2021 samen met de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie de praktische gids 'goede praktijken inzake milieuclaims' gelanceerd om handelaren te helpen greenwashing te vermijden. Deze gids helpt handelaren om greenwashing te erkennen, om misleidende claims te vermijden, geeft aan hoe ze het wel goed kunnen doen en verduidelijkt de regelgeving.⁵⁸

Daarnaast bestaat er in België ook nog de Milieureclamecode, die de consument beschermt tegen misbruik van zijn bereidheid om bij te dragen aan het klimaat door reclamemakers.⁵⁹ De Jury voor Ethische Praktijken inzake Reclame (hierna: JEP) ziet toe op de controle ervan.⁶⁰ Deze Milieureclamecode bevat algemene regels voor het gebruik van milieuclaims. Zo oordeelde de JEP dat Luminus artikel 3, 7 en 10 van de Milieureclamecode geschonden had door te beweren dat hun koolstofgecompenseerd gas klimaatneutraal was, zonder de consument voldoende te informeren.⁶¹

21. **FRANKRIJK** - Frankrijk heeft reeds maatregelen genomen om hun consumentenrecht duurzamer te maken. Zo is in augustus 2021 de Loi Climat et Résilience aangenomen, die wijzigingen aanbrengt aan de Code de l'Environnement.⁶² Deze wet verbiedt onder andere het gebruik van de term 'koolstofneutraal' en gelijkaardige termen, tenzij de onderneming de koolstofclaim grondig kan onderbouwen in overeenstemming met de wet.⁶³ In april 2022 werd vervolgens een decreet aangenomen dat de Loi Climat et Résilience verder concretiseert en zo aangeeft wanneer koolstofclaims toegestaan zijn.⁶⁴

B. Onderzoeksvragen

22. **CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG** - Deze masterscriptie beoogt de volgende centrale onderzoeksvraag te beantwoorden: Biedt het Europees consumentenrecht voldoende bescherming aan de consument tegen misleidende koolstofclaims en het gebrek aan correcte en betrouwbare informatie rond de koolstofvoetafdruk en draagt het bij aan duurzame ontwikkeling?

23. **SUBONDERZOEKSVRAGEN** - Deze hoofdonderzoeksvraag zal worden beantwoord aan de hand van de volgende subonderzoeksvragen:

1. Wat is het huidig regelgevend kader voor het gebruik van koolstofclaims in de EU en België?

⁵⁷ B. KEIRSBILCK en E. TERRY, "Duurzaamheid en consumentenrecht", *TBH-RDC* 2021/10, (433) 454.

⁵⁸ X, "De Bleeker gaat strijd aan met greenwashing", 2021, <https://evadebleeker.be/nl/nieuwsbericht/detail/de-bleeker-gaat-strijd-aan-met-greenwashing>; FOD ECONOMIE, K.M.O., MIDDENSTAND EN ENERGIE, "Goede praktijken inzake milieuclaims", 2022, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/Praktische-gids-Goede-praktijken-inzake-milieuclaims.pdf>.

⁵⁹ Milieureclamecode.

⁶⁰ RAAD VOOR HET VERBRUIK, "Advies Over de herziening van de Milieureclamecode", 4, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/About-SPF/avis-cc-rvv/Advies-408-Raad-Verbruik.pdf>.

⁶¹ JEP, "Luminus 15-02-2022: beslissing tot wijziging/stopzetting", <https://www.jep.be/luminus-15-02-2022-beslissing-tot-wijzigingstopzetting/>.

⁶² Loi n° 2021-1104 (Fr) 22 augustus 2021 portant lutte contre le dérèglement climatique et renforcement de la résilience face à ses effets, *JO* 24 augustus 2021, www.legifrance.gouv.fr. (Hierna: Loi Climat et Résilience)

⁶³ Art. 12 Loi Climat et Résilience.

⁶⁴ Décret n° 2022-539 (Fr) 13 april 2022 relatif à la compensation carbone et aux allégations de neutralité carbone dans la publicité, *JO* 14 april 2022, www.legifrance.gouv.fr. (hierna: Décret n° 2022-539)

2. Schiet de huidige regelgeving tekort in het voorkomen van misleidende koolstofclaims en het verstrekken van correcte en betrouwbare informatie over de koolstofvoetafdruk?
3. Welke initiatieven zijn er op Europees en nationaal niveau genomen om misleidende koolstofclaims en het gebrek aan correcte en betrouwbare informatie rond de koolstofvoetafdruk aan te pakken?
4. Kunnen deze initiatieven de vastgestelde tekortkomingen vermijden?

C. Afbakening en relevantie

24. **AFBAKENING EN RELEVANTIE** - Deze masterscriptie zal zich specifiek toespitsen op 'carbon-washing', en niet op het meer algemene 'greenwashing'. Carbon-washing is weliswaar een onderdeel van greenwashing. Toch is het relevant om de concepten van elkaar te onderscheiden en apart te focussen op carbon-washing. In tegenstelling tot carbon-washing is er immers reeds veel aandacht besteed aan greenwashing binnen de context van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken. Daarnaast willen steeds meer consumenten milieu- en klimaatbewust consumeren en maken ondernemingen steeds meer beloftes over koolstofreducties, waardoor het steeds belangrijker wordt dat de voor de consumenten beschikbare informatie betrouwbaar is om te bepalen of de initiatieven van de ondernemingen effectief bijdragen aan koolstofneutraliteit.⁶⁵

D. Onderzoeksmethode

25. **CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG** - De centrale onderzoeksvraag van deze masterscriptie leent zich tot een monodisciplinair, traditioneel rechtswetenschappelijk onderzoek. Het doel van deze masterscriptie is om te beoordelen of het Europese consumentenrecht voldoende bescherming biedt aan consumenten tegen misleidende koolstofclaims van ondernemingen en of ze ertoe bijdraagt dat de consument correct geïnformeerd wordt over de koolstofvoetafdruk. Er wordt daarbij uitsluitend gefocust op B2C-verhoudingen. Om deze vraag te beantwoorden zal eerst het huidige regelgevend kader met betrekking tot koolstofclaims besproken worden, waarbij wordt beoordeeld of deze tekortschiet en zo ja, op welke vlakken. Daarnaast worden de nieuwe Europese en Franse initiatieven op het vlak van consumentenbescherming tegen misleidende koolstofclaims en onjuiste informatie over de koolstofvoetafdruk weergegeven. Uiteindelijk zal dan geëvalueerd worden of de Europese regelgeving de consument voldoende beschermt en of de regelgeving volstaat om bij te dragen aan duurzame ontwikkeling binnen Europa en indien nodig zullen er aanbevelingen geformuleerd worden.

26. **EERSTE SUBONDERZOEKSVRAAG** - De eerste subonderzoeksvraag beschrijft de huidige stand van zaken van zowel de Europese als de Belgische regelgeving. Er zal hoofdzakelijk gefocust worden op Europese regelgeving, omdat deze scriptie een evaluatie van het Europees consumentenrecht beoogt, maar ook het Belgische recht zal aan bod komen. Er zal zowel met *hard law* als met *soft law* rekening gehouden worden.

27. **TWEEDE SUBONDERZOEKSVRAAG** - De tweede subonderzoeksvraag zal aantonen welke valkuilen er bestaan in de huidige regelgeving. Zo kan uiteindelijk beoordeeld worden of de nieuwe

⁶⁵ E. VAN GOOL, "'Climate-washing': A case for Unfair Commercial Practices Law (part 1)", 2022, <https://law.kuleuven.be/ccm/blog/?p=403>.

initiatieven een verbetering zijn en een oplossing bieden voor de valkuilen van de huidige regelgeving.

28. **DERDE SUBONDERZOEKSVRAAG** - De derde subonderzoeksvraag neemt de nieuwe regelgevende initiatieven onder de loep. De Europese voorstellen zijn daarbij de belangrijkste. Er zal ook ingegaan worden op de regelgeving in Frankrijk aangezien dit land recent een wet heeft aangenomen waarmee het gebruik van de term 'koolstofneutraal' en gelijkaardige termen verboden wordt. De regelgeving in Frankrijk kan zo mogelijks een nuttig startpunt vormen om aanbevelingen te formuleren. Er zal ook worden ingegaan op de wisselwerking tussen nationale en Europese initiatieven, meer specifiek wordt er gekeken of en nog ruimte is voor strengere nationale regelgeving.

29. **VIERDE SUBONDERZOEKSVRAAG** - De vierde subonderzoeksvraag zal de uiteindelijke evaluatie uitvoeren. Zowel de huidige regelgeving als de nieuwe initiatieven worden beoordeeld. Er wordt bepaald of ze volstaan om de consument te beschermen tegen misleidende koolstofclaims en de consument correct te informeren over de koolstofvoetafdruk. Indien nodig worden er aanbevelingen geformuleerd, die ertoe moeten leiden dat de koolstofclaims en informatie over de koolstofvoetafdruk betrouwbaar, relevant, transparant, toegankelijk en duidelijk zijn.

Hoofdstuk I. Huidig regelgevend kader voor koolstofclaims

30. **INLEIDING** - In het eerste hoofdstuk van deze masterscriptie volgt een bespreking van de huidige regelgeving rond het maken van koolstofclaims, om zo een antwoord te geven op de eerste en tweede subonderzoeksvraag. Er is momenteel echter geen regelgeving die specifiek optreedt tegen misleidende koolstofclaims.⁶⁶ Er zijn evenwel verschillende algemene instrumenten die gebruikt kunnen worden om misleidende koolstofclaims aan te pakken. Die instrumenten worden in dit hoofdstuk besproken.

Dit hoofdstuk geeft een weergave van zowel de Europese als de Belgische regelgeving. Daarbij wordt zowel met *hard law* als met *soft law* rekening gehouden. Eerst wordt de regelgeving op het Europese niveau besproken. Meer specifiek wordt er ingegaan op de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en de Richtlijn Consumentenrechten. Deze richtlijnen zijn in de Belgische rechtsorde omgezet in het WER. Er zal steeds vermeld worden waar deze bepalingen in het WER kunnen worden teruggevonden.

Om die algemene regels te concretiseren zijn er verschillende *soft law*-initiatieven aangenomen. Zo heeft de Europese Commissie in 2021 richtsnoeren aangenomen voor de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken. Ook de richtsnoeren op het Belgische niveau worden besproken.

A. Europese Unie

a) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken

§1. BELANGRIJKSTE ASPECTEN VAN DE RICHTLIJN

31. **RICHTLIJN ONEERLIJKE HANDELSPRAKTIJKEN** - Het voornaamste instrument waarmee kan worden opgetreden tegen misleidende koolstofclaims is de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken. Het doel van deze richtlijn bestaat in het harmoniseren van de bescherming van de economische belangen van de consument in de EU.⁶⁷ De Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken beoogt een maximumharmonisatie.⁶⁸ Dit houdt in dat de lidstaten geen regelgeving mogen handhaven of aannemen die strenger is dan de regels in de richtlijn.

32. **RICHTSNOEREN BIJ DE RICHTLIJN ONEERLIJKE HANDELSPRAKTIJKEN** - Om de algemene bepalingen in de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken te concretiseren heeft de Europese Commissie in 2021 nieuwe richtsnoeren bij de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken bekendgemaakt, ter vervanging van de vorige richtsnoeren van 2016.⁶⁹ Deze richtsnoeren bevatten een hoofdstuk waarin wordt uitgelegd hoe de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken kan worden toegepast op milieucclaims, zoals dus de koolstofclaims. Ze focust specifiek op milieucclaims en geeft concrete criteria om dergelijke claims te toetsen.⁷⁰ Richtsnoeren zijn evenwel niet bindend.⁷¹ Het

⁶⁶ '4.1.1. Milieucclaims', Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁶⁷ Art. 1 Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁶⁸ Art. 4 Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken; art. 3(9) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en art. 5(5) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁶⁹ E. TERRY, "Nieuwe richtsnoeren aangenomen door de Europese Commissie", *DCCR* 2022, (111) 111.

⁷⁰ E. TERRY, "Circulaire economie" in E. HONDIUS en V. MAK (eds.), *Handboek consumentenrecht*, Zutphen, Paris bv, 2020, (53) 57.

⁷¹ E. TERRY, "Nieuwe richtsnoeren aangenomen door de Europese Commissie", *DCCR* 2022, (111) 111.

blijft de taak van de lidstaten zelf om geval per geval te beoordelen of een bepaalde handelspraktijk al dan niet misleidend is.⁷²

De richtsnoeren bevestigen dat de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken niet voorziet in specifieke bepalingen om koolstofclaims aan te pakken, maar dat de richtlijn wel een grondslag biedt om ervoor te zorgen dat handelaren geen misleidende koolstofclaims maken.⁷³ Het zijn in het bijzonder art. 5(2) en 6-7 en 12 en bijlage I van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en art. VI.93 WER, art. VI.97-VI.99 WER en art. VI.100 WER die toegepast kunnen worden op koolstofclaims.⁷⁴

33. **TOEPASSINGSGEBIED** - De richtlijn is van toepassing op oneerlijke handelspraktijken van handelaren jegens consumenten, vóór, gedurende en na een commerciële transactie met betrekking tot een product.⁷⁵ Het personeel toepassingsgebied van de richtlijn betreft dus enkel de B2C-relatie. De richtlijn definieert een consument als "een natuurlijke persoon die die handelspraktijken verricht die onder deze richtlijn vallen en die buiten zijn bedrijfs- of beroepsactiviteit vallen".⁷⁶ Een handelaar wordt door de richtlijn beschreven als "een natuurlijke persoon of rechtspersoon die die handelspraktijken verricht die onder deze richtlijn vallen en die betrekking hebben op zijn bedrijfs- of beroepsactiviteit, alsook degene die in naam van of voor rekenschap van hem optreedt".⁷⁷ Het materieel toepassingsgebied van de richtlijn betreft handelspraktijken die gedefinieerd worden als "iedere handeling, omissie, gedraging, voorstelling van zaken of commerciële communicatie, met inbegrip van reclame en marketing, van een handelaar, die rechtstreeks verband houdt met de verkoopbevordering, verkoop of levering van een product aan consumenten".⁷⁸ Producten omvatten goederen of diensten, met inbegrip van onroerende goederen, rechten en verplichtingen.⁷⁹ Het toepassingsgebied is dus zeer breed.⁸⁰

34. **OMZETTING WER** - In de Belgische rechtsorde is dit toepassingsgebied omgezet in art. VI.92 WER, waarin wordt bepaald dat de bepalingen inzake oneerlijke handelspraktijken jegens consumenten van toepassing zijn op "oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten vóór, gedurende en na de tekoopaanbieding en de verkoop van producten". Voor het begrip 'handelspraktijk' wordt de definitie uit de richtlijn exact overgenomen in art. I.8, 23° WER. Consumenten worden gedefinieerd in art. I.1, 2° WER als "iedere natuurlijke persoon die handelt voor doeleinden die buiten zijn handels-, bedrijfs-, ambachts- of beroepsactiviteit vallen". In tegenstelling tot de richtlijn wordt in het WER niet gesproken van een handelaar, maar van een onderneming en die wordt door art. I.8, 39° WER omschreven als "iedere natuurlijke persoon of rechtspersoon die op duurzame wijze een economisch doel nastreeft, alsmede zijn verenigingen".

35. **DRIELEDIG VERBOD** - De Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken bevat drie soorten verboden. Er is een algemeen verbod op oneerlijke handelspraktijken. Er zijn twee specifieke

⁷² C. BORUCKI, "als de vos de passie preekt... Corporate greenwashing als misleidende handelspraktijk", *DCCR* 2018, afl. 1, (31) 36.

⁷³ '4.1.1. Milieuclaims', Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁷⁴ '4.1.1.2. Hoofdbeginselen', Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁷⁵ Art. 3(1) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁷⁶ Art. 2, a) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁷⁷ Art. 2, b) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁷⁸ Art. 2, d) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁷⁹ Art. 2, c) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁸⁰ J. STUYCK en B. KEIRSBILCK, "De richtlijn oneerlijke handelspraktijken - gevolgen voor het Belgisch recht" in STUYCK, J. en KEIRSBILCK, B. (eds.), *Handels- en economische recht. Deel 2 Mededingingsrecht, A. Handelspraktijken en contracten met consumenten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, (34) 34.

verboden; een verbod op agressieve handelspraktijken en een verbod op misleidende handelspraktijken. Tot slot is er de zwarte lijst van handelspraktijken die onder alle omstandigheden verboden zijn. Opdat een handelspraktijk oneerlijk en dus verboden is, volstaat het dat ze onder slechts één van de verboden handelspraktijken valt. Het is de bedoeling dat er eerst beoordeeld wordt of de handelspraktijk onder de zwarte lijst valt. Indien dat het geval is, dan is de praktijk per definitie verboden. Indien dat niet zo is, dan moet er vervolgens gekeken worden of ze dan wel een misleidende of agressieve handelspraktijk vormt, die de beslissing over een transactie van de gemiddelde consument kan verstoren. Indien dat ook niet het geval is, moet tot slot worden beoordeeld of ze dan wel onder het algemeen verbod op oneerlijke handelspraktijken valt.⁸¹

36. **ZWARTE LIJST** – De Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken bevat een zwarte lijst van handelspraktijken in Bijlage I. Deze zwarte lijst is een opsomming van de handelspraktijken die onder alle omstandigheden oneerlijk zijn. Voor deze handelspraktijken is het dus niet vereist dat moet worden aangetoond dat ze de gemiddelde consument ertoe zou brengen een beslissing te nemen over een transactie die hij anders niet had genomen.⁸² Deze zwarte lijst is in de Belgische rechtsorde omgezet in art. VI.100 en VI.103 WER.

37. **TOEPASSING** – Carbon-washing kan bestreden worden door de toepassing van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken. Zo bevat de zwarte lijst in Bijlage I van de richtlijn een aantal verboden handelspraktijken die van toepassing kunnen zijn op koolstofclaims. Het gaat om:⁸³

- (1) Beweren een gedragscode te hebben ondertekend wanneer dit niet het geval is.
- (2) Een vertrouwens-, kwaliteits- of ander soortgelijk label aanbrengen zonder daarvoor de vereiste toestemming te hebben gekregen.
- (3) Beweren dat een gedragscode door een publieke of andere instantie is erkend wanneer dit niet het geval is.
- (4) Beweren dat een handelaar (met inbegrip van zijn handelspraktijken) of een product door een openbare of particuliere instelling is aanbevolen, erkend of goedgekeurd terwijl zulks niet het geval is, of iets dergelijks beweren zonder dat aan de voorwaarde voor de aanbeveling, erkenning of goedkeuring wordt voldaan.⁸⁴

Op grond van deze verbodsbepalingen kunnen koolstofkeurmerken verboden worden wanneer handelaren er geen geldig gebruik van maken.⁸⁵ Koolstofkeurmerken zijn namelijk een soort van label en kunnen ook gezien worden als een gedragscode of het gebruik ervan wordt afhankelijk gesteld van de naleving van een gedragscode.⁸⁶

⁸¹ '4.1.1.2 Hoofdbeginsselen', Richtsnoeren oneerlijke handelspraktijken.

⁸² J. STUYCK en B. KEIRSBILCK, "De richtlijn oneerlijke handelspraktijken - gevolgen voor het Belgisch recht" in STUYCK, J. en KEIRSBILCK, B. (eds.), *Handels- en economische recht. Deel 2 Mededingingsrecht, A. Handelspraktijken en contracten met consumenten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, (34) 53.

⁸³ E. VAN GOOL, "'Climate-washing': B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 11.

⁸⁴ Bijlage I Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en omgezet in de Belgische rechtsorde in art. VI.100, 1° t.e.m. 4° WER.

⁸⁵ E. VAN GOOL, "'Climate-washing': B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 11.

⁸⁶ *Ibid.*, 14.

Ook koolstofreductiebeloftes kunnen verboden worden op grond van deze zwarte lijst. Het zijn namelijk handelspraktijken die gekwalificeerd kunnen worden als het aanbrenge van een "kwaliteits- of ander soortgelijk label zonder daarvoor de vereiste toestemming te hebben gekregen" of als het "beweren dat een gedragscode door een publieke of andere instantie is erkend wanneer dit niet het geval is", zoals in punt (1) en (2) van Bijlage I.⁸⁷

38. **TWEE SPECIFIEKE VERBODEN** – Vervolgens bevat de richtlijn ook 2 specifieke verboden.⁸⁸ Het gaat om een verbod op misleidende handelspraktijken in de zin van art. 6 en 7 van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en een verbod op agressieve handelspraktijken in de zin van art. 8 en 9 van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken. In het WER is het verbod op misleidende handelspraktijken terug te vinden in art. VI.97 en VI.98 WER en het verbod op agressieve handelspraktijken staat in art. VI.101 WER.

39. **VERBOD OP AGRESSIEVE HANDELSPRAKTIJKEN** - Het verbod op agressieve handelspraktijken, houdt in dat de handelspraktijken de keuzevrijheid of vrijheid van handelen van de consument niet mogen beperken door het gebruik van bedreigingen, waardoor de consument een beslissing neemt die hij anders niet had genomen.⁸⁹ Art. 9 van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en art. VI.102 WER verduidelijken waarmee rekening moet worden gehouden bij het beoordelen of er sprake is van een bedreiging.

40. **VERBOD OP MISLEIDENDE HANDELSPRAKTIJKEN** - Het verbod op misleidende handelspraktijken houdt een verbod in op iedere "handelspraktijk die gepaard gaat met onjuiste informatie en derhalve op onwaarheden berust of, zelfs als de informatie feitelijk correct is, de gemiddelde consument op enigerlei wijze, inclusief door de algemene presentatie, bedriegt of kan bedriegen ten aanzien van een of meer van de volgende elementen, en de gemiddelde consument er zowel in het ene als in het andere geval toe brengt of kan brengen een besluit over een transactie te nemen dat hij anders niet had genomen".⁹⁰ Opdat de handelspraktijk verboden is, moet de misleiding dus betrekking hebben op een van de elementen opgesomd in a) tot g) van art. 6(1) van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken of in art. VI.97, 1° tot 7° WER. Indien dat niet het geval is, kan de misleiding wel nog onder het grote algemeen verbod in art. 5 van de richtlijn of art. VI.93 WER vallen.⁹¹ Art. 6(2) van de richtlijn en art. VI.98 WER bevatten daarnaast nog aanvullende misleidende handelspraktijken, zoals marketing van een product op een manier waardoor verwarring wordt gecreëerd met een concurrent⁹² en het niet-naleven van een gedragscode waaraan de handelaar zich gebonden heeft.⁹³

41. **TOEPASSING** - Wanneer de zwarte lijst niet van toepassing is, zullen koolstofclaims voornamelijk onder het specifiek verbod vallen van art. 6(1), b) van de richtlijn of art. VI.97, 2°

⁸⁷ E. VAN GOOL, "Climate-washing": B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 11.

⁸⁸ J. STUYCK en B. KEIRSBILCK, "De richtlijn oneerlijke handelspraktijken - gevolgen voor het Belgisch recht" in STUYCK, J. en KEIRSBILCK, B. (eds.), *Handels- en economische recht. Deel 2 Mededingingsrecht, A. Handelspraktijken en contracten met consumenten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, (34) 45.

⁸⁹ Art. 8 Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

⁹⁰ Art. 6(1) Richtlijn oneerlijke consumentenrechten.

⁹¹ J. STUYCK en B. KEIRSBILCK, "De richtlijn oneerlijke handelspraktijken - gevolgen voor het Belgisch recht" in STUYCK, J. en KEIRSBILCK, B. (eds.), *Handels- en economische recht. Deel 2 Mededingingsrecht, A. Handelspraktijken en contracten met consumenten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, (34) 46.

⁹² Art. 6(2), a) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en art. VI.98, 1° WER.

⁹³ Art. 6(2), b) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en art. VI.98, 2° WER.

WER. Art. 6(1), b) verbiedt misleiding omtrent 'de voornaamste kenmerken van het product', zoals de voordelen, risico's, samenstelling, procedé van fabricage, gebruiksmogelijkheden, of de resultaten en wezenlijke kenmerken van op het product verrichte tests of controle. De impact op het klimaat wordt door consumenten namelijk steeds vaker beschouwd als een van de voornaamste kenmerken.⁹⁴ Daarnaast kan misleiding als gevolg van carbon-washing ook kwalificeren als misleiding wegens "de aard van het product"⁹⁵, "de reikwijdte van de verplichtingen van de handelaar, de motieven voor de handelspraktijk"⁹⁶ en/of de "bekroningen en onderscheidingen"⁹⁷ van de handelaar.⁹⁸

Overeenkomstig de richtsnoeren kunnen vage en algemene koolstofclaims, zoals 'koolstofneutraal' bestreden worden op grond van art. 6 van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken of art. VI.97 WER. Zo bepalen de richtsnoeren dat het gebruik van dergelijke koolstofclaims zonder onderbouwing en zonder vermelding van op welk aspect van het product de claim betrekking heeft, een misleidende handelspraktijk is in de zin van art. 6(1), a) en b) van de richtlijn of art. VI.97, 1° en 2° WER.⁹⁹

Ook koolstofclaims die gebaseerd zijn op koolstofcompensatie kunnen vallen onder dit verbod. Volgens de richtsnoeren moeten dergelijke koolstofclaims voldoende onderbouwd worden zodat ze betrouwbaar, robuust, transparant, verifieerbaar en geloofwaardig zijn. Indien de koolstofclaim gebruik maakt van vage en dubbelzinnige termen, dan moet deze voldoende genuanceerd worden zodat de claim enkel geïnterpreteerd kan worden op de manier die de handelaar beoogt.¹⁰⁰

Koolstofkeurmerken kunnen in eerste instantie verboden worden op grond van punt (1), (2), (3) of (4) van de zwarte lijst, zoals hierboven reeds vermeld is.¹⁰¹ Indien de zwarte lijst niet van toepassing is, kunnen koolstofkeurmerken in ondergeschikte orde ook kwalificeren als een misleidende handelspraktijk in de zin van art. 6(2), b) van de richtlijn of art. VI.98, 2° WER.¹⁰² Op basis hiervan is misleiding verboden wegens niet-nakoming van verplichtingen uit een gedragscode. Dus wanneer handelaren de verplichtingen uit de gedragscode die verbonden is aan het gebruik van een koolstofkeurmerk niet naleven maken ze zich schuldig aan een verboden misleidende handelspraktijk. Hiervoor is het evenwel vereist dat het om verifieerbare verplichtingen gaat, dat de onderneming in de context van de handelspraktijk aangeeft dat ze gebonden is door de gedragscode¹⁰³ en dat het gebruik van het koolstofkeurmerk een invloed kan hebben op de beslissing

⁹⁴ E. VAN GOOL, "Climate-washing": B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 12.

⁹⁵ Art. 6(1), a) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en omgezet in de Belgische rechtsorde in art. VI.97, 1° WER.

⁹⁶ Art. 6(1), c) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en art. VI.97, 3° WER.

⁹⁷ Art. 6(1), f) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en art. VI.97, 6° WER.

⁹⁸ E. VAN GOOL, "Climate-washing": B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 14.

⁹⁹ '4.1.1.3. De toepassing van artikel 6 van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken op milieueclaims', Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

¹⁰⁰ '4.1.1.3. De toepassing van artikel 6 van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken op milieueclaims', Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

¹⁰¹ *Supra* 13.

¹⁰² '4.1.1.3. De toepassing van artikel 6 van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken op milieueclaims', Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

¹⁰³ Art. 6(2), b), i) en ii) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en art. VI.98, 2°, a) en b) WER.

over een transactie van de gemiddelde consument.¹⁰⁴ Indien niet aan deze voorwaarden voldaan is kan worden teruggevallen op art. 6(1) van de richtlijn of art. VI.97 WER.¹⁰⁵

Ook koolstofreductiebeloftes kunnen in eerste instantie verboden worden op grond van de zwarte lijst, zoals hierboven reeds werd vermeld.¹⁰⁶ Ook deze handelspraktijk kan echter vallen onder het verbod op misleidende handelspraktijken van art. 6(1) of art. VI.97 WER, indien de zwarte lijst niet van toepassing is. Het is evenwel niet duidelijk onder welk van de elementen de misleiding zou kwalificeren.¹⁰⁷ Één mogelijkheid is dat de belofte over een toekomstige emissiereductie kwalificeert als een van “de voornaamste kenmerken van het product”.¹⁰⁸ Een tweede mogelijkheid is dat het kwalificeert als een misleiding over “de reikwijdte van de verplichtingen van de handelaar”. In ieder geval kan er steeds teruggevallen worden op het grote algemene verbod in art. 5(1) van de richtlijn of art VI.93 WER¹⁰⁹

42. **MISLEIDING DOOR OMISSIE** - Handelspraktijken kunnen ook misleidend zijn door omissies. Een handelspraktijk is misleidend door omissie wanneer ze essentiële informatie die de consument nodig heeft om een geïnformeerde beslissing te nemen over een transactie weglaat, verborgen houdt, op onduidelijke, onbegrijpelijke, dubbelzinnige wijze dan wel laattijdig verstrekt, of het commerciële oogmerk, indien dit niet reeds duidelijk uit de context blijkt, niet laat blijken. De omissie moet beoordeeld worden “in haar feitelijke context, al haar kenmerken en omstandigheden en de beperkingen van het communicatiemedium in aanmerking genomen”.¹¹⁰ In de Belgische rechtsorde is dit terug te vinden in art. VI.99, §1 en §2 WER. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen omissies *sensu stricto* die bestaan uit pure weglatingen en omissies *sensu lato* die noodzakelijke informatie op misleidende wijze verbergen of op een onduidelijke of laattijdige wijze verstrekken.¹¹¹

43. **TOEPASSING** - Koolstofclaims kunnen ook aanleiding geven tot een misleidende omissie in de zin van art. 7 van de richtlijn en art. VI.99 WER. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer handelaren een koolstofclaim plaatsen op de verpakking van een product of op een andere communicatiekanaal, zoals affiches en tijdschriften. Overeenkomstig de richtsnoeren moeten handelaren in dit geval aanvullende, duidelijke en ondubbelzinnige informatie verstrekken over de koolstofclaim. Indien handelaren dus geen aanvullende informatie verstrekken over de koolstofclaims op de verpakking of een ander communicatiekanaal dit is dit een misleidende omissie. De richtsnoeren bepalen bovendien dat indien er geen plaats is voor die aanvullende informatie, de koolstofclaim niet gebruikt mag worden. De richtsnoeren bepalen zo ook dat wanneer consumenten extra handelingen moeten uitvoeren om informatie te kunnen raadplegen, zoals bijvoorbeeld het klikken op een hyperlink of

¹⁰⁴ ‘4.1.1.3. De toepassing van artikel 6 van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken op milieuclaims’, Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

¹⁰⁵ E. VAN GOOL, “‘Climate-washing’: B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving”, *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 14.

¹⁰⁶ *Supra* 14.

¹⁰⁷ E. VAN GOOL, “‘Climate-washing’: B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving”, *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 53.

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ Art. 7(1) en 7(2) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

¹¹¹ E. VAN GOOL, “‘Climate-washing’: B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving”, *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 15.

het scannen van een QR-code, dit een misleidende omissie kan zijn. Dit zal vooral het geval zijn wanneer het mogelijk is om de informatie een prominente plaats te geven bij de koolstofclaim.¹¹²

44. **BESLUIT OVER EEN TRANSACTIE DIE DE GEMIDDELDE CONSUMENT ANDERS NIET HAD GENOMEN** - Het moet evenwel benadrukt worden dat agressieve en misleidende handelspraktijken of misleidende omissies niet op zichzelf verboden zijn. Dergelijke handelspraktijken zijn steeds oneerlijk, maar opdat ze ook effectief verboden zijn, is vereist dat ze de gemiddelde consument ertoe brengt een beslissing te nemen over een transactie die hij anders niet genomen zou hebben.¹¹³

45. **ALGEMEEN VERBOD OP ONEERLIJKE HANDELSPRAKTIJKEN** - De Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken bevat, tot slot, een algemeen verbod op oneerlijke handelspraktijken in art. 5(2) van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.¹¹⁴ De richtlijn beschouwd een handelspraktijk als oneerlijk, "wanneer zij a) in strijd is met de vereisten van professionele toewijding, en b) het economische gedrag van de gemiddelde consument die zij bereikt of op wie zij gericht is of, indien zij op een bepaalde groep consumenten gericht is, het economisch gedrag van het gemiddelde lid van deze groep, met betrekking tot het product wezenlijk verstoort of kan verstoren".¹¹⁵ Dit verbod is in de Belgische rechtsorde omgezet in art. VI.93, 1^e lid en VI.95 WER.

46. **TOEPASSING** - Art. 5(2) van de richtlijn of art. VI.93 WER kan gebruikt worden als vangnetbepaling om koolstofclaims die niet onder de zwarte lijst of onder het verbod op misleidende handelspraktijken vallen te verbieden.¹¹⁶ Het is evenwel niet duidelijk wanneer een koolstofclaim enkel onder dit algemene verbod zal vallen en niet onder het verbod op misleidende koolstofclaims of onder de zwarte lijst en ook de richtsnoeren geven daar geen voorbeeld van.

47. **DE GEMIDDELDE CONSUMENT** - Zowel het algemeen verbod op oneerlijke handelspraktijken als de twee specifieke verboden hanteren 'de gemiddelde consument' als toetsingscriterium om te beoordelen of een handelspraktijk al dan niet oneerlijk of misleidend is. Door het Hof van Justitie wordt de gemiddelde consument beschreven als de 'redelijk geïnformeerde, omzichtige en oplettende consument, waarbij eveneens rekening wordt gehouden met maatschappelijke, culturele en taalkundige factoren'.¹¹⁷

§2. EVALUATIE

48. **GEBREK AAN BINDENDE EN SPECIFIEKE BEPALINGEN** - De Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken is slechts algemeen van toepassing op misleidende handelspraktijken en treedt dus niet specifiek op tegen misleidende koolstofclaims. De richtsnoeren slagen er wel in te verduidelijken hoe de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken toegepast kan worden op milieuclaims, maar deze richtsnoeren zijn niet bindend. Er is dus een duidelijk gebrek aan bindende en specifieke bepalingen om misleidende koolstofclaims te vermijden. Door het gebrek aan bindende, specifieke

¹¹² '4.1.1.4 De toepassing van artikel 7 van de richtlijn oneerlijke handelspraktijken op milieuclaims', Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

¹¹³ J. STUYCK en B. KEIRSBILCK, "De richtlijn oneerlijke handelspraktijken - gevolgen voor het Belgisch recht" in STUYCK, J. en KEIRSBILCK, B. (eds.), *Handels- en economische recht. Deel 2 Mededingingsrecht, A. Handelspraktijken en contracten met consumenten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, (34) 53.

¹¹⁴ Art. 5(1) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

¹¹⁵ Art. 5(2) Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

¹¹⁶ '4.1.1.2 Hoofdbeginselen', Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

¹¹⁷ Overweging 18 Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

bepalingen, kunnen lidstaten misleidende koolstofclaims enkel aanpakken door zelf geval per geval een beoordeling uit te voeren van de claim en van de integriteit van de beslissing over de transactie van de consument.¹¹⁸ Dit leidt ertoe dat de mogelijke variaties in interpretatie en strengheid erg kan verschillen per lidstaat.¹¹⁹ Daarnaast zijn sommige lidstaten, wegens dit gebrek, zelf initiatieven rond koolstofclaims aan het ontwikkelen.¹²⁰ Dit leidt echter tot een versnippering van de interne markt, inconsistente en uiteenlopende regelgeving van de lidstaten en rechtsonzekerheid.¹²¹ De richtlijn en de richtsnoeren volstaan dus niet om een uniforme implementatie binnen de EU te verzekeren.¹²²

49. **HET CRITERIUM VAN DE GEMIDDELDE CONSUMENT** – Een tweede tekortkoming heeft te maken met het criterium van de ‘gemiddelde consument’ aan de hand waarvan moet worden beoordeeld of de koolstofclaim al dan niet misleidend of oneerlijk is. Dit criterium is onrealistisch wegens de complexiteit van de informatie over koolstof en de strijd tegen de klimaatopwarming.¹²³ De informatie is dan ook veel toegankelijker voor handelaren dan voor consumenten. Er wordt dan ook gesproken van een informatieasymmetrie.¹²⁴ Daarnaast tonen inzichten uit de gedragswetenschappen aan dat consumenten niet rationeel met informatie omgaan, in tegenstelling tot de opvatting van de richtlijn volgens welk de gemiddelde consument wel rationeel handelt.¹²⁵ Zelfs voor consumenten die wel een inspanning maken om rationeel te handelen en op zoek te gaan naar informatie is het niet realistisch om steeds te voldoen aan het vermogen van de ‘gemiddelde consument’ wegens de cognitieve beperkingen van de mens. Ondernemingen zijn zich ook bewust van de beperkingen van de consument en maken daar juist gebruik van.¹²⁶ Tot slot, blijkt uit onderzoek ook dat consumenten die de inspanning maken en meer informatie verzamelen niet noodzakelijk betere keuzes maken.¹²⁷

50. **ENKEL VAN TOEPASSING OP PRODUCTEN?** – De expliciete focus van de richtlijn op ‘producten’ kan ook een valkuil vormen voor de toepassing van de richtlijn op koolstofclaims. Zo bepaalt art. 3(1) van de richtlijn dat ze van toepassing is op oneerlijke handelspraktijken met betrekking tot een product en art. 6(1), b) van de richtlijn verbiedt misleiding omtrent de voornaamste kenmerken van het product. Producten bestaan overeenkomstig art. 2, c) van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken uit goederen, diensten, rechten en verplichtingen.

¹¹⁸ Commission staff working document (Comm.). impact assessment report accompanying the document proposal for a directive of the European parliament and of the council amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition through better protection against unfair practices and better information, 30 maart 2022, SWD(2022)86 final.

¹¹⁹ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 13; B. KEIRSILCK en E. TERRY, "Duurzaamheid en consumentenrecht", *TBH-RDC* 2021/10, (433) 455.

¹²⁰ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 13.

¹²¹ Commission staff working document (Comm.). impact assessment report accompanying the document proposal for a directive of the European parliament and of the council amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition through better protection against unfair practices and better information, 30 maart 2022, SWD(2022)86 final.

¹²² ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 13.

¹²³ E. VAN GOOL, "Climate-washing": B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 59.

¹²⁴ *Ibid.*, 26.

¹²⁵ J. BRASPENNINGEN en P. VERBRUGGEN, "Gedragswetenschappelijke inzichten in het consumentenrecht", *TvC* 2017, afl. 6, (242) 242-243.

¹²⁶ E. VAN GOOL, "Climate-washing": B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 21 en 26.

¹²⁷ J. BRASPENNINGEN en P. VERBRUGGEN, "Gedragswetenschappelijke inzichten in het consumentenrecht", *TvC* 2017, afl. 6, (242) 245.

Koolstofclaims worden echter niet enkel gemaakt met betrekking tot goederen en diensten, maar ook over een handelaar of een merk in zijn geheel.¹²⁸ Om carbon-washing effectief tegen te kunnen gaan is het wenselijk dat ook ondernemingen in hun geheel onder de verplichtingen vallen. Het blijft momenteel hoe dan ook onduidelijk of de richtlijn ook van toepassing is op koolstofclaims die betrekking hebben op een volledige onderneming of merk of dat ze beperkt is tot koolstofclaims die betrekking hebben op producten.¹²⁹

51. **EX-POST SANCTIES** - Deze richtlijn slaag er wel in om een juridisch kader te bieden om misleidende koolstofclaims aan te pakken. De richtlijn kan, mijns inziens, wel toe leiden dat ondernemingen worden aangemoedigd om geen gebruik te maken van misleidende of oneerlijke handelspraktijken. Dit biedt echter niet voldoende bescherming aan consumenten. Indien handelaren namelijk toch gebruik maken van misleidende koolstofclaims, zullen autoriteiten deze slechts *ex-post* kunnen onderzoeken, nadat de koolstofclaim reeds gedaan is en nadat consumenten reeds negatief beïnvloed werden in hun consumptiekeuzes.¹³⁰ Dit is ook de reden waarom er momenteel een wildgroei is van koolstofclaims.¹³¹ De praktijk toont dus aan dat er toch nog veel gebruik wordt gemaakt van koolstofclaims. Het is, mijns inziens, dus nodig dat er meer ingezet wordt op het voorkomen van misleidende praktijken en niet enkel in het *ex-post* sanctioneren.

b) Richtlijn Consumentenrechten

§1. BELANGRIJKSTE ASPECTEN VAN DE RICHTLIJN

52. **RICHTLIJN CONSUMENTENRECHTEN** - Een ander belangrijk instrument dat kan dienen om carbon-washing te bestrijden is de Richtlijn Consumentenrechten. In deze richtlijn worden algemene regels vastgelegd over de informatie die ondernemingen aan consumenten moeten verstrekken. De informatieverplichtingen van deze richtlijn zijn in de Belgische rechtsorde omgezet in art. VI.2 WER, art. VI.45 en verder van het WER en art. VI.64 en verder van het WER.

53. **MAXIMUMHARMONISATIE** - Ook deze richtlijn voorziet in beginsel in een maximumharmonisatie, waardoor de lidstaten geen regelgeving mogen aannemen die afwijkt van de richtlijn.¹³² Er zijn evenwel enkele uitzonderingen waarvoor toch de minimumharmonisatie geldt om te vermijden dat lidstaten het beschermingsniveau zouden verlagen. Dit is met name het geval voor de informatieverplichtingen voor de handelaar voor contracten afgesloten in de verkooppunten.¹³³

54. **TOEPASSINGSGEBIED** - De richtlijn is van toepassing op alle overeenkomsten gesloten tussen een handelaar en consument, voor zover die niet expliciet worden uitgesloten door art. 3(3) van de richtlijn.¹³⁴ Het persoonlijk toepassingsgebied van de richtlijn betreft enkel de B2C-overeenkomsten. De richtlijn definieert een als "iedere natuurlijke persoon die bij onder deze richtlijn vallende overeenkomsten handelt voor doeleinden die buiten zijn bedrijfs- of beroepsactiviteit

¹²⁸ E. VAN GOOL, "Climate-washing": B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 59.

¹²⁹ *Ibid.*, 12.

¹³⁰ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 3.

¹³¹ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 13.

¹³² Art. 4 Richtlijn Consumentenrechten.

¹³³ Art. 5(4) Richtlijn Consumentenrechten; M. DESOMMER en B. BALLESTER, "De nieuwe Richtlijn Consumentenrechten in het kort", *DCCR* 2011, nr. 3, (243) 244.

¹³⁴ Art. 3 Richtlijn Consumentenrechten.

vallen".¹³⁵ Voor dit consumentenbegrip is er ook een uitzondering op de maximumharmonisatie. Overweging 13 van de richtlijn bepaalt namelijk dat de lidstaten de bepalingen ook mogen toepassen op personen die geen consument zijn, zoals onder andere rechtspersonen, niet-gouvernementele organisaties en startende ondernemingen. Handelaren worden beschreven als "iedere natuurlijke persoon of iedere rechtspersoon, ongeacht of deze privaats of publiek is, die met betrekking tot onder deze richtlijn vallende overeenkomsten handelt, mede via een andere persoon die namens hem of voor zijn rekening optreedt, in het kader van zijn handels-, bedrijfs-, ambachts- of beroepsactiviteit".¹³⁶ Deze definitie is erg ruim en dus valt alles wat traditioneel gezien wordt als een onderneming onder het toepassingsgebied.¹³⁷ Het materieel toepassingsgebied van de richtlijn omhelst alle overeenkomsten, zowel verkoopovereenkomsten als dienstenovereenkomsten. De richtlijn maakt daarbij een onderscheid tussen enerzijds de overeenkomsten op afstand en de buiten verkoopruimten gesloten overeenkomsten en anderzijds de andere dan overeenkomsten op afstand of buiten verkoopruimten gesloten overeenkomsten. Deze laatste betreffen voornamelijk overeenkomsten gesloten in normale verkoopruimten, zoals winkels.¹³⁸

55. ANDERE DAN OVEREENKOMSTEN OP AFSTAND OF BUITEN DE VERKOOPRUIMTEN GESLOTEN OVEREENKOMSTEN - Voor andere dan overeenkomsten op afstand of buiten de verkoopruimten gesloten overeenkomsten zijn de informatieverplichtingen terug te vinden in art. 5 Richtlijn Consumentenrechten. Art. 5(1) van de richtlijn bevat een lijst van informatie die meegedeeld moet worden aan de consument. Het gaat onder andere om de voornaamste kenmerken van de goederen of diensten, de identiteit van de handelaar, de totale prijs en de wijze van betaling.¹³⁹

56. OVEREENKOMSTEN OP AFSTAND EN BUITEN VERKOOPRUIMTEN GESLOTEN OVEREENKOMSTEN - Art. 6 Richtlijn Consumentenrechten verankert de informatieverplichtingen voor overeenkomsten op afstand en buiten verkoopruimten gesloten overeenkomsten. Ook hiervoor is er een lijst die opsomt welke informatie verstrekt moet worden aan de consument. Het gaat onder andere om de voornaamste kenmerken van de goederen of diensten, de identiteit van de handelaar en het geografisch adres van de handelaar.¹⁴⁰

De lijst van informatie die de onderneming moet verstrekken aan de consument van art. 6 van de richtlijn is uitgebreider dan die van art. 5 van de richtlijn, aangezien voor de informatieverplichtingen voor overeenkomsten op afstand en buiten verkoopruimten gesloten overeenkomsten de maximumharmonisatie geldt, terwijl voor de andere overeenkomsten slechts de minimumharmonisatie geldt.¹⁴¹

57. VOORDAT DE CONSUMENT GEBONDEN IS - De informatie moet zowel voor overeenkomsten op afstand, overeenkomsten gesloten buiten de verkoopruimten als de andere overeenkomsten op een duidelijke en begrijpelijke wijze meegedeeld worden vóór de consument

¹³⁵ Art. 2(1) Richtlijn Consumentenrechten.

¹³⁶ Art. 2(2) Richtlijn Consumentenrechten.

¹³⁷ J. GODDAER, "De Richtlijn Consumentenrechten Gevolgen voor de WMPC en de Wet Elektronische Handel", DCCR 2012, nr. 95, (7) 20.

¹³⁸ E. TERRY, "De Richtlijn consumenten rechten - Nieuwe reglementering op komst voor onder meer overeenkomsten op afstand en buiten verkoop ruimten gesloten overeenkomsten", in X, *De wet marktpraktijken en consumentenbescherming toegepast*, Brussel, Intersentia, 2012, (29) 41.

¹³⁹ Art. 5(1), a), b), c) en d) Richtlijn Consumentenrechten.

¹⁴⁰ Art. 6(1), a), b) en c) Richtlijn Consumentenrechten.

¹⁴¹ E. TERRY, "Richtlijn 2011/83/EU betreffende consumentenrechten - Nieuwe regels op komst voor de directe verkoop", RW 2012-13, nr. 24, (922) 929.

gebonden is.¹⁴² Dit houdt niet in dat de informatie in het begin van het aankoopproces moet worden gegeven. In de praktijk volstaat het dat de informatie slechts op het einde wordt meegedeeld, wanneer de consument reeds de beslissing over de transactie heeft genomen.¹⁴³

§2. TOEPASSING OP KOOLSTOFCLAIMS EN EVALUATIE

58. **INFORMATIE OVER DE KOOLSTOFVOETAFDruk?** - Nu rijst de vraag of informatie over de koolstofvoetafdruk onder deze algemene precontractuele informatieplicht valt. Ondanks dat de huidige informatieverplichtingen van de Richtlijn Consumentenrechten wel uitgebreid zijn, bevat de richtlijn geen specifieke bepalingen met betrekking tot de verstrekking van informatie over de koolstofvoetafdruk van producten. Wel verplicht de richtlijn, zowel voor overeenkomsten op afstand en buiten verkooppunten gesloten overeenkomsten als voor andere overeenkomsten, de handelaar om informatie over de voornaamste kenmerken van de goederen of de diensten te verstrekken aan de consument.¹⁴⁴ Hierboven werd reeds vermeld dat de impact op het klimaat door consumenten steeds vaker beschouwd wordt als een van de voornaamste kenmerken.¹⁴⁵ Het zou, mijns inziens, dus in theorie wel mogelijk zijn om, door het begrip 'voornaamste kenmerken' ruim te interpreteren, handelaren te verplichten informatie over de koolstofvoetafdruk te verstrekken aan consumenten. Dit is namelijk ook het geval bij de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.¹⁴⁶ Zowel de richtlijn als de richtsnoeren bij de richtlijn brengen hier evenwel geen zekerheid over.

59. **DE CONSUMENT IS NIET GEBAAIT BIJ EXTRA INFORMATIE** - Zelfs als handelaren verplicht worden om die informatie over de koolstofvoetafdruk te verstrekken, zal dit niet volstaan om consumenten toe te staan duurzaam te consumeren.¹⁴⁷ Uit verschillende gedragspsychologische onderzoeken blijkt namelijk dat de consument niet gebaat is bij te veel informatie. Wanneer consumenten overladen worden met informatie kan dit net een negatieve rol spelen en de reeds bestaande informatieverplichting zijn al erg ruim.¹⁴⁸ De gedragspsychologische beperkingen van de mens beïnvloeden ook de effectiviteit van de informatieverplichtingen.¹⁴⁹ De informatie is bovendien vaak ook erg complex en het vormt een uitdaging om dit voor de consument begrijpelijk te maken.¹⁵⁰

60. **TIJDSTIP VAN DE VERSTREKKING VAN DE INFORMATIE** - Een volgende valkuil bestaat uit het feit dat de informatie niet noodzakelijk aan begin van het aankoopproces meegedeeld moet worden. Opdat een verplichting tot het meedelen van informatie over de koolstofvoetafdruk effectief kan zijn, is het namelijk nodig dat deze informatie aan het begin van het aankoopproces gegeven wordt. Momenteel volstaat het echter dat de informatie pas aan het einde van het aankoopproces

¹⁴² Art. 5(1) en 6(1) Richtlijn Consumentenrechten.

¹⁴³ E. TERRY en E. VAN GOOL, "Kunnen we e-commerce vergroenen door het consumentencontractenrecht te herzien?", *TvC* 2021-1, (15) 19.

¹⁴⁴ Art. 5(1), a) en 6(1), a) Richtlijn Consumentenrechten.

¹⁴⁵ *Supra* 15.

¹⁴⁶ *Supra* 15-16.

¹⁴⁷ E. TERRY en E. VAN GOOL, "Kunnen we e-commerce vergroenen door het consumentencontractenrecht te herzien?", *TvC* 2021-1, (15) 17 en 19; B. KEIRSBILCK en E. TERRY, "Duurzaamheid en consumentenrecht", *TBH-RDC* 2021/10, (433) 457.

¹⁴⁸ E. TERRY en E. VAN GOOL, "Kunnen we e-commerce vergroenen door het consumentencontractenrecht te herzien?", *TvC* 2021-1, (15) 17.

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ B. KEIRSBILCK en E. TERRY, "Duurzaamheid en consumentenrecht", *TBH-RDC* 2021/10, (433) 457.

wordt gegeven. Op dit moment heeft de consument echter al vaak een besluit genomen over de transactie en dus komt de informatie over de koolstofvoetafdruk te laat.¹⁵¹

B. België

a) Gids goede praktijken inzake milieueclaims

61. **PRAKTISCHE GIDS** - Ook in België is er *soft law* die helpt om de algemene regels voor het maken van milieueclaims te concretiseren. Zo werd er in 2022 een praktische gids gelanceerd door de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie genaamd "goede praktijken inzake milieueclaims". Deze gids is gebaseerd op specifieke Belgische en Europese sectorale wetgeving, alsook op art. VI.93 tot VI.100 WER en de strafbepalingen in Boek XV van het WER. Deze gids moet handelaren helpen herkennen of hun milieueclaims relevant zijn en geeft aan welke praktijken wel goed zijn om zo greenwashing te vermijden.¹⁵²

62. **GREENWASHING HERKENNEN** - De praktische gids somt 10 criteria op aan de hand waarvan handelaren greenwashing kunnen herkennen. Het gaat om leugens/onjuiste informatie, ongeloofwaardige informatie, onevenredige beloftes, vage, onnauwkeurige, dubbelzinnige, absolute woorden en termen, onvoldoende of ontbrekende relevante informatie, misleidende visuele beelden, pseudo-labels, het in de kijker zetten van een irrelevantie actie, valse exclusiviteit en het ontbreken van bewijzen voor de bewering.¹⁵³

63. **GREENWASHING VERMIJDEN** - Daarnaast verduidelijkt de gids ook hoe de handelaren het wel goed kunnen doen en dus greenwashing kunnen vermijden. Een eerste manier is via het gebruik van milieuvoetafdrukmethoden waarmee ondernemingen de milieuvoetafdruk van producten of de milieuprestaties van de onderneming kunnen inschatten.¹⁵⁴ Daarnaast bevat de gids 6 voorbeelden van praktijken die goed zijn en waarmee greenwashing vermeden wordt. Het gaat bijvoorbeeld om gedefinieerde, duidelijke, nauwkeurige en expliciete bewoordingen te gebruiken, om nauwkeurige, volledige en makkelijk toegankelijke informatie over de milieukeurmerken ter beschikking te stellen, bewijs te leveren voor de gedane milieueclaims, irrelevante claims te vermijden etc.¹⁵⁵

64. **SANCTIES** - Wanneer ondernemingen deze gids volgen wordt vermeden dat zij aan greenwashing doen door onwetendheid. Daartegenover staat dat ondernemingen die dan toch nog aan greenwashing doen harder zullen worden aangepakt. Consumenten worden aangemoedigd om misleidende milieueclaims te melden op het meldpunt van de Economische Inspectie. De Economische Inspectie mag daarnaast ook op eigen initiatief een onderzoek opstarten of op vraag van de minister

¹⁵¹ E. TERRYEN en E. VAN GOOL, "Kunnen we e-commerce vergroenen door het consumentencontractenrecht te herzien?", *TvC* 2021-1, (15) 19.

¹⁵² FOD ECONOMIE, K.M.O., MIDDENSTAND EN ENERGIE, "Goede praktijken inzake milieueclaims", 2022, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/Praktische-gids-Goede-praktijken-inzake-milieueclaims.pdf>.

¹⁵³ X, "De Bleeker gaat strijd aan met greenwashing", 2021, <https://evadebleeker.be/nl/nieuwsbericht/detail/de-bleeker-gaat-strijd-aan-met-greenwashing>; FOD ECONOMIE, K.M.O., MIDDENSTAND EN ENERGIE, "Goede praktijken inzake milieueclaims", 2022, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/Praktische-gids-Goede-praktijken-inzake-milieueclaims.pdf>.

¹⁵⁴ FOD ECONOMIE, K.M.O., MIDDENSTAND EN ENERGIE, "Goede praktijken inzake milieueclaims", 2022, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/Praktische-gids-Goede-praktijken-inzake-milieueclaims.pdf>.

¹⁵⁵ X, "De Bleeker gaat strijd aan met greenwashing", 2021, <https://evadebleeker.be/nl/nieuwsbericht/detail/de-bleeker-gaat-strijd-aan-met-greenwashing>; FOD ECONOMIE, K.M.O., MIDDENSTAND EN ENERGIE, "Goede praktijken inzake milieueclaims", 2022, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/Praktische-gids-Goede-praktijken-inzake-milieueclaims.pdf>.

of het parket.¹⁵⁶ Milieuclaims die kwalificeren als een oneerlijke handelspraktijk en dus een inbreuk vormen op het WER kunnen gestraft worden met een boete die kan oplopen tot 80 000 euro of tot 4% van de jaaromzet als dat een hoger bedrag is.¹⁵⁷

65. **EVALUATIE** - Deze gids focust zich echter enkel op milieuclaims in het algemeen en er wordt niet gesproken over koolstofclaims. Of deze gids dus ook volstaat om misleidende koolstofclaims te vermijden is mijns inziens te betwifelen.

b) Milieureclamecode en ICC-code

66. **ZELFREGULERING** - De reclamesector kenmerkt zichzelf door zelfregulering. De sector stelt zelf gedragscodes op en ziet toe op de handhaving van die gedragscodes en wettelijke bepalingen. Art. 10 van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken staat zelfs uitdrukkelijk toe dat lidstaten toezicht op oneerlijke handelspraktijken door houders van gedragscodes inschakelen.¹⁵⁸

67. **JURY VOOR ETHISCHE PRAKTIJKEN** - Zo is er in België de Jury voor Ethische Praktijken inzake Reclame (JEP).¹⁵⁹ Dit is een onafhankelijk zelfregulerend orgaan die erover waakt dat reclameboodschappen in België correct en eerlijk zijn. Dat doet ze door reclameboodschappen te toetsten aan enerzijds de wetgeving, maar anderzijds ook aan zelfdisciplinaire codes, zoals de Milieureclamecode en de ICC-code voor Reclame en Marketingcommunicatie van de Internationale Kamer van Koophandel (hierna: ICC-code).¹⁶⁰ De JEP kan optreden op verzoek tot advies door een actor uit de reclamesector of naar aanleiding van een klacht door een natuurlijke persoon of een rechtspersoon.¹⁶¹ Indien de JEP van oordeel is dat een reclameboodschap in strijd is met de wetgeving en/of codes, dan heeft zij de mogelijkheid om de reclame te wijzigen of stop te zetten.¹⁶²

68. **ICC-CODE** - De ICC-code is een richtsnoer van de Internationale Kamer van Koophandel over marketing en reclame wereldwijd.¹⁶³ Hoofdstuk D van de ICC-Code is van toepassing op milieuclaims. Er wordt onder andere bepaald dat marketingcommunicatie geen misleiding bij consumenten mag veroorzaken met betrekking tot de milieuaspecten of milieuvoordelen van producten, milieuclaims moeten relevant en up-to-date zijn en claims zoals 'koolstofarm' die de indruk wekken dat een product geen impact of een positieve impact heeft op het milieu mogen niet ongenueanceerd of zonder sterke onderbouwing gebruikt worden.¹⁶⁴ Hoofdstuk D van de ICC-code wordt verder uitgewerkt in het ICC Framework for Responsible Environmental Marketing

¹⁵⁶ X, "De Bleeker gaat strijd aan met greenwashing", 2021, <https://evadebleeker.be/nl/nieuwsbericht/detail/de-bleeker-gaat-strijd-aan-met-greenwashing>; FOD ECONOMIE, K.M.O., MIDDENSTAND EN ENERGIE, "Goede praktijken inzake milieuclaims", 2022, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/Praktische-gids-Goede-praktijken-inzake-milieuclaims.pdf>.

¹⁵⁷ FOD ECONOMIE, K.M.O., MIDDENSTAND EN ENERGIE, "Goede praktijken inzake milieuclaims", 2022, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/Praktische-gids-Goede-praktijken-inzake-milieuclaims.pdf>; art. VI.70, §1, 2° en VI.83 WER.

¹⁵⁸ C. BORUCKI, "als de vos de passie preekt... Corporate greenwashing als misleidende handelspraktijk", *DCCR* 2018, afl. 1, (31) 37.

¹⁵⁹ C. BORUCKI, "'100 procent composteerbaar' kan misleidend zijn", *De Juristenkrant* 2020, afl. 412, (2) 2.

¹⁶⁰ C. BORUCKI, "als de vos de passie preekt... Corporate greenwashing als misleidende handelspraktijk", *DCCR* 2018, afl. 1, (31) 37; JEP, "F.A.Q.", <https://www.jep.be/faq/>.

¹⁶¹ S. SEPUL, "Jury d'éthique publicitaire / Jury voor ethische praktijken inzake reclame", *AM* 2011, nr. 6, (603) 603; JEP, "F.A.Q.", <https://www.jep.be/faq/>.

¹⁶² JEP, "F.A.Q.", <https://www.jep.be/faq/>.

¹⁶³ ICC-code voor Reclame en Marketingcommunicatie. (hierna: ICC-Code)

¹⁶⁴ Art. D1 ICC-Code.

Communications. Dit framework bevat bijkomende voorbeelden, terminologie en criteria waarbij ondernemingen rekening moeten houden bij het maken van een milieclaim.¹⁶⁵

69. **MILIEURECLAMECODE** - De Milieureclamecode is geïnspireerd op de ICC-code.¹⁶⁶ Het is een zelfregulerende code opgericht om consumenten te beschermen tegen misbruik van hun bezorgdheid om het milieu.¹⁶⁷ De Milieureclamecode bevat algemene regels voor milieclaims die ondernemingen doen in hun reclameboodschappen. De Milieureclamecode bevat ook regels die relevant kunnen zijn in de strijd tegen misleidende koolstofclaims. Ten eerste wordt in artikel 3 van de Milieureclamecode bepaald dat reclame geen beweringen mag bevatten die tot misleiding kan leiden over de eigenschappen en kenmerken van een product of dienst met betrekking tot zijn gevolgen voor het leefmilieu. Vervolgens bepaalt artikel 7 dat beweringen die impliciet erop wijzen dat een product of dienst geen gevolgen heeft voor het leefmilieu in principe verboden zijn. Verder bepaalt artikel 10 dat wetenschappelijke of milieueigen terminologie slechts aanvaardbaar is op voorwaarde dat ze relevant is en door de consument gemakkelijk begrepen kan worden.

70. **ILLUSTRATIE** - Ter illustratie, in 2022 sprak JEP zich voor de eerste keer uit over het gebruik van koolstofcompensatieprogramma's. De JEP oordeelde dat het gebruik van de term "CO2-neutraal" slechts aanvaardbaar is wanneer de consument duidelijk geïnformeerd wordt over de aard en draagwijdte daarvan, zonder dat hij zelf naar die informatie op zoek moet gaan. De JEP besloot dat energieleveranciers Luminus en Mega art. D1 van de ICC-Code en art. 3, 7 en 10 van de Milieureclamecode hadden geschonden.¹⁶⁸ Deze uitspraak van de JEP komt dan ook overeen met de hierboven besproken richtsnoeren bij de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.

71. **EVALUATIE** - De JEP lijkt dus nuttig orgaan in de strijd tegen misleidende koolstofclaims. Toch kan de onpartijdigheid van de JEP in vraag worden gesteld.¹⁶⁹ De JEP wordt namelijk gefinancierd door de reclamesector en dat is juist de sector die ze moeten controleren. Daarnaast komen de helft van haar leden ook uit de reclamesector zelf. Dit betekent dus dat ondernemingen mekaar controleren en zelf bepalen welke reclame de regels overtreedt.¹⁷⁰

C. Tussenconclusie

72. **ONVOLDOENDE BESCHERMING TEGEN MISLEIDENDE KOOLSTOFCLAIMS** - Geen van bovenvermelde instrumenten in de EU en België bevatten specifieke bepalingen over het gebruik van koolstofclaims. De Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en het WER bevatten evenwel een verbod op oneerlijke en misleidende handelspraktijken. De richtsnoeren bij de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken verduidelijken hoe milieclaims op basis van deze richtlijn aangepakt kunnen worden. Ook in België zijn er richtsnoeren, maar deze zijn onvoldoende gedetailleerd of uitgewerkt en bevatten ook weinig voorbeelden. Er zijn binnen de EU en België dus wel instrumenten om de consument te beschermen tegen misleiding, maar deze hebben enkel betrekking op milieclaims in

¹⁶⁵ Bijkomende richtsnoeren ICC-Code.

¹⁶⁶ C. BORUCKI, "als de vos de passie preekt... Corporate greenwashing als misleidende handelspraktijk", *DCCR* 2018, afl. 1, (31) 37.

¹⁶⁷ Voorwoord Milieureclamecode.

¹⁶⁸ JEP 15 februari 2022, 'Luminus', <https://www.jep.be/luminus-15-02-2022-beslissing-tot-wijzigingstopzetting/>; JEP 15 februari 2022, 'Mega', <https://www.jep.be/mega-15-02-2022-beslissing-tot-wijzigingstopzetting/>.

¹⁶⁹ JEP, "F.A.Q.", <https://www.jep.be/faq/>.

¹⁷⁰ JEP, "F.A.Q.", <https://www.jep.be/faq/>; N. BERGER, "Les greenwashing ou les noces improbables de la publicité et de l'environnement", *Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation*, Brussel, 2014, 9-10.

het algemeen en niet op koolstofclaims specifiek. De richtsnoeren zijn ook niet bindend. Of de koolstofclaims dus al dan niet misleidend zijn zal toch steeds geval per geval beoordeeld moeten worden. Dit kan leiden tot interpretatieverschillen, versnippering van de interne markt en rechtsonzekerheid. Een tweede tekortkoming bestaat in de focus van de richtlijn op producten. Koolstofclaims kunnen ook gerelateerd zijn aan een volledige onderneming of merk. Het is onduidelijk of het verbod op oneerlijke of misleidende handelspraktijken ook op dergelijke koolstofclaims van toepassing is. Daarnaast vormt het criterium van de gemiddelde consument ook een belemmering. Wegens de complexiteit van de informatie over koolstof ontstaat er een informatieasymmetrie tussen consumenten en ondernemingen. Het is dan ook niet realistisch om te verwachten dat consumenten steeds rationeel omgaan met informatie en daardoor steeds betere consumptiekeuzes zouden maken. Tot slot, treedt de huidige regelgeving enkel *ex-post* op en volstaat ze niet om misleidende koolstofclaims te voorkomen.

73. GEBREK AAN CORRECTE EN BETROUWBARE INFORMATIE ROND DE KOOLSTOFVOETAFDruk –In de Richtlijn Consumentenrechten en het WER wordt bepaald welke informatie handelaren verplicht moeten verstrekken aan consumenten. Het is echter onduidelijk of handelaren ook informatie over de koolstofvoetafdruk moeten verstrekken aan consumenten. Er wordt niets specifiek bepaald over de koolstofvoetafdruk. Er wordt wel bepaald dat handelaren verplicht zijn om informatie over de voornaamste kenmerken van goederen of diensten te verstrekken aan consumenten. Mijns inziens, zou informatie over de koolstofvoetafdruk onder deze verplichting kunnen vallen. Dit zal echter nog niet volstaan om consumenten klimaatbewust te kunnen laten consumeren, omdat te veel informatie juist een negatief effect kan hebben en de informatie vaak complex en moeilijk te begrijpen is voor de consument. Daarnaast komt de informatie die op grond van de Richtlijn Consumentenrechten verstrekt moet worden te laat. Voor de richtlijn volstaat het namelijk om de consument te informeren aan het einde van het aankoopproces. Op dit moment heeft de consument echter al een beslissing genomen en opdat de informatie nuttig kan zijn moet deze verstrekt worden voordat de consument een consumptiekeuze maakt.

74. CONCLUSIE – Er kan dus geconcludeerd worden dat er 2 problemen zijn met de huidige regelgeving. Ten eerste biedt de huidige regelgeving geen voldoende bescherming aan consumenten tegen misleidende koolstofclaims. Ten tweede slaagt ze er niet in om correcte en betrouwbare informatie te verstrekken aan consumenten die hun in staat stellen om klimaatbewuste consumptiekeuzes te maken.

Hoofdstuk II. Regelgevende initiatieven op Europees niveau

75. **INLEIDING** - Dit hoofdstuk zet de nieuwe regelgevende initiatieven die bijdragen in de strijd tegen misleidende koolstofclaims op Europees niveau uiteen. In het kader van de Europese Green Deal waarmee de EU Europa klimaatneutraal wil maken tegen 2050, heeft de EU enkele nieuwe initiatieven uitgevaardigd die hiertoe moeten bijdragen. Er zijn momenteel dus wel al verschillende voorstellen op het EU-niveau aanwezig, maar deze zijn nog niet allemaal aangenomen. Dit hoofdstuk zal slechts kunnen ingaan op de voorstellen zoals ze tot op heden zijn geformuleerd. De inhoud in dit hoofdstuk is dus slechts voorwaardelijk aangezien de inhoud van de Europese voorstellen nog steeds kan veranderen zolang ze niet zijn aangenomen.

A. Richtlijn Versterken van de Positie van de Consument voor de Groene Transitie

a) Stand van zaken

76. **STAND VAN ZAKEN** – Op 26 maart 2024 is een nieuwe richtlijn in werking getreden met als opschrift “het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en door middel van bescherming tegen oneerlijke praktijken”.¹⁷¹ Deze richtlijn was reeds in maart 2022 voorgesteld door de Europese Commissie. Op 17 januari 2024 heeft het Europees Parlement dit voorstel formeel aangenomen. Alvorens het voorstel werd goedgekeurd door het Europees Parlement zijn er evenwel nog enkele wijzigingen in aangebracht.¹⁷² Op 20 februari 2024 heeft de Raad van de Europese Unie gestemd over het voorstel en is het voorstel daarbij ook goedgekeurd. Op 28 februari 2024 hebben de voorzitter van het Europees Parlement en de voorzitter van de Raad van de Europese Unie het voorstel ondertekend. Uiteindelijk werd de Richtlijn op 6 maart 2024 gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie. Lidstaten krijgen vanaf dan 24 maanden de tijd om deze richtlijn om te zetten in hun nationale rechtsorde en moeten de bepalingen beginnen toepassen vanaf 27 september 2026.¹⁷³

b) Belangrijkste aspecten van de richtlijn

77. **RATIO LEGIS** - Deze nieuwe richtlijn zorgt ervoor dat consumenten beter geïnformeerd worden over de duurzaamheid van producten voordat ze een contract sluiten en dat consumenten beter beschermd worden tegen oneerlijke handelspraktijken die duurzame consumptie in de weg staan. Om deze doelstellingen te behalen brengt deze richtlijn wijzigingen aan aan de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en de Richtlijn Consumentenrechten.¹⁷⁴

78. **WIJZIGINGEN AAN DE RICHTLIJN ONEERLIJKE HANDELSPRAKTIJKEN** - In artikel 1 van de richtlijn staan de wijzigingen die worden aangebracht aan de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken. Ten eerste voert artikel 1 enkele nieuwe definities in met betrekking tot

¹⁷¹ Art. 5 Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁷² EUROPEES PARLEMENT, “Parlement neemt nieuwe wet aan tegen greenwashing en misleidende productinformatie, 17 januari 2024, <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/press-room/20240112IPR16772/ep-neemt-nieuwe-wet-aan-tegen-greenwashing-en-misleidende-productinformatie>.

¹⁷³ Art. 4(1) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁷⁴ ‘1.1 Motivering en doel van het voorstel’, Voorstel (Comm.) voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Richtlijnen 2005/29/EG en 2011/83/EU wat betreft het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en bescherming tegen oneerlijke praktijken, 30 maart 2022, COM(2022)143 final – 2022/0092(COD).

milieuclaims. Zo wordt er een definitie ingevoerd voor de begrippen “milieuclaim”, “generieke milieuclaim”, “duurzaamheidskeurmerk” en “certificeringsregeling”.¹⁷⁵

Ten tweede wordt ook de lijst van productkenmerken in art. 6(1), b) van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken waarover de handelaar geen misleiding mag veroorzaken in hoofde van de consument uitgebreid. De productkenmerken “milieu- of sociale kenmerken” en “circulariteitsaspecten zoals duurzaamheid, repareerbaarheid of recycleerbaarheid” worden toegevoegd.¹⁷⁶ Deze toevoegingen bevestigen dat de impact op het klimaat steeds een belangrijker kenmerk wordt dat beschermd dient te worden.¹⁷⁷

Ook art. 6(2) van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken wordt uitgebreid. Er worden namelijk 2 aanvullende praktijken die als misleidende handelspraktijk kunnen kwalificeren toegevoegd in een punt d) en punt e). Punt e) verbiedt “het maken van reclame over voordelen die irrelevant zijn en niet voortvloeien uit een kenmerk van het product of de bedrijfsactiviteit” en punt d) verbiedt “het maken van een milieuclaim met betrekking tot toekomstige milieuprestaties zonder duidelijke, objectieve, openbaar toegankelijke en verifieerbare verplichtingen die zijn uiteengezet in een uitvoerig en realistisch uitvoeringsplan met meetbare en tijdsgebonden doelen en andere relevante elementen die noodzakelijk zijn om dat plan te helpen verwezenlijken, zoals de toewijzing van middelen, en dat regelmatig wordt geverifieerd door een onafhankelijke externe deskundige, wiens bevindingen ter beschikking van de consumenten worden gesteld”.¹⁷⁸

Daarnaast, wordt de lijst van omissies die een oneerlijke handelspraktijk kunnen vormen in art. 7 Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken uitgebreid met “Wanneer een handelaar een dienst levert waarmee producten worden vergeleken en aan consumenten informatie wordt verstrekt over milieu- of sociale kenmerken of circulariteitsaspecten zoals duurzaamheid, repareerbaarheid of recycleerbaarheid, van de producten of leveranciers van die producten, wordt informatie over de vergelijkingsmethode, de producten die met elkaar worden vergeleken en de leveranciers van die producten, alsook over de maatregelen die van kracht zijn om die informatie actueel te houden, als essentiële informatie beschouwd”.¹⁷⁹

Tot slot wordt de zwarte lijst in bijlage I van de richtlijn aangevuld met een hele reeks nieuwe handelspraktijken. Deze scriptie bespreekt enkel de nieuwe handelspraktijken die relevant zijn in het kader van carbon-washing. Zo wordt er een punt (2bis) ingevoegd dat een verbod invoert op het “weergeven van een duurzaamheidskeurmerk dat niet op een certificeringsregeling is gebaseerd of niet door overheidsinstanties is ingesteld”.¹⁸⁰ Dit vormt een aanvulling op punt (4) van Bijlage I van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken dat het verbod oplegt om te “beweren dat een handelaar (met inbegrip van zijn handelspraktijken) of een product door een openbare of particuliere instelling is aanbevolen, erkend of goedgekeurd terwijl zulks niet het geval is, of iets dergelijks beweren zonder dat aan de voorwaarde voor de aanbeveling, erkenning of goedkeuring wordt voldaan”.

¹⁷⁵ Art. 1(1), b) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁷⁶ Art. 1(2), a) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁷⁷ E. VAN GOOL, “‘Climate-washing’: B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving”, *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 28.

¹⁷⁸ Art. 1(2), b) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁷⁹ Art. 1(3) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁸⁰ Punt (1) Bijlage bij de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

De tweede praktijk die aan de zwarte lijst wordt toegevoegd, in een nieuw punt (4bis), is “het maken van een generieke milieucclaim zonder dat de handelaar erkende voortreffelijke milieuprestaties kan aantonen die relevant zijn voor de claim”.¹⁸¹ Door deze toevoeging worden generieke koolstofclaims zoals ‘koolstofneutraal’ in principe verboden, tenzij de onderneming daarvoor een erkende voortreffelijk milieuprestatie kan aantonen.¹⁸²

“Het maken van een milieucclaim voor het volledige product of alle bedrijfsactiviteiten van de handelaar, terwijl de claim slechts op een bepaald aspect van het product of een specifieke bedrijfsactiviteit van de handelaar betrekking heeft” is de derde praktijk die wordt toegevoegd aan de zwarte lijst, in een nieuw punt (4ter).¹⁸³

Tot slot wordt nog een laatste handelspraktijk die relevant is voor koolstofclaims toegevoegd aan de zwarte lijst in een nieuw punt (4quater), namelijk het “beweren dat een product dankzij de compensatie van broeikasgasemissies een neutraal, verminderd of positief milieueffect heeft wat broeikasgasemissies betreft”.¹⁸⁴ Deze praktijk werd toegevoegd door het Europese Parlement en stond niet in het oorspronkelijke voorstel van de Europese Commissie.

79. **WIJZIGINGEN AAN DE RICHTLIJN CONSUMENTENRECHTEN** - In artikel 2 van de richtlijn staan de wijzigingen die worden aangebracht aan de Richtlijn Consumentenrechten. Er worden echter geen wijzigingen aangebracht die een oplossing vormen voor het gebrek aan correcte, betrouwbare en verifieerbare informatie met betrekking tot de koolstofvoetafdruk van producten en ondernemingen. De wijzigingen die wel werden aangebracht zijn niet relevant voor het onderwerp van deze scriptie en zullen dan ook niet besproken worden.

c) Toepassing en evaluatie

80. **KOOLSTOFREDUCTIEBELOFTES** - De wijzigingen aan de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken zijn een stap in de juiste richting om misleidende koolstofclaims aan te pakken. Zo is de toevoeging van punt d) in art. 6(2) van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken erg van belang in de strijd tegen misleidende milieucclaims die betrekking hebben op toekomstige prestaties in de vorm van een transitie naar koolstofneutraliteit tegen een bepaalde datum.¹⁸⁵ Dankzij deze toevoeging zijn koolstofreductiebeloftes verboden wanneer ze niet ondersteund worden door duidelijke, objectieve, openbaar toegankelijke en verifieerbare verbintenissen en meetbare en tijdsgebonden doelstellingen. De handelaar is verplicht om deze verplichtingen en doelstellingen uiteen te zetten in een uitvoerig en realistisch uitvoeringsplan. Dit plan moet alle relevante elementen bevatten die nodig zijn om de koolstofreductiebelofte te doen waarmaken. De belofte zal ook regelmatig geverifieerd moeten worden door een onafhankelijke externe deskundige.¹⁸⁶ Deze deskundige moet de geboekte vooruitgang van de handelaar en de bereikte doelstellingen regelmatig monitoren. De bevindingen van de deskundige moeten ook ter beschikking gesteld worden van de consument.¹⁸⁷

¹⁸¹ Punt (2) Bijlage bij de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁸² E. VAN GOOL, “‘Climate-washing’: B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving”, *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 31.

¹⁸³ Punt (2) Bijlage bij de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁸⁴ Punt (2) Bijlage bij de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁸⁵ Overweging (4) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁸⁶ Art. 1(2), b) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁸⁷ Overweging (4) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

De bepaling lijkt echter niet streng genoeg om effectief te voorkomen dat consumenten misleid worden. Er wordt namelijk niet uitgelegd wat 'duidelijke, objectieve, openbaar toegankelijke en verifieerbare verbintenissen' zijn.¹⁸⁸ Uit de praktijk blijkt dat handelaren vaak niet genoeg middelen inzetten om hun beloftes te kunnen waarmaken en dat deze soms zelfs gebaseerd zijn op technologieën die nog niet bestaan of waarvan de impact nog ter discussie staat.¹⁸⁹ Ook worden koolstofreductiebeloftes vaak gebaseerd op compensatieprogramma's.¹⁹⁰ Hierboven werd reeds aangetoond waarom het gebruik van koolstofcompensatie problematisch is.¹⁹¹ De richtlijn is ook niet duidelijk over wat de deskundige eigenlijk moet beoordelen bij het monitoren van de beloftes.¹⁹² Er worden namelijk geen verplichtingen opgelegd aan handelaren omtrent die minimale transparantie- en betrouwbaarheidsvoorwaarden waaraan ze moeten voldoen bij het bepalen van hun doelstellingen.¹⁹³ In de praktijk is het dus mogelijk dat handelaren niet-ambitieuze beloftes maken die toch bekrachtigd worden door de deskundige.¹⁹⁴ Deze nieuwe richtlijn slaagt er, mijns inziens, dus niet in om de betrouwbaarheid van koolstofreductiebeloftes te garanderen.

81. **KOOLSTOFKEURMERKEN** – Een volgende wijziging die relevant is voor het aanpakken van misleidende koolstofclaims is het verbod in punt (2bis) van Bijlage I, waarmee het verboden wordt een duurzaamheidskeurmerk weer te geven "dat niet op een certificeringsregeling is gebaseerd of niet door overheidsinstanties is ingesteld". Op grond van dit verbod wordt het verboden voor ondernemingen om een koolstofkeurmerk te ontwikkelen en te plaatsen op hun eigen producten.¹⁹⁵ Deze maatregel kan, mijns inziens, dus een oplossing te bieden tegen de wildgroei van zelfbedachte milieukeurmerken die leidt tot verwarring bij de consument.

82. **GENERIEKE KOOLSTOFCLAIMS** – Door de toevoeging van punt (4bis) in Bijlage I van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken wordt het verboden om generieke koolstofclaims te maken, tenzij de handelaar relevante erkende voortreffelijke milieuprestaties kan aantonen. Dit verbod schiet, volgens mij, echter tekort. Een 'generieke milieclaim' wordt namelijk gedefinieerd als "een schriftelijk of mondeling, waaronder via audiovisuele media, gedane milieclaim die niet in een duurzaamheidskeurmerk is opgenomen, en waarbij de specificatie van de claim niet in duidelijke en in het oog springende bewoordingen op hetzelfde medium is aangeboden".¹⁹⁶ Hierdoor zou het gebruik van koolstofclaims, zoals 'koolstofneutraal', 'CO₂-neutraal', 'koolstofarm' en dergelijke verboden moeten zijn. Maar er kan dus ontsnapt worden aan het verbod door de koolstofclaim wel in een duurzaamheidskeurmerk op te nemen of door de specificatie wel 'in duidelijke en in het oog

¹⁸⁸ ECOS, "Empowering Consumers for the Green Transition – A first step in dire need of more", Brussel, mei 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/05/ECOS-Empowering-Consumer-Position-paper.pdf>, 3.

¹⁸⁹ BEUC, "Proposal on empowering consumers for the green transition – BEUC Position Paper", 11 oktober 2022, https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/BEUC-X-2022-105_Empowering_consumers_for_the_green_transition.pdf, 8.

¹⁹⁰ *Ibid.*

¹⁹¹ *Supra* 4-5.

¹⁹² ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 14.

¹⁹³ ECOS, "Empowering Consumers for the Green Transition – A first step in dire need of more", Brussel, mei 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/05/ECOS-Empowering-Consumer-Position-paper.pdf>, 1.

¹⁹⁴ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 14.

¹⁹⁵ E. VAN GOOL, "Climate-washing': B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 30.

¹⁹⁶ Art. 1(1), b) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

springende bewoordingen' aan te bieden.¹⁹⁷ Een milieclaim is bijvoorbeeld 'in duidelijke en in het oog springende bewoordingen' vermeld wanneer ze op de verpakking wordt vermeld, in dezelfde reclame of de onlineverkoopinterface.¹⁹⁸ In deze gevallen is de milieclaim namelijk geen 'generieke' milieclaim meer en dus valt ze ook niet meer onder het verbod op generieke milieclaims van punt (2bis) van Bijlage I. Ter illustratie, de claim "klimaatvriendelijke verpakking" is een generieke claim die onder het verbod valt, terwijl de claim "100% van de energie die is gebruikt om deze verpakking te produceren, is afkomstig van hernieuwbare energiebronnen" een specifieke claim is die niet onder het verbod valt.¹⁹⁹

Daarnaast vormt de uitzondering op dit verbod ook een probleem. Een handelaar die relevante, erkende voortreffelijke milieuprestaties kan aantonen mag namelijk wel nog generieke koolstofclaims maken.²⁰⁰ 'Erkende voortreffelijke milieuprestaties' wordt in de richtlijn gedefinieerd als "milieuprestaties die in overeenstemming zijn met Verordening (EG) nr. 66/2010 van het Europees Parlement en de Raad, of nationale of regionale EN ISO 14024 type I-milieukeurregelingen die officieel erkend zijn overeenkomstig artikel 11 van Verordening (EG) nr. 66/2010 dan wel ander toepasselijk Unierecht, of de hoogste milieuprestaties in overeenstemming met andere toepasselijke Uniewetgeving".²⁰¹ Met andere woorden, kan een erkende voortreffelijke milieuprestatie bereikt worden via het EU ecolabel, een erkend systeem van een lidstaat of van elke andere EU-wetgeving.²⁰² Deze certificeringssystemen bevatten tot op heden echter nog veel lacunes met betrekking tot onrechtstreekse emissies en specifieke product- en activiteitencategorieën.²⁰³ Ze zijn op veel producten en sectoren namelijk niet van toepassing en focussen niet op alle vormen van milieu-impact.²⁰⁴ Ze bieden dan ook geen oplossing voor elke vorm van discussie omtrent carbon-washing.²⁰⁵

83. KOOLSTOFCLAIMS VOOR HET VOLLEDIGE PRODUCT OF ALLE BEDRIJFSACTIVITEITEN – Vervolgens wordt het verboden om een koolstofclaim te maken voor het volledige product of alle bedrijfsactiviteiten van de handelaar, wanneer het in werkelijkheid slechts op een bepaald aspect van het product of een specifieke niet-representatieve bedrijfsactiviteit van de handelaar betrekking heeft.²⁰⁶ Handelaren mogen wel nog steeds milieclaims maken over alle bedrijfsactiviteiten, zolang de claims nauwkeurig, verifieerbaar en niet overdreven zijn.²⁰⁷ Deze vernieuwing bevat, mijns inziens, geen tekortkomingen.

¹⁹⁷ E. VAN GOOL, "Climate-washing': B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 31.

¹⁹⁸ Overweging (9) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

¹⁹⁹ Overweging (9) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

²⁰⁰ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 13.

²⁰¹ Art. 1(1), u) Voorstel (Comm.) voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Richtlijnen 2005/29/EG en 2011/83/EU wat betreft het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en bescherming tegen oneerlijke praktijken, 30 maart 2022, COM(2022)143 final – 2022/0092(COD).

²⁰² ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 13.

²⁰³ E. VAN GOOL, "Climate-washing': B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, (3) 31.

²⁰⁴ *Ibid.*, 41.

²⁰⁵ *Ibid.*, 42.

²⁰⁶ Overweging (11) Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.

²⁰⁷ *Ibid.*

B. Voorstel Richtlijn Groene Claims

a) Stand van zaken

84. **STAND VAN ZAKEN** - In maart 2023 heeft de Europese Commissie een tweede nieuwe richtlijn voorgesteld met als opschrift "Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims". Op 12 maart 2024 heeft het Europees Parlement haar wetgevingsresolutie uitgebracht waarmee ze haar standpunt over het voorstel meedeelt na de eerste lezing. In deze wetgevingsresolutie werden wijzigingen aangebracht aan het voorstel van de Commissie.²⁰⁸

b) Belangrijkste aspecten van het voorstel

85. **RATIO LEGIS** - Met het voorstel tot een Richtlijn Groene Claims wil de Europese Commissie consumenten beschermen tegen greenwashing, ervoor zorgen dat de milieucclaims binnen de EU betrouwbaar, vergelijkbaar en verifieerbaar zijn en zo de consumenten in staat stellen om geïnformeerde consumptiekeuzes te maken waardoor ze kunnen bijdragen aan een circulaire en groene economie in de EU.²⁰⁹ Om deze doelstellingen te behalen, stelt het voorstel een driedelige aanpak voor die bestaat uit de staving, communicatie en verificatie van uitdrukkelijke milieucclaims.²¹⁰ Voor vergelijkende milieucclaims, milieukeurmerken en regelingen voor milieukeurmerken worden in bijkomende vereisten voorzien.

86. **VERHOUDING MET DE RICHTLIJN VERSTERKEN VAN DE CONSUMENT VOOR DE GROENE TRANSITIE** - Dit voorstel is een aanvulling op de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.²¹¹ De Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie wijzigt de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken en beschermt consumenten tegen misleidende koolstofclaims op algemene wijze.²¹² Dit voorstel, daarentegen, brengt geen wijzigingen aan bestaande regelgeving aan, maar brengt een nieuw rechtskader tot stand.²¹³ Terwijl de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie bepaalt wat handelaren niet moeten doen door aan te tonen welke koolstofclaims oneerlijke handelspraktijken zijn, bepaalt het voorstel voor de Richtlijn Groene Claims op welke manier handelaren juist wel gebruik kunnen maken van koolstofclaims.²¹⁴ Tot slot, grijpen de wijzigingen aan de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken ingevoerd door de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie pas in nadat de claim al gedaan is, terwijl het voorstel voor de Richtlijn Groene Claims van toepassing is voordat de claim gedaan is doordat een voorafgaande verificatie van de claim vereist wordt.²¹⁵

87. **MINIMUM- OF MAXIMUMHARMONISATIE?** - Het voorstel bepaalt niet uitdrukkelijk of een minimum- of maximumharmonisatie beoogd wordt. De formulering van het oorspronkelijke

²⁰⁸ Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁰⁹ EUROPESE COMMISSIE, "Green claims", https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/green-claims_en.

²¹⁰ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 15.

²¹¹ '1. Achtergrond van het voorstel', Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²¹² P. CORTE, "The Proposal of a Green Claims Directive", *E.F.F.L.* 2023/3, (152) 152.

²¹³ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 14.

²¹⁴ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 3.

²¹⁵ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 16.

voorstel van de Europese Commissie wekt de indruk dat het eerder om een minimumharmonisatie gaat. Het voorstel bepaalt namelijk dat het beoogt 'minimumvereisten' op te leggen.²¹⁶ Dit wil zeggen dat lidstaten regelgeving mogen aannemen of handhaven die strenger is dan dit voorstel. Het Europees Parlement heeft echter in haar wetgevingsresolutie een nieuwe bepaling toegevoegd in het voorstel waarin bepaald wordt dat met deze richtlijn voorzien wordt in een hoog niveau van consumenten- en milieubescherming, wat dan weer eerder wijst op een maximumharmonisatie.²¹⁷

88. **TOEPASSINGSGEBIED** - Uit het voorstel blijkt dat de Richtlijn Groene Claims van toepassing zal zijn op alle vrijwillig gedane uitdrukkelijke milieucclaims die betrekking hebben op de milieueffecten, de milieuaspecten of de milieuprestaties, die handelaren in het kader van handelspraktijken jegens consumenten doen over producten die in de handel worden gebracht of in gebruik worden genomen, waaronder via onlineplatforms, of over handelaren en regelingen voor milieukeurmerken.²¹⁸ Het materieel toepassingsgebied betreft dus 'uitdrukkelijke milieucclaims'. Dit zijn milieucclaims in tekstvorm of opgenomen in een milieukeurmerk.²¹⁹ Voor het begrip 'milieucclaim' voorziet dit voorstel niet zelf in een definitie, maar wordt verwezen naar de definitie die door de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie wordt ingevoerd in een art. 2, punt o) van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken.²²⁰ Milieucclaims waarvoor reeds sectorale regelgeving is, of waarvoor in de toekomst sectorale regelgeving wordt aangenomen, worden echter uitgesloten van het toepassingsgebied.²²¹ Het personeel toepassingsgebied betreft enkel de B2C-relatie. Ook voor de begrippen 'handelaar' en 'consument' verwijst het voorstel naar de definities in de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie.²²² Het personeel toepassingsgebied is erg breed; in principe vallen alle handelaren er onder.²²³ Micro-ondernemingen worden echter uitgesloten van het toepassingsgebied en worden dus vrijgesteld van de verplichtingen die voortvloeien uit dit voorstel, tenzij ze zelf verzoeken om verificatie.²²⁴ Het gaat dan om ondernemingen met minder dan 10 werknemers en een jaaromzet van niet meer dan 2 miljoen EUR.²²⁵

89. **UITDRUKKELIJKE MILIEUCLAIMS** - Het voorstel voorziet in minimumvereisten met betrekking tot de staving, het communiceren en het verifiëren van uitdrukkelijke milieucclaims. De handelaar is verantwoordelijk voor de staving en de communicatie, terwijl de verificatie zal worden uitgevoerd door een verificateur.

²¹⁶ '3.2.2. Effecten van de voorkeursoptie', Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²¹⁷ Amendement 43 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²¹⁸ Amendement 44 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²¹⁹ Art. 2(2) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²²⁰ Art. 2(1) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²²¹ Art. 1(2) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²²² Art. 2(3) en 2(5) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²²³ JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 15.

²²⁴ Art. 3(3), 4(3) en 5(7) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²²⁵ Art. 2(3) Bijlage bij de aanbeveling van de Commissie van 6 mei 2003 betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen, *Pb.L.* 20 mei 2003, afl. 124, 36.

90. **STAVING** - Art. 3 van het voorstel bepaalt dat handelaren hun uitdrukkelijk milieucclaims moeten staven aan de hand van een beoordeling. Die beoordeling moet voldoen aan de minimumvereisten die worden opgesomd in art. 3(1) van het voorstel. Zo moet de beoordeling specificeren of de claim over het volledige product gaat of slechts een deel ervan en of ze gaat over alle activiteiten van de handelaar of slechts een deel daarvan.²²⁶ De beoordeling moet ook gebaseerd zijn op onafhankelijk, collegiaal getoetst, algemeen erkend, robuust en verifieerbaar wetenschappelijk bewijs en moet zowel primaire als secundaire informatie bevatten.²²⁷ Daarnaast moet er rekening gehouden worden met alle milieueffecten, milieuaspecten en milieuprestaties die van belang zijn voor de beoordeling en de beoordeling moet aantonen dat de milieueffecten, milieuaspecten of milieuprestaties die gebruikt worden in een claim significant zijn vanuit het oogpunt van de levenscyclus.²²⁸ Het moet aantonen dat de claim niet gelijk is aan wettelijke vereisten en dat het product betere milieuprestaties levert dan de gangbare praktijk.²²⁹ De beoordeling moet ook vaststellen of het bereiken van een positief milieuresultaat niet leidt tot een verslechtering van een ander effect.²³⁰ Koolstofclaims die gebaseerd zijn op compensatie zijn alleen toegelaten met betrekking tot resterende emissies en koolstofkredieten die gekocht werden ter compensatie van koolstofuitstoot moeten als aanvullende informatie verstrekt worden en specificeren of ze betrekking hebben op emissiereducties of op emissieverwijderingen.²³¹ Artikel 9 van het voorstel legt, tot slot, de verplichting op aan de handelaar om de informatie die gebruikt wordt ter staving van uitdrukkelijke milieucclaims uiterlijk na 5 jaar te evalueren en bij te werken.

91. **MILIEUVOETAFDRIJFMETHODEN** - Handelaren moeten hun milieucclaims dus staven aan de hand van een beoordeling die aan de hierboven vermelde minimumvereisten moet voldoen. Het doel van deze beoordeling is om de milieueffecten en milieuaspecten van het product of de handelaar die samen bijdragen tot de algehele milieuprestaties van het product of de handelaar te identificeren.²³² Concreet wil dit voorstel handelaren verplichten om gebruik te maken van milieuvoetafdrijfmethoden ter ondersteuning van de staving van uitdrukkelijke milieucclaims.²³³ Het gaat om de Product Environmental Footprint-methode (PEF-methode) en de Organisation Environmental Footprint-methode (OEF-methode). Dit zijn methoden die handelaren helpen om de milieuvoetafdruk van producten en de onderneming te berekenen gedurende hun levenscyclus.²³⁴ In 2021 heeft de Europese Commissie een aanbeveling betreffende het gebruik van milieuvoetafdrijfmethoden gepubliceerd. Deze aanbeveling bevat richtsnoeren voor het meten van de milieuprestatie van specifieke producten en organisaties gedurende hun levenscyclus.²³⁵ Deze

²²⁶ Art. 3(1), a) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²²⁷ Amendement 57 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD); art. 3(1), i) en j) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²²⁸ Art. 3(1), c) en d) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²²⁹ Art. 3(1), e) en f) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²³⁰ Art. 3(1), g) Voorstel Richtlijn Groene Claims; P. CORTE, "The Proposal of a Green Claims Directive", *E.F.F.L.* 2023/3, (152) 153.

²³¹ Amendementen 156, 167, 160 en 170 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD); art. 3(1), i) en j) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²³² Overweging (17) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²³³ Overweging (24) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²³⁴ Overweging (17) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²³⁵ Overweging (32) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

aanbeveling is erg complex en technisch en streeft het onderwerp van deze masterscriptie voorbij en zal dus niet in meer detail behandeld worden.

92. **COMMUNICATIE** - Vervolgens legt het voorstel de minimumvereisten voor het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims vast in artikel 5. De communicatie van uitdrukkelijke milieucclaims mag enkel betrekking hebben op milieueffecten, milieuaspecten en milieuprestaties die de stavingsvereisten respecteren en die significant zijn voor het product of de handelaar. Claims die dus niet gestaafd worden zoals verplicht door het voorstel en aspecten die niet significant zijn, mogen niet worden gecommuniceerd.²³⁶ Samen met de staving, moet de uitdrukkelijke milieucclaim ten minste informatie bevatten over de milieuaspecten, milieueffecten of milieuprestaties, de relevante Europese of internationale normen, de gebruikte onderliggende studies of berekeningen, een korte toelichting over hoe de verbeteringen worden gerealiseerd, een conformiteitscertificaat en een samenvatting. Deze informatie moet niet noodzakelijk samen met de informatie over de staving in fysieke vorm worden verstrekt, maar mag ook als weblink, als QR-code, in een digitaal productpaspoort of in een andere gelijkaardige vorm worden openbaar gemaakt.²³⁷ Voor klimaatgerelateerde claims die gebaseerd zijn op koolstofkredieten, moet ook informatie verstrekt worden over de mate waarin het product of de handelaar afhankelijk is van compensaties en of ze betrekking heeft op emissiereducties of emissieverwijderingen.²³⁸ Claims die verband houden met een eindproduct en de gebruiksfase of de fase aan het einde van de levensduur, moeten vermelden hoe consumenten er gebruik van moeten maken of het product moet verwijderen om de verwachte milieuprestaties te bereiken.²³⁹ Claims die betrekking hebben op toekomstige milieuprestaties moeten een tijdsgebonden verbintenis voor verbetering en een uitvoeringsplan omvatten.²⁴⁰

93. **VERIFICATIE**- Tot slot, bepaalt art. 10 van het voorstel dat de staving en de communicatie geverifieerd moet worden.²⁴¹ De verificatie is "het conformiteitsbeoordelingsproces dat door een verificateur wordt uitgevoerd om te verifiëren of de staving en het communiceren van de uitdrukkelijke milieucclaims in overeenstemming zijn met de vereisten van deze richtlijn dan wel of regelingen voor milieukeurmerken aan deze verordening voldoen".²⁴² De verificatie wordt uitgevoerd door een verificateur en moet uitgevoerd worden alvorens de milieucclaim wordt openbaar gemaakt of het milieukeurmerk wordt gebruikt.²⁴³ Indien uit de verificatie blijkt dat de handelaar aan alle vereisten voldaan heeft, geeft de verificateur een conformiteitscertificaat af aan de handelaar, dat erkend wordt in de hele EU.²⁴⁴

²³⁶ Art. 5(2) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²³⁷ Amendement 81 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²³⁸ Art. 5(6) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²³⁹ Art. 5(3) Voorstel Richtlijn Groene Claims; Amendement 78 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁴⁰ Art. 5(4) Voorstel Richtlijn Groene Claims; Amendement 79 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁴¹ Art. 10(1) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁴² Art. 2(11) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁴³ Art. 10(4) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁴⁴ Art. 10(6) en 10(7) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

94. **VERGELIJKENDE MILIEUCLAIMS** - Vergelijkende milieucclaims zijn, naast de hierboven uiteengezette stavings-, communicatie- en verificatievereisten, ook gehouden aan bijkomende vereisten met betrekking tot het staven en communiceren. Vergelijkende milieucclaims zijn “uitdrukkelijke milieucclaims die stellen of impliceren dat een product of een handelaar minder milieueffecten of betere milieuprestaties dan andere producten of handelaren heeft”.²⁴⁵ Met betrekking tot het staven van vergelijkende milieucclaims, verplicht het voorstel dat de informatie, gegevens en methoden die gebruikt worden voor de beoordeling gelijkwaardig zijn voor alle producten of handelaren die met elkaar vergeleken worden en die gegevens moeten op gelijkwaardige wijze gegenereerd of verkregen zijn.²⁴⁶ Ook de dekking van de stadia van de waardeketen en de dekking van de milieueffecten, milieuaspecten of milieuprestaties moet gelijkwaardig zijn voor de vergeleken producten of handelen, en de gebruikte hypothese moeten op gelijkwaardige wijze zijn vastgesteld.²⁴⁷ Daarnaast bepaalt het voorstel dat de staving van claims die betrekking hebben op verbeteringen van de milieueffecten, milieuaspecten of milieuprestaties ten opzichte van die van een ander product of handelaar die niet langer op de markt is, informatie moet bevatten over de invloed van die verbetering op andere relevante milieueffecten, milieuaspecten of milieuprestaties en duidelijk het referentiejaar voor de vergelijking moet vermelden.²⁴⁸ Met betrekking tot het communiceren van dit soort claims bepaalt het voorstel dat het enkel mag gaan over een verbetering van de milieueffecten, milieuaspecten of milieuprestaties van een product of handelaar ten opzichte van een product of handelaar die niet meer op de markt is, als de claim gebaseerd is op bewijs dat de verbetering aanzienlijk is en in de laatste 5 jaar is gerealiseerd.²⁴⁹

95. **MILIEUKEURMERKEN EN REGELINGEN VAN MILIEUKEURMERKEN** - De minimumvereisten voor milieukeurmerken en regelingen van milieukeurmerken zijn gebaseerd op de regels voor uitdrukkelijke milieucclaims.²⁵⁰ Een milieukeurmerk is “een duurzaamheidskeurmerk dat betrekking heeft op een of meer milieuaspecten van een product, proces of handelaar”.²⁵¹ Het voorstel geeft geen definitie van een ‘duurzaamheidskeurmerk’, maar verwijst daarvoor naar de definitie in de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie. Het gaat dan om een vrijwillig betrouwbaarheids- of kwaliteitskeurmerk dat een product, proces of bedrijfsactiviteit onderscheidt aan de hand van zijn milieukeurmerken.²⁵² Het gaat enkel om vrijwillige keurmerken; keurmerken die door EU-recht of nationaal recht verplicht zijn vallen dus niet onder deze regelgeving.²⁵³

²⁴⁵ Art. 4(1) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁴⁶ Amendement 77 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD); art. 4(1), b) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁴⁷ Art. 4(1), c) en d) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁴⁸ Art. 4(2) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁴⁹ Art. 6 Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁵⁰ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 16.

²⁵¹ Amendement 51 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁵² Art. 1(1), b) Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 17 januari 2024 over het voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Richtlijnen 2005/29/EG en 2011/83/EU wat betreft het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en bescherming tegen oneerlijke praktijken, 17 januari 2022, COM(2022)0143 - C9-0128/2022 - 2022/0092(COD).

²⁵³ P. CORTE, "The Proposal of a Green Claims Directive", *E.F.F.L.* 2023/3, (152) 154..

Een regeling voor milieukeurmerken is “een certificeringsregeling om te bevestigen dat een product, proces of handelaar aan de vereisten van een milieukeurmerk voldoet”.²⁵⁴ Een certificeringsregeling is “een verificatieregeling van een derde waarmee wordt gecertificeerd dat een product, proces of bedrijfsactiviteit aan bepaalde vereisten voldoet, op grond waarvan een overeenkomstig duurzaamheidskeurmerk mag worden gebruikt, en waarvan de voorwaarden, met inbegrip van de vereisten van de regeling, openbaar beschikbaar zijn”.²⁵⁵

Het moet benadrukt worden dat de vereisten voor het staven, communiceren en verifiëren van uitdrukkelijke milieucclaims in artikel 3 tot en met 6 en artikel 10 van het voorstel voor alle soorten uitdrukkelijke milieucclaims gelden, inclusief de milieukeurmerken.²⁵⁶ Specifiek voor de milieukeurmerken voorziet het voorstel echter in bijkomende waarborgen om de transparantie en geloofwaardigheid ervan te bevorderen.²⁵⁷ Zo voert het voorstel een verbod in op milieukeurmerken die een rating of score geven aan een product of handelaar die gebaseerd is op een geaggregeerde indicator van de milieueffecten van dat product of die handelaar. Van dit verbod wordt echter afgeweken, wanneer het milieukeurmerk erkende uitstekende milieuprestaties aantoont of door erkende consumentenorganisaties is ontwikkeld en de methode op het gebruik van wetenschappelijke en reproduceerbare beoordelingsmethoden gebaseerd is.²⁵⁸

Ook voor regelingen voor milieukeurmerken legt het voorstel nadere vereisten op.²⁵⁹ Zo moet de informatie over de eigendom, de besluitvormingsorganen, de doelstellingen en de monitoring van de conformiteit van de regeling voor milieukeurmerken transparant, gratis toegankelijk, makkelijk te begrijpen en voldoende gedetailleerd zijn en moet het online of op een duurzame drager beschikbaar zijn.²⁶⁰ De besluitvormingsorganen moeten vrij zijn van belangenconflicten en onafhankelijk van de handelaren die er gebruik van maken.²⁶¹ De toetredingsvoorwaarden tot de regeling voor milieukeurmerken moeten in verhouding staan tot de grootte van de onderneming.²⁶² De vereisten moeten ontwikkeld zijn door wetenschappelijke experts en geëvalueerd door belanghebbenden.²⁶³ Tot slot moet de regeling beschikken over een mechanisme voor klachtenbehandeling en

²⁵⁴ Amendement 55 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁵⁵ Art. 1(1), b) Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 17 januari 2024 over het voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Richtlijnen 2005/29/EG en 2011/83/EU wat betreft het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en bescherming tegen oneerlijke praktijken, 17 januari 2022, COM(2022)0143 - C9-0128/2022 - 2022/0092(COD).

²⁵⁶ Art. 7(1) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁵⁷ ‘6.4 Bepalingen inzake milieukeurmerken en regelingen voor milieukeurmerken’, Voorstel Richtlijn Groene Claims. (pagina 24)

²⁵⁸ Amendementen 87 en 88 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁵⁹ Art. 8(2) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁶⁰ Art. 8(2), a) en b) Voorstel Richtlijn Groene Claims; Amendement 90 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁶¹ Amendement 91 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieucclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁶² Art. 8(2), c) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁶³ Art. 8(2), d) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

geschillenbeslechting, over transparante procedures voor de intrekking of schorsing van het milieukeurmerk in geval van niet-naleving van de vereisten en over een monitoring- en evaluatiesysteem.²⁶⁴

Daarnaast legt het voorstel ook bepalingen op om de wildgroei aan regelingen voor keurmerken tegen te gaan.²⁶⁵ Daarbij maakt het voorstel een onderscheid tussen enerzijds regelingen voor keurmerken ingesteld door een lidstaat of door een derde land en anderzijds regelingen voor keurmerken ingesteld door een particuliere exploitant.²⁶⁶ Wanneer lidstaten of derde landen een nieuwe regeling voor milieukeurmerken willen instellen, moet deze eerst door de Commissie worden goedgekeurd om te verzekeren dat de keurmerken een meerwaarde bieden met betrekking tot hun milieuambitie alvorens ze gebruikt mag worden binnen de EU. Reeds bestaande regelingen voor milieukeurmerken ingesteld door lidstaten of derde landen mogen blijven bestaan mits ze de vereisten van het voorstel respecteren.²⁶⁷ Particuliere exploitanten die een nieuwe regeling voor milieukeurmerken willen instellen, moeten op dezelfde manier goedgekeurd worden, maar deze goedkeuring gebeurt door de lidstaten en niet door de Commissie. De lidstaten moeten wel de Commissie in kennis stellen van de goedkeuring. Reeds bestaande regelingen voor milieukeurmerken ingesteld door particuliere exploitanten mogen blijven bestaan mits ze de vereisten van het voorstel respecteren.²⁶⁸

c) Evaluatie

96. **MATERIEEL TOEPASSINGSGBIED** – De Richtlijn Groene Claims is enkel van toepassing op milieuclaims in tekstvorm of opgenomen in een milieukeurmerk. Dit wil zeggen dat de richtlijn enkel van toepassing zal zijn op koolstofclaims in gedrukte media en dat koolstofclaims die gedaan worden via de radio, televisie en digitale media ongereguleerd blijven. Het voorstel slaagt er dus niet in om alle vormen van reclame en communicatie aan te pakken. Dit is een probleem, want het is onwaarschijnlijk dat consumenten, bij het maken van een consumptiekeuze, een onderscheid zullen maken tussen de verschillende vormen van reclame en communicatie waarin gebruik gemaakt kan worden van koolstofclaims. Daarnaast kan dit er ook toe leiden dat handelaren hun reclame verplaatsen naar niet-tekstuele vormen, zoals radio, televisie en digitale platformen, die buiten het toepassingsgebied van de richtlijn vallen. Op deze manier kunnen ze namelijk ontsnappen aan de verplichtingen die door het voorstel zullen worden opgelegd.²⁶⁹ Het toepassingsgebied is dus te beperkt om consumenten op een adequate manier te kunnen beschermen tegen misleidende koolstofclaims. Het feit dat koolstofclaims die onder sectorale regelgeving vallen worden uitgesloten van het toepassingsgebied van dit voorstel is ook te betreuren. Consumenten moeten gelijke

²⁶⁴ Amendementen 94 en 95 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieuclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁶⁵ Art. 8(3) tot (6) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁶⁶ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 21.

²⁶⁷ Amendement 98 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieuclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁶⁸ Amendement 99 Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieuclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

²⁶⁹ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 14-15.

bescherming genieten tegen carbon-washing, ongeacht de sector. De minimumvereisten inzake staving, communicatie en verificering die dit voorstel oplegt, zullen dus niet gelden voor koolstofclaims die onder sectorale regelgeving vallen en het is niet gegarandeerd dat de sectorale regelgeving een gelijkwaardig niveau van bescherming van de consument biedt.²⁷⁰

97. **PERSONEEL TOEPASSINGSGBIED** – Micro-ondernemingen zijn uitgesloten van het toepassingsgebied van het voorstel. De meeste ondernemingen binnen de EU zijn echter micro-ondernemingen.²⁷¹ Bijgevolg moeten niet alle milieuclaims beantwoorden aan hetzelfde niveau van betrouwbaarheid. Dit is een probleem, want consumenten maken geen onderscheid tussen de grootte van de handelaar bij het maken van een consumptiekeuze.²⁷² Deze uitsluiting ondermijnt dus de effectiviteit van het voorstel. Aangezien de zware administratieve en financiële last die het voorstel vormt voor handelaren en aangezien micro-ondernemingen niet in staat zijn die lasten te dragen, is het eerder moeilijk deze uitzondering te bekritisieren. Toch kunnen er vragen gesteld worden bij deze uitzondering in de gevallen dat de micro-onderneming deel uitmaakt van een grotere onderneming. Daarnaast is het ook vreemd dat er wel voor micro-ondernemingen een uitzondering wordt gemaakt, maar niet voor KMO's. KMO's zijn ondernemingen met minder dan 250 werknemers en waarvan de jaaromzet 50 miljoen euro of het jaarlijkse balanstotaal 42 miljoen euro niet overschrijdt.²⁷³ KMO's moeten wel voldoen aan alle vereisten die voortkomen uit het voorstel.²⁷⁴ Lidstaten kunnen evenwel passende maatregelen nemen om KMO's te helpen om de verplichtingen uit het voorstel na te komen. Lidstaten zijn daarbij toegestaan om financiële steun aan te bieden aan KMO's, maar dit is niet verplicht.²⁷⁵ Dit zorgt ervoor dat de nalevingskost voor KMO's verschilt per lidstaat, wat leidt tot oneerlijke concurrentie en ondermijning van de interne markt.²⁷⁶

98. **STAVINGSVEREISTEN** – Er kunnen ook problemen worden vastgesteld met betrekking tot de nieuwe vereisten voor het staven van uitdrukkelijke milieuclaims. Het voorstel voor de Richtlijn Groen Claims wil dat handelaren hun milieuclaims staven een de hand van een beoordeling. De minimumvereisten die het voorstel daartoe voorziet zijn echter te algemeen.²⁷⁷ Er zijn nog veel onduidelijkheden met betrekking tot de algemene vereisten. Zo bepaalt de richtlijn, bijvoorbeeld, dat een claim over een milieuprestatie rekening moet houden met alle milieuaspecten of milieueffecten die van belang zijn bij de beoordeling van de milieuprestatie. Er wordt echter geen uitleg gegeven over wanneer die van belang zijn, hoe er rekening mee gehouden moet worden en hoe dit concreet moet worden aangetoond. Het voorstel geeft evenwel de mogelijkheid aan de Commissie om gedelegeerde handelingen vast te stellen waarmee ze de vereisten kan specificeren.²⁷⁸ Hiermee kan bovenstaand probleem eventueel opgelost worden. Toch is het te

²⁷⁰ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 3.

²⁷¹ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 15.

²⁷² EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 4.

²⁷³ Artikel 2 Bijlage bij de aanbeveling van de Commissie van 6 mei 2003 betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen, *Pb.L.*, 20 mei 2003, afl. 124, 36.

²⁷⁴ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 15.

²⁷⁵ Art. 12 Voorstel Richtlijn Groene Claims.

²⁷⁶ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 15.

²⁷⁷ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 5.

²⁷⁸ Art. 3(4) en 3(5) Voorstel Richtlijn Groene Claims.

betreuen dat elke beslissing op deze manier wordt uitgesteld tot de toekomst.²⁷⁹ Ondertussen zorgt het gebruik aan duidelijke en specifieke vereisten ervoor dat er verschillende interpretaties mogelijk zijn. De interpretatie wordt dan ook overgelaten aan de lidstaten zodat er een risico ontstaat op fragmentering van de vereisten in de verschillende lidstaten.²⁸⁰

Er wordt ook niet voorzien in een specifieke gemeenschappelijke methode die handelaren kunnen gebruiken voor de staving van hun milieucclaims.²⁸¹ Het gebrek aan een specifieke gemeenschappelijke methode voor de staving van koolstofclaims, zorgt ervoor dat handelaren vrij zijn om zelf te opteren voor een bepaalde aanpak en dus het risico bestaat dat ze de minst ambitieuze zullen gebruiken.²⁸²

Daarnaast zijn de stavingsvereisten voor koolstofcompensatie niet streng genoeg. Momenteel vereist het voorstel dat handelaren hun koolstofkredieten moeten scheiden van broeikasgasemissies en dit te verstrekken als 'aanvullende milieu-informatie'. Dit wil dus zeggen dat handelaren koolstofneutraliteitsclaims kunnen doen en vervolgens online in aanvullende milieu-informatie kunnen voorzien over hun compensatieprogramma's. Hierdoor wordt het gebruik van de misleidende handelspraktijk niet voorkomen en slaagt het voorstel er niet in om carbon-washing aan te pakken.²⁸³

99. **COMMUNICATIE** –De communicatievereisten van het voorstel gaan, mijns inziens, niet genoeg in detail. Zo is het niet duidelijk hoe het zit met de communicatie van impliciete claims. Het gaat dan om claims die impliciet uit de uitdrukkelijke milieucclaims voortkomen. Indien voor de impliciete claim een aparte verificatie vereist zou zijn op grond van het voorstel, zou dit een extra last zijn voor de handelaar. Dit biedt bovendien geen extra bescherming voor de consument, omdat de uitdrukkelijke milieucclaim waar die uit voortkomt reeds geverifieerd is.²⁸⁴ Het is, mijns inziens, niet nodig om een aparte verificatie te vereisen om dergelijke impliciete claims te mogen communiceren. Het voorstel bepaalt hier echter niets over, wat voor de rechtszekerheid toch aan te bevelen is. Daarnaast is het ook niet duidelijk wat er moet gebeuren wanneer milieucclaims geherformuleerd worden of wanneer ze vertaald worden, wat binnen Europa zeker belangrijk is gezien de verscheidenheid aan talen. Indien bij elke herformulering en elke vertaling een aparte verificatie nodig zou zijn, zou dit een erg grote last vormen voor de handelaar. Dit zou ook geen extra bescherming bieden aan de consument, omdat de milieucclaim dankzij de staving en verificatie reeds correct is, ongeacht de exacte bewoording ervan.²⁸⁵ Het is, mijns inziens, dus toch nodig dat hier een zekere flexibiliteit wordt toegekend aan handelaren.

100. **VERIFICATIE** – Dankzij de verificatie is de milieucclaim betrouwbaar voor consumenten. Maar ook de regels met betrekking tot de verificatie zijn nog niet genoeg gedetailleerd. Zo is het niet duidelijk hoe de verificatie van beloftes over toekomstige milieuprestaties, zoals

²⁷⁹ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 6.

²⁸⁰ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 17.

²⁸¹ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 5.

²⁸² EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 6.

²⁸³ CARBON MARKET WATCH, "Green Claims Directive: Open Consultation", 20 juli 2023, <https://carbonmarketwatch.org/publications/green-claims-directive-open-consultation/>, 4.

²⁸⁴ *Ibid.*, 18.

²⁸⁵ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 18.

koolstofemissiereducties, moet worden uitgevoerd. Dergelijke claims kunnen namelijk enkel in de toekomst worden geverifieerd en op voorwaarde dat handelaren de belofte ook nagekomen is.²⁸⁶

101. **KOOLSTOFKEURMERKEN** – Hierboven werd een milieukeurmerk gedefinieerd als “een duurzaamheidskeurmerk dat uitsluitend of hoofdzakelijk betrekking heeft op de milieuaspecten van een product, proces of handelaar”. De term ‘hoofdzakelijk’ kan hier een probleem opleveren. De term is namelijk te subjectief. Zo ontstaat het risico dat keurmerken die meer focussen op, bijvoorbeeld, sociale aspecten en minder op milieuaspecten ontsnappen aan de verplichtingen van dit voorstel, terwijl ze toch nog communiceren over de koolstofvoetafdruk van producten of handelaren.²⁸⁷

C. Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp voor Duurzame Producten

a) Stand van zaken

102. **STAND VAN ZAKEN** – Op 30 maart 2022 heeft de Europese Commissie een voorstel tot een verordening aangenomen met als opschrift “Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de totstandbrenging van een kader voor het vaststellen van vereisten inzake ecologisch ontwerp voor duurzame producten en tot intrekking van Richtlijn 2009/125/EG”. Op 23 april 2024 heeft het Europees parlement haar wetgevingsresolutie uitgebracht waarin ze haar standpunt over het voorstel meedeelt na de eerste lezing.

b) Belangrijkste aspecten van het voorstel

103. **RATIO LEGIS** – Het doel van dit voorstel bestaat in het aanpakken van de meest schadelijke milieueffecten van producten.²⁸⁸ Het ontwerp van het product bepaalt namelijk 80% van de milieueffecten tijdens de levenscyclus ervan.²⁸⁹ Door dit voorstel worden producten geschikt gemaakt voor een klimaatneutrale, hulpbronnefficiënte en circulaire economie.²⁹⁰ Zo kunnen goederen gemaakt worden met zo weinig mogelijk gevolgen voor het milieu gedurende de volledige levenscyclus.²⁹¹ Om dit doel te bereiken wordt de reeds bestaande Richtlijn Ecologisch Ontwerp gewijzigd en vervangen door deze verordening. Zo wordt het toepassingsgebied op vlak van producten uitgebreid en er worden nieuwe productvereisten ingevoerd.²⁹² De huidige Richtlijn Ecologisch Ontwerp is namelijk enkel van toepassing op energie-gerelateerde producten.²⁹³ Concreet worden in dit voorstel vereisten inzake ecologisch ontwerp vastgesteld waaraan producten moeten voldoen voordat ze in de handel mogen worden gebracht of in gebruik mogen genomen worden. Daarnaast wordt ook een digitaal productpaspoort ingevoerd.²⁹⁴ Het doel van het digitaal productpaspoort is om alle relevante informatie gedurende de levenscyclus van het product op te

²⁸⁶ *Ibid.*

²⁸⁷ EEB, “Position Paper on the Green Claims Directive”, Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 4.

²⁸⁸ ‘1. Achtergrond van het voorstel’, Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp. (pagina 1)

²⁸⁹ EUROPESE COMMISSIE, DIRECTORATE-GENERAL FOR ENERGY en DIRECTORATE-GENERAL FOR ENTERPRISE AND INDUSTRY, “Ecodesign your future: How ecodesign can help the environment by making products smarter”, 2014, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4d42d597-4f92-4498-8e1d-857cc157e6db/language-en>.

²⁹⁰ Overweging (5) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

²⁹¹ EUROPEES PARLEMENT, “Alleen nog duurzame producten in de EU dankzij regels inzake ecologisch ontwerp”, 1 augustus 2023, <https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20230629STO01708/alleen-nog-duurzame-producten-in-de-eu-dankzij-regels-inzake-ecologisch-ontwerp>.

²⁹² ‘1. Achtergrond van het voorstel’, Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp. (pagina 2)

²⁹³ B. KEIRSBILCK en E. TERRY, “Duurzaamheid en consumentenrecht”, *TBH-RDC* 2021/10, (433) 442.

²⁹⁴ Art. 1(1), 2^e lid Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

slaan en te delen.²⁹⁵ De vereisten inzake ecologisch ontwerp hebben onder andere betrekking op de koolstofvoetafdruk van producten.²⁹⁶ Dit voorstel zal dan ook de koolstofvoetafdruk van producten helpen verminderen.²⁹⁷ Het doel van het voorstel is dan ook het verbeteren van de milieuduurzaamheid van producten, om van duurzame producten de norm te maken en het verminderen van de koolstof- en milieuvoetafdruk van producten.²⁹⁸

104. **GEDELEGEERDE HANDELINGEN** - Het voorstel voor de Verordening Ecologisch Ontwerp legt enkel het algemene kader vast voor het toekomstige productbeleid van de EU.²⁹⁹ Het is namelijk niet mogelijk om voor elke productcategorie specifieke vereisten op te nemen in dit voorstel. Daarom zullen concrete vereisten inzake ecologisch ontwerp voor specifieke producten bepaald worden door gedelegeerde handelingen van de Europese Commissie.³⁰⁰ De gedelegeerde handelingen van de Commissie zullen dus een aanvulling vormen op de Verordening Ecologisch Ontwerp door vereisten inzake ecologisch ontwerp vast te stellen voor producten om zo de ecologische duurzaamheid van producten te verbeteren.³⁰¹

105. **TOEPASSINGSGEBIED** - Dit voorstel is van toepassing op "alle fysieke goederen die in de handel worden gebracht of in gebruik worden genomen met inbegrip van onderdelen en tussenproducten".³⁰² Enkele specifieke producten worden uitgesloten van het toepassingsgebied. Het gaat om levensmiddelen, diervoeders, geneesmiddelen voor menselijk gebruik, diergeneesmiddelen, levende planten, dieren en micro-organismen, producten van menselijke oorsprong en producten van planten en dieren, rechtstreeks verband houdend met toekomstige vermeerdering ervan.³⁰³ De Verordening zal echter enkel van toepassing zijn op producten waarvoor geen reeds bestaande wetgeving is of waarvan de duurzaamheid te weinig aan bod komt in bestaande wetgeving.³⁰⁴ Daarnaast zal het voorstel van toepassing zijn op alle producten binnen de Europese markt, ongeacht of ze binnen of buiten de EU geproduceerd zijn.³⁰⁵

106. **VEREISTEN INZAKE ECOLOGISCH ONTWERP** - De Europese Commissie moet vereisten inzake ecologisch ontwerp vaststellen om productaspecten te verbeteren. De productaspecten die het voorstel wil verbeteren staan opgesomd in art. 5(1) van het voorstel. Het gaat onder andere om duurzaamheid en milieueffecten, waaronder koolstof- en milieuvoetafdrukken.³⁰⁶ De vereisten inzake

²⁹⁵ ECOS, "Make-or-break aspects of the EU's Sustainable Products Initiative, 22 maart 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/03/ECOS-Sustainable-Products-Factsheets-DPP-1.pdf>, 1.

²⁹⁶ Art. 1(1), h) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

²⁹⁷ Overweging (5) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

²⁹⁸ Art. 1(1) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 23 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a framework for setting eco-design requirements for sustainable products and repealing Directive 2009/125/EC, 23 april 2024, COM(2022)0142 – C9-0132/2022 – 2022/0098 (COD).

²⁹⁹ UNIVERSITY OF CAMBRIDGE INSTITUTE FOR SUSTAINABILITY LEADERSHIP en WUPPERTAL INSTITUTE, "Digital Product Passport: The ticket to achieving a climate neutral and circular European economy?", 2022, https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/8049/file/8049_Digital_Product_Passport.pdf, 15.

³⁰⁰ '1. Achtergrond van het voorstel', Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp. (pagina 2).

³⁰¹ Art. 4 Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³⁰² Art. 1(2), e) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³⁰³ Art. 1(2), a) tot g) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³⁰⁴ '1. Achtergrond van het voorstel', Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp. (pagina 2).

³⁰⁵ EUROPESE COMMISSIE, "Ecodesign for Sustainable Products Regulation", https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/sustainable-products/ecodesign-sustainable-products-regulation_en.

³⁰⁶ Art. 5(1), o) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 23 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a framework for setting eco-design requirements for sustainable products and repealing Directive 2009/125/EC, 23 april 2024, COM(2022)0142 – C9-0132/2022 – 2022/0098 (COD).

ecologisch ontwerp worden vastgesteld voor een specifieke productgroep.³⁰⁷ Een productgroep wordt door het voorstel beschreven als een “reeks producten die soortgelijke doeleinden hebben en vergelijkbaar zijn in termen van gebruik, of functionele eigenschappen en die vergelijkbaar zijn in termen van perceptie van de consument”.³⁰⁸

107. **INFORMATIEVEREISTEN** - De vereisten inzake ecologisch ontwerp kunnen informatievereisten omvatten.³⁰⁹ Voordat producten in de handel mogen worden gebracht of in gebruik mogen genomen worden, moeten ze voldoen aan de informatievereisten die de Commissie heeft neergelegd in haar gedelegeerde handelingen.³¹⁰ De informatievereisten moeten steeds vereisten met betrekking tot het digitaal productpaspoort bevatten.³¹¹ Daarnaast bepaalt het voorstel ook informatie die verstrekt kan worden, maar niet verplicht is. Het gaat bijvoorbeeld om informatie over de prestaties van het product en informatie voor consumenten over de manier waarop het product geïnstalleerd, gebruikt, onderhouden en gerepareerd moet worden om het milieueffect ervan te beperken tot het minimum en de manier waarop het product aan het einde van de levenscyclus geretourneerd of verwijderd moet worden.³¹² De informatievereisten moeten ook aangeven op welke wijze de vereiste informatie beschikbaar moet worden gesteld. Dat kan zijn op het product zelf, op de verpakking van het product, in het productpaspoort, op een etiket, in een handleiding of op een gratis toegankelijke website of toepassing.³¹³ Tot slot, bepaalt het voorstel dat de informatie verstrekt moet worden in een taal die consumenten begrijpen.³¹⁴

108. **DIGITAAL PRODUCTPASPOORT** – Het voorstel voor de Verordening Ecologisch Ontwerp voert een digitaal productpaspoort in.³¹⁵ Dit is een gegevensreeks die bij een product hoort, die de informatie moet bevatten zoals bepaald zal worden door de gedelegeerde handelingen van de Commissie en die elektronisch toegankelijk is via een gegevensdrager.³¹⁶ Overeenkomstig dit voorstel mogen producten alleen in de handel worden gebracht of alleen in gebruik worden genomen wanneer er een productpaspoort beschikbaar is.³¹⁷ Het digitaal productpaspoort zal onder andere informatie bevatten over de oorsprong, samenstelling, demontage, recycling of verwijdering van producten en zal er voor zorgen dat deze informatie aan consumenten ter beschikking worden gesteld, zodat zij geïnformeerde en klimaatbewuste consumptiekeuzes kunnen maken.³¹⁸

Hierboven werd vermeld dat de informatievereisten steeds vereisten met betrekking tot het productpaspoort moeten bevatten.³¹⁹ De Commissie moet, onder andere, de volgende onderdelen in de informatievereisten met betrekking tot het productpaspoort specificeren: de gegevens die verplicht moet worden opgenomen in het digitaal productpaspoort, de wijze waarop het digitaal productpaspoort toegankelijk gemaakt wordt voor consumenten voordat ze gebonden zijn door een

³⁰⁷ Art. 5(2) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³⁰⁸ Art. 2(5) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³⁰⁹ Art. 5(3), b) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³¹⁰ Art. 7(1) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³¹¹ Art. 7(2), a) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³¹² Art. 7(2), b), i) en ii) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³¹³ Art. 7(6) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³¹⁴ Art. 7(7) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³¹⁵ Art. 1(1) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³¹⁶ Art. 2(29) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³¹⁷ Art. 8(1) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³¹⁸ UNIVERSITY OF CAMBRIDGE INSTITUTE FOR SUSTAINABILITY LEADERSHIP en WUPPERTAL INSTITUTE, “Digital Product Passport: The ticket to achieving a climate neutral and circular European economy?”, 2022, https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/8049/file/8049_Digital_Product_Passport.pdf, 9.

³¹⁹ *Supra* 43.

overeenkomst, wie tot welke gegevens toegang zal hebben, wie welke gegevens in het productpaspoort kan opnemen of updaten en de periode waarin het productpaspoort beschikbaar blijft.³²⁰ De in de productpaspoorten opgenomen informatie zal ook worden bewaard in een register dat wordt ontwikkeld door de Europese Commissie.³²¹ Het productpaspoort moet toegankelijk zijn via een gegevensdrager die fysieke aanwezig moet zijn op het product, op de verpakking of op de documentatie bij het product.³²² De Commissie moet ook bepalen welke soorten van gegevensdragers toegestaan zullen zijn.³²³ Het kan bijvoorbeeld om een QR-code gaan.³²⁴

c) Evaluatie

109. **EVALUATIE** – Het digitaal productpaspoort kan een belangrijk middel zijn om de koolstofvoetafdruk van producten te delen.³²⁵ De invoering van een digitaal productpaspoort kan zo tegemoetkomen aan het gebrek aan correcte, betrouwbare en verifieerbare informatie die de consument belemmert in haar bereidheid om duurzaam te consumeren.³²⁶ Het digitaal productpaspoort zal namelijk informatie over de koolstofvoetafdruk van producten bevatten. Het digitaal productpaspoort biedt dus de mogelijkheid aan consumenten om de duurzaamheid van producten beter te beoordelen en geïnformeerde en klimaatbewuste consumptiekeuzes te maken.³²⁷

Het voorstel biedt veel potentieel voor consumenten. Wanneer handelaren koolstofclaims doen, zullen consumenten toegang hebben tot de informatie die gebruikt werd ter staving van de claims. Het digitaal productpaspoort zal het voor consumenten ook makkelijker maken om de koolstofvoetafdruk van producten en handelaren te vergelijken en zo de meest klimaatbewuste consumptiekeuze te maken.³²⁸

Het voorstel bevat echter geen waarborgen die er voor zorgen dat er geen misbruik zal worden gemaakt van het digitaal productpaspoort. Het voorstel voorziet namelijk niet in een systeem voor de verificatie van de gegevens die opgenomen moeten worden in het digitaal productpaspoort. Het is niet duidelijk hoe zal worden voorkomen dat handelaren gebruik zullen maken van valse gegevens over hun koolstofvoetafdruk om consumenten te misleiden.³²⁹

Tot slot, biedt het voorstel slechts een algemeen kader om vereisten inzake ecologisch ontwerp vast te stellen. De concrete informatievereisten met betrekking tot de koolstofvoetafdruk die in het

³²⁰ Art. 9(2) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 23 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a framework for setting eco-design requirements for sustainable products and repealing Directive 2009/125/EC, 23 april 2024, COM(2022)0142 – C9-0132/2022 – 2022/0098 (COD).

³²¹ Art. 12(1) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³²² Art. 9(1), b) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³²³ Art. 8(2), b) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³²⁴ Overweging (31) Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp.

³²⁵ UNIVERSITY OF CAMBRIDGE INSTITUTE FOR SUSTAINABILITY LEADERSHIP en WUPPERTAL INSTITUTE, "Digital Product Passport: The ticket to achieving a climate neutral and circular European economy?", 2022, https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/8049/file/8049_Digital_Product_Passport.pdf, 17.

³²⁶ B. KEIRSBILCK en E. TERRY, "Duurzaamheid en consumentenrecht", *TBH-RDC* 2021/10, (433) 457.

³²⁷ J. DE MULDER, "De Green Deal zet door", *T.O.O.* 2022/3, (172) 178; ECOS, "Make-or-break aspects of the EU's Sustainable Products Initiative, 22 maart 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/03/ECOS-Sustainable-Products-Factsheets-DPP-1.pdf>, 1.

³²⁸ UNIVERSITY OF CAMBRIDGE INSTITUTE FOR SUSTAINABILITY LEADERSHIP en WUPPERTAL INSTITUTE, "Digital Product Passport: The ticket to achieving a climate neutral and circular European economy?", 2022, https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/8049/file/8049_Digital_Product_Passport.pdf, 18.

³²⁹ CIRCTHREAD, "Policy Brief – Succes Factors For The Digital Product Passport System", 21 februari 2024, https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2024/02/2024-02_ECOS_CIRCTHREAD_Digital-product-passport.pdf, 11.

productpaspoort moeten worden opgenomen zullen dus nog bepaald moeten worden door de Commissie in gedelegeerde handelingen. Het werkelijke effect van dit voorstel is echter afhankelijk van de uitvoering ervan via de gedelegeerde handelingen.³³⁰ Het is op dit moment dus moeilijk te beoordelen of de informatievereisten en het productpaspoort consumenten voldoende zal beschermen en informeren. Het blijft voorlopig dus afwachten.

D. Voorstel Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen

a) Stand van zaken

110. **STAND VAN ZAKEN** – Op 30 november 2022 heeft de Europese Commissie een voorstel ingediend met als opschrift “Verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een certificeringskader van de Unie voor koolstofverwijderingen”. Op 20 februari 2024 hebben het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie een voorlopig akkoord bereikt over deze verordening. Op 10 april 2024 heeft het Europees Parlement, na het aanbrengen van een aantal wijzigingen, de tekst goedgekeurd en formeel aangenomen. Het is nu nog aan de Raad van de Europese Unie om te stemmen over het voorstel. Indien zij het voorstel ook goedkeuren, zal het gepubliceerd worden in het Publicatieblad van de Europese Unie en in werking treden.

b) Belangrijkste aspecten van het voorstel

111. **RATIO LEGIS** – Met dit voorstel wil de Commissie zorgen voor hoogwaardige koolstofverwijderingen binnen de EU en greenwashing voorkomen door een EU-governancesysteem voor certificering van koolstofverwijderingen op te zetten.³³¹ Deze verordening vestigt een vrijwillig Uniekader voor de certificering van koolstofverwijdering, koolstoflandbouw en koolstofopslag in producten.³³² Dit zijn verschillende wijzen waarop koolstof uit de atmosfeer of rechtstreeks uit de bron van de uitstoot kan worden opgevangen en opgeslagen in langetermijnreservoirs, zoals bossen, bodem of producten.³³³ Terwijl het verminderen van de koolstofuitstoot nog steeds belangrijk is, focust dit voorstel enkel op koolstofverwijderingen omdat het verwijderen van koolstofuitstoot uit de atmosfeer steeds meer nodig is om de doelstelling om klimaatneutraal te worden tegen 2050 te behalen.³³⁴

Concreet, stelt de verordening a) kwaliteitscriteria vast voor activiteiten die plaatsvinden binnen de EU, b) regels voor de verificatie en certificering van koolstofverwijderingen en bodememissiereducties gegenereerd door activiteiten, c) regels voor het functioneren en erkennen van certificeringsregelingen door de Commissie en d) regels met betrekking tot de afgifte en het gebruik van gecertificeerde eenheden.³³⁵ Door een transparant en betrouwbaar certificeringsmechanisme te vestigen wil dit voorstel ervoor zorgen dat de doelstelling voor de EU

³³⁰ ECOS, “EU’s world-leading ambition has real potential to make sustainable products the norm – but only if implemented swiftly and without loopholes”, 30 maart 2022, https://ecostandard.org/news_events/eus-world-leading-ambition-has-real-potential-to-make-sustainable-products-the-norm-but-only-if-implemented-swiftly-and-without-loopholes/.

³³¹ ‘1. Achtergrond van het voorstel’, Voorstel Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen.

³³² Art. 1(1) Voorstel Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen.

³³³ EUROPESE COMMISSIE, “Certification of permanent carbon removals, carbon farming and carbon storage in products”, https://climate.ec.europa.eu/eu-action/certification-permanent-carbon-removals-carbon-farming-and-carbon-storage-products/certification-permanent-carbon-removals-carbon-farming-and-carbon-storage-products_en#email.

³³⁴ ECOS, “Greenwashing, certified?”, maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 16.

³³⁵ Art. 1(1) Voorstel Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen.

om klimaatneutraal te worden behaald kan worden.³³⁶ Dit alles zou er ook toe moeten leiden dat koolstofverwijderingen in de hele EU betrouwbaar zijn en greenwashing voorkomen wordt.³³⁷

112. **TOEPASSINGSGEBIED** – ‘Koolstofverwijdering’ wordt door het voorstel gedefinieerd als “de antropogene verwijdering van koolstof uit de atmosfeer en de duurzame opslag ervan in geologisch, terrestrische of oceanreservoirs, of in duurzame producten”.³³⁸ Koolstofverwijderingen zullen op grond van deze verordening enkel gecertificeerd kunnen worden wanneer ze voldoen aan 2 voorwaarden. Ten eerste moeten ze gecontroleerd worden door een onafhankelijke partij. Ten tweede moeten ze gegenereerd zijn door een activiteit die aan de kwaliteitscriteria voldoet.³³⁹ Het voorstel geeft ook een definitie van een dergelijke ‘activiteit’. Uit deze definitie blijken ook de 4 types van erkende koolstofverwijderingsactiviteiten waarop deze verordening van toepassing zal zijn.³⁴⁰ Het gaat om “een of meer praktijken of processen uitgevoerd door een exploitant of een groep van exploitanten die leiden tot 1) permanente koolstofverwijdering, 2) tijdelijke koolstofverwijdering door koolstoflandbouw of 3) koolstofopslag in producten of 4) bodememissiereducties door koolstoflandbouw”.³⁴¹

113. **KWALITEITSCRITERIA** – In artikel 4 tot en met 7 van het voorstel worden kwaliteitscriteria geïntroduceerd die moeten garanderen dat alle koolstofverwijderingen binnen de EU van hoge kwaliteit zijn.³⁴² Die criteria zijn: kwantificering, additionaliteit, langetermijnopslag en duurzaamheid. De Commissie zal op basis van deze criteria certificeringsmethoden ontwikkelen voor koolstofverwijderingsactiviteiten.³⁴³ Hiermee moeten twee doelen bereikt worden. Enerzijds moet de transparantie en het vertrouwen in de kwaliteit van de koolstofverwijderingen vergroot worden waardoor greenwashing voorkomen wordt en anderzijds moet het harmoniseren van de voorwaarden voor de certificering de toegang tot financiering vergemakkelijken en belemmeringen opheffen.³⁴⁴

³³⁶ ‘4.1.1 Milieuclaims’, Richtsnoeren Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken; EUROPESE COMMISSIE, “Commission welcomes political agreement on EU-wide certification scheme for carbon removals”, 20 februari 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_885.

³³⁷ E. CAVALLIN, “Carbon Farming and the Commission Proposal for a Regulation on a Certification Framework for Carbon Removals: a Legal Perspective”, *Journal of European Environmental & Planning Law* 2024, afl. 24, (41) 50.

³³⁸ Art. 2(1), (1) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³³⁹ Art. 3 Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁴⁰ E. CAVALLIN, “Carbon Farming and the Commission Proposal for a Regulation on a Certification Framework for Carbon Removals: a Legal Perspective”, *Journal of European Environmental & Planning Law* 2024, afl. 24, (41) 52.

³⁴¹ Art. 2(1), (3) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁴² E. CAVALLIN, “Carbon Farming and the Commission Proposal for a Regulation on a Certification Framework for Carbon Removals: a Legal Perspective”, *Journal of European Environmental & Planning Law* 2024, afl. 24, (41) 53.

³⁴³ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, “Klimaatactie: Raad en Parlement akkoord over EU-certificeringskader voor koolstofverwijderingen”, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2024/02/20/climate-action-council-and-parliament-agree-to-establish-an-eu-carbon-removals-certification-framework/#:~:text=Als%20eerste%20stap%20naar%20de,de%20certificering%20van%20hoogwaardige%20koolstofverwijderingen>.

³⁴⁴ E. CAVALLIN, “Carbon Farming and the Commission Proposal for a Regulation on a Certification Framework for Carbon Removals: a Legal Perspective”, *Journal of European Environmental & Planning Law* 2024, afl. 24, (41) 53.

114. **CERTIFICERING VAN DE NALEVING** – De bepalingen met betrekking tot de certificering van koolstofverwijderingen die aan de vereisten voldoen kunnen worden teruggevonden in art. 9 en 10 van het voorstel. Artikel 9 stelt de belangrijkste elementen van het certificeringsproces vast. Het artikel bepaalt dat de exploitant de certificeringsregeling moet aanvragen en indien deze aanvaard wordt moet deze een activiteitenplan indienen dat bewijs van de naleving van art. 4 tot en met 7 van het voorstel, het verwachte nettokoolstofverwijderingsvoordeel dat door de activiteit wordt gegenereerd en een monitoringsplan moet bevatten.³⁴⁵ Vervolgens moet een certificeringsaudit worden uitgevoerd om te verifiëren dat de informatie correct en betrouwbaar is en om de naleving van art. 4 tot en met 7 van het voorstel te bevestigen. Wanneer het resultaat van de audit positief is wordt een auditverslag uitgereikt dat een samenvatting en een certificaat bevat. De certificeringsregeling moet op zijn beurt het rapport en het certificaat controleren en een samenvatting van het rapport en het certificaat openbaar toegankelijk maken.³⁴⁶ Tot slot moeten er periodieke hercertificeringsaudits worden uitgevoerd om te herbevestigen dat de activiteit in overeenstemming is met art. 4 tot en met 7 van het voorstel en om het nettokoolstofvoordeel dat door de activiteit gegenereerd wordt te verifiëren.³⁴⁷ De certificeringsaudits worden uitgevoerd door certificerende instanties. Artikel 10 stelt de minimumvoorwaarden vast waaraan de certificerende instanties moeten voldoen. Dit artikel bepaalt dat de certificerende instanties geaccrediteerd moeten zijn door een nationale accreditatie-instantie of erkend moeten zijn door een bevoegde nationale autoriteit.³⁴⁸ Ze moeten bevoegd zijn om de (her)certificeringsaudits uit te voeren, juridisch en financieel onafhankelijk zijn van de exploitanten en de activiteiten van de verordening uitvoeren in het algemeen belang.³⁴⁹ Tot slot wordt bepaald dat lidstaten toezicht moeten houden op de certificerende instanties.³⁵⁰

115. **CERTIFICERINGSREGELINGEN** – De regels voor de certificeringsregelingen zelf staan in art. 11 tot en met 14 van het voorstel. De belangrijkste bepaling is dat enkel certificeringsregelingen die door de Commissie erkend zijn door exploitanten gebruikt mogen worden om aan te tonen dat ze in overeenstemming zijn met de verordening.³⁵¹ Het voorstel bepaalt dat certificeringsregelingen op een onafhankelijke, transparante en betrouwbare manier moeten werken.³⁵² Ze moeten ook

³⁴⁵ Art. 9(1) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 - 2022/0394 (COD).

³⁴⁶ Art. 9(2) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 - 2022/0394 (COD).

³⁴⁷ Art. 9(3) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 - 2022/0394 (COD).

³⁴⁸ Art. 10(1) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 - 2022/0394 (COD).

³⁴⁹ Art. 10(2) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 - 2022/0394 (COD).

³⁵⁰ Art. 10(4) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 - 2022/0394 (COD).

³⁵¹ Art. 11(1) en 13 Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 - 2022/0394 (COD).

³⁵² Art. 11(2) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 - 2022/0394 (COD).

bevestigen dat de informatie onderworpen geweest is aan een audit en dat de certificering correct, betrouwbaar en kosteneffectief is uitgevoerd en ze moeten jaarlijks een lijst publiceren van de certificerende instanties.³⁵³ Daarnaast moet de Commissie een openbaar register opzetten om de informatie met betrekking tot het certificeringsproces openbaar te maken en om de hoeveelheid gecertificeerde koolstofverwijderingseenheden te kunnen traceren en dubbeltellingen te voorkomen.³⁵⁴ Vervolgens wordt in artikel 13 de procedure voor de erkenning van certificeringsregelingen uiteengezet. De Commissie moet in kennis gesteld worden van de aanvraag tot erkenning van een certificeringsregeling.³⁵⁵ Een beslissing tot erkenning van de Commissie is geldig voor 5 jaar en kan steeds door de Commissie worden ingetrokken.³⁵⁶ De concrete details van het proces zullen nog uiteengezet worden in uitvoeringshandelingen van de Commissie.³⁵⁷ Tot slot zijn certificeringsregelingen door artikel 14 van het voorstel onderworpen aan rapportageverplichtingen. Elke erkende certificeringsregeling die voor minstens 12 maanden heeft gewerkt moet jaarlijks een verslag indienen bij de Commissie over haar activiteiten en de Commissie zal het vervolgens openbaar maken.³⁵⁸

c) Evaluatie

116. **ROL VAN DE CERTIFICATEN?**– Het voorstel slaagt er mijns inziens niet in om het risico op carbon-washing tegen te gaan. Er wordt namelijk niet duidelijk bepaald hoe de certificaten gebruikt moeten worden. Het lijkt er op dat ze gericht zijn op een vrijwillige koolstofmarkt voor koolstofcompensatie.³⁵⁹ Hierdoor bestaat het risico dat dit voorstel de mogelijkheid biedt aan uitstoters om een koolstofverwijderingskrediet te kopen en daarmee hun uitstoot te compenseren.³⁶⁰ Wanneer uitstoters op basis daarvan beweren dat ze koolstofneutraal zijn of koolstofclaims maken die gebaseerd zijn op compensatie, leidt dit tot carbon-washing. Er vindt namelijk geen effectieve vermindering van koolstofuitstoot plaats.³⁶¹ Daarnaast zijn koolstofverwijderingen gevoelig voor omkeringen. Dit wil zeggen dat er steeds een risico bestaat dat de koolstof terug vrijkomt in de

³⁵³ Art. 11(3) en 11(4) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁵⁴ Art. 12(1) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁵⁵ Art. 13(2) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁵⁶ Art. 13(1) en (3) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁵⁷ Art. 13(4) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁵⁸ Art. 14(1) en (2) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁵⁹ Overweging (41) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁶⁰ S. PORTERON, "New EU Carbon removal Certification Framework – can it stop greenwashing in the carbon market?", ECOS 28 november 2022, https://ecostandard.org/news_events/new-eu-carbon-removal-certification-framework-can-it-stop-greenwashing-in-the-carbon-market/.

³⁶¹ EEB, "Analysis of the European Commission's legislative proposal for the Carbon Removal Certification Framework (CRCF)", 16 februari 2023, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/02/CRCF-Analysis-February-2023.pdf>, 2.

atmosfeer.³⁶² Vrijwillige koolstofmarkten zijn dan ook niet gepast om dit probleem aan te pakken. Het is namelijk niet duidelijk wie dan aansprakelijk is voor die omkeringen.³⁶³ De milieu-integriteit van het voorstel is voor een groot deel afhankelijk van de rol van de certificaten.³⁶⁴ Het is dan ook erg belangrijk dat de rol van de certificaten duidelijk is en dat koolstofcompensatie uitdrukkelijk uitgesloten wordt, wat momenteel niet het geval is.³⁶⁵

117. KOOLSTOFVERWIJDERING ALS AANVULLING OP KOOLSTOFVERMINDERING – Het voorstel moet een duidelijk onderscheid scheppen tussen koolstofvermindering en koolstofverwijdering.³⁶⁶ Koolstofvermindering houdt in dat er minder koolstof in de atmosfeer wordt uitgestoten, terwijl koolstofverwijdering inhoudt dat de reeds uitgestoten koolstof uit de atmosfeer zal worden gehaald.³⁶⁷ Koolstofverwijdering mag slechts gebruikt worden als aanvulling op koolstofvermindering.³⁶⁸ Koolstofverwijderingen zijn namelijk onderworpen aan bepaalde uitdagingen die niet bestaan voor koolstofverminderingen, waardoor ze een zwakkere vorm van klimaatactie zijn dan koolstofvermindering. Koolstofverwijderingen zijn, bijvoorbeeld, in tegenstelling tot koolstofvermindering, gevoelig voor omkeringen.³⁶⁹ Koolstofvermindering blijft dus de belangrijkste rol spelen in het behalen van de doelstelling om tegen 2050 klimaatneutraal te worden. Koolstofverwijderingen zouden enkel gebruikt mogen worden om restemissies die moeilijk te verwijderen zijn uit de atmosfeer te halen en zo de groene transitie te ondersteunen.³⁷⁰ Het voorstel zal namelijk enkel nut hebben als er waarborgen zijn die er voor zorgen dat verwijderingen niet in de plaats komen van emissiereducties.³⁷¹ Hierin schiet het voorstel echter tekort. Er wordt namelijk niet duidelijk bepaald dat koolstofvermindering de grootste prioriteit moet blijven en het voorstel

³⁶² Overweging (21) Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

³⁶³ EEB, "Analysis of the European Commission's legislative proposal for the Carbon Removal Certification Framework (CRCF)", 16 februari 2023, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/02/CRCF-Analysis-February-2023.pdf>, 2.

³⁶⁴ N. MEYER-OHLENDORF, A. SIEMONS, L. SCHNEIDER en H. BÖTTCHER, "Certification of Carbon Dioxide Removals: Evaluation of the Commission Proposal", *German Environment Agency* maart 2023, https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/479/publikationen/cc_13-2023_certification_of_carbon_dioxide_removals.pdf, 19.

³⁶⁵ E. CAVALLIN, "Carbon Farming and the Commission Proposal for a Regulation on a Certification Framework for Carbon Removals: a Legal Perspective", *Journal of European Environmental & Planning Law* 2024, afl. 24, (41) 71.

³⁶⁶ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 16.

³⁶⁷ P. GÜNTHER, B. FARSKE, K. HEYL en F. EKARDT, "Carbon farming, overestimated negative emissions and the limits to emissions trading in land-use governance: the EU carbon removal certification proposal", *Environmental Sciences Europe* 2024, afl. 36, (1) 12.

³⁶⁸ EEB, "Certification of Carbon Removals: EEB Policy Recommendations", 27 september 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/09/CRC-EEB-Policy-Recommendations-1.pdf>, 1.

³⁶⁹ N. MEYER-OHLENDORF, A. SIEMONS, L. SCHNEIDER en H. BÖTTCHER, "Certification of Carbon Dioxide Removals: Evaluation of the Commission Proposal", *German Environment Agency* maart 2023, https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/479/publikationen/cc_13-2023_certification_of_carbon_dioxide_removals.pdf, 19.

³⁷⁰ "1. Achtergrond van het voorstel", Voorstel (Comm.) voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een certificeringskader van de Unie voor koolstofverwijderingen, 30 november 2022, COM(2022)672 final – 2022/0394 (COD); E. CAVALLIN, "Carbon Farming and the Commission Proposal for a Regulation on a Certification Framework for Carbon Removals: a Legal Perspective", *Journal of European Environmental & Planning Law* 2024, afl. 24, (41) 71; P. GÜNTHER, B. FARSKE, K. HEYL en F. EKARDT, "Carbon farming, overestimated negative emissions and the limits to emissions trading in land-use governance: the EU carbon removal certification proposal", *Environmental Sciences Europe* 2024, afl. 36, (1) 19-20.

³⁷¹ S. PORTERON, "New EU Carbon Removal Certification Framework – can it stop greenwashing in the carbon market?", *ECOS* 28 november 2022, https://ecostandard.org/news_events/new-eu-carbon-removal-certification-framework-can-it-stop-greenwashing-in-the-carbon-market/.

bevat geen waarborgen die ervoor zorgen dat verwijderingen niet de plaats zullen innemen van verminderingen.

118. NIET ALLE ACTIVITEITEN ZIJN GEPAST VOOR CERTIFICERING – Niet alle koolstoflandbouwactiviteiten zijn geschikt voor certificering. Terwijl sommige activiteiten van koolstoflandbouw wel grote voordelen voor het klimaat bieden, zijn er ook activiteiten waaraan veel risico's verbonden zijn. Zo kunnen sommige activiteiten erg gevoelig zijn voor omkeringen wat betekent dat er steeds een risico is dat de koolstof terug vrijkomt in de atmosfeer.³⁷² Het voorstel maakt daarin echter geen onderscheid. Zo is koolstofopslag, bijvoorbeeld, ook geen echte vorm van koolstofverwijdering. Het koolstofgehalte in producten daalt namelijk na verloop van tijd, waardoor de koolstof terug vrijkomt in de atmosfeer. Door koolstofopslag wordt de uitstoot dus slechts uitgesteld en niet echt verwijderd.³⁷³ Om echt betrouwbaar te kunnen zijn zou het voorstel enkel koolstofverwijderingsactiviteiten mogen certificeren die veilig, haalbaar en van hoge kwaliteit zijn en waarvan de nettoverwijdering bewezen is.³⁷⁴

E. Tussenconclusie

119. RICHTLIJN VERSTERKEN VAN DE CONSUMENT VOOR DE GROENE TRANSITIE - Het is duidelijk dat binnen de EU de bezorgdheid over carbon-washing groeit. Er zijn verschillende wetgevingsinitiatieven voor de regulering van koolstofclaims. De eerste stap daarin was de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie. Deze nieuwe richtlijn heeft de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken sterker gemaakt en verduidelijkt hoe ze kan worden toegepast op milieuzaken. Hierdoor slaagt de richtlijn er in om de vastgestelde tekortkomingen gedeeltelijk aan te pakken.

Toch volstaat deze richtlijn nog niet om consumenten voldoende te beschermen tegen misleidende koolstofclaims. De richtlijn pakt wel een hele reeks koolstofclaims aan en voorziet in waarborgen om de consument te beschermen. Ze doet dit echter enkel op een algemene manier. De richtlijn beoogt namelijk enkel generieke milieucclaims en zwijgt over de regeling voor specifieke milieucclaims. Zo blijven veel claims ongereguleerd. Daarnaast is de richtlijn op bepaalde vlakken niet streng genoeg. Zo is uit de evaluatie gebleken dat de richtlijn er niet in slaag om de betrouwbaarheid van koolstofreductiebeloftes te garanderen.

Deze richtlijn verandert ook niets aan het feit dat de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken enkel *ex-post* sancties oplegt. Praktijken van carbon-washing zijn moeilijk te identificeren en te bewijzen wegens de informatieasymmetrie en deze wijzigingen maken het dus niet makkelijker om de activiteiten van carbon-washing te sanctioneren. Bovendien helpt dit ook niet om de overvloed aan onbetrouwbare groene claims tegen te gaan.

³⁷² EEB, "Analysis of the European Commission's legislative proposal for the Carbon Removal Certification Framework (CRCF)", 16 februari 2023, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/02/CRCF-Analysis-February-2023.pdf>, 3.

³⁷³ EEB, "Analysis of the European Commission's legislative proposal for the Carbon Removal Certification Framework (CRCF)", 16 februari 2023, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/02/CRCF-Analysis-February-2023.pdf>, 4.

³⁷⁴ EEB, "Analysis of the European Commission's legislative proposal for the Carbon Removal Certification Framework (CRCF)", 16 februari 2023, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/02/CRCF-Analysis-February-2023.pdf>, 4; EEB, "Certification of Carbon Removals: EEB Policy Recommendations", 27 september 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/09/CRC-EEB-Policy-Recommendations-1.pdf>, 1.

120. **RICHTLIJN GROENE CLAIMS** - De volgende stap was het voorstel voor de Richtlijn Groene Claims. De Richtlijn Groene Claims is een aanvulling op de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie. Zo pakt deze richtlijn bepaalde tekortkomingen van de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie aan en slaagt ze er in om het niveau van consumentenbescherming te verhogen. De Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie zorgde, bijvoorbeeld, enkel voor een ex-post aanpak. De Richtlijn Groene Claims biedt echter een rechtskader dat handelaren verplicht om te voldoen aan de minimumvereisten voor de staving van koolstofclaims en zorgt voor een voorafgaande verificatie.

Het voorstel voor de Richtlijn Groene Claims is dus zeker een stap in de goede richting, maar ook deze bevat nog een aantal tekortkomingen. De richtlijn pakt namelijk enkel koolstofclaims in een tekstvorm of milieukeurmerk aan waardoor koolstofclaims die gedaan worden via de radio, televisie of digitale media ongereguleerd blijven. Ook micro-ondernemingen zijn uitgesloten van het voorstel waardoor opnieuw veel koolstofclaims niet zullen moeten voldoen aan de vereisten van het voorstel. Daarnaast bevatten de stavings- communicatie- en verificatievereisten ook nog verschillende onduidelijkheden die leiden tot rechtsonzekerheid. Bovendien vormt dit voorstel een zware last voor handelaren en kan het ertoe leiden dat handelaren die deze last niet aankunnen ontmoedigd worden om expliciete koolstofclaims te doen. Dit zou betekenen dat de richtlijn indirect haar eigen doelstelling, het streven naar betere milieuprestaties en consument in staat stellen geïnformeerde consumptiekeuzes te maken, juist ondermijnt.³⁷⁵ Ook de Richtlijn Groene Claims kan dus op nog enkele punten verbeterd worden.

121. **VERORDENING ECOLOGISCH ONTWERP** - Vervolgens werd het voorstel voor de Verordening Ecologisch Ontwerp gepubliceerd. Dit voorstel beoogt een digitaal productpaspoort in te voeren dat moet helpen om consumenten te informeren over de koolstofvoetafdruk van producten. In de huidige Richtlijn Consumentenbescherming bestaan reeds uitgebreide informatieverplichtingen, maar deze gaan niet over informatie rond de koolstofvoetafdruk. Het voorstel voor de Verordening Ecologisch Ontwerp is een veelbelovend initiatief om een oplossing te bieden waar de Richtlijn Consumentenrechten tekort schiet. Het werkelijke effect van de informatievereisten en het digitaal productpaspoort is echter afhankelijk van de uitvoering. De uitvoering zal bepaald worden door de Commissie via gedelegeerde handelingen. De Commissie moet hier echter nog aan beginnen. Of het digitaal productpaspoort er in zal slagen om de consument correcte en betrouwbare informatie te bieden over de koolstofvoetafdruk die haar in staat stelt duurzaam te consumeren, is voorlopig dus nog niet duidelijk.

122. **VERORDENING CERTIFICERINGSREGELING VOOR KOOLSTOFVERWIJDERINGEN** - Tot slot speelt het voorstel voor de Verordening Certificeringsregeling voor Koolstofverwijderingen ook een rol. Mijns inziens is het positief dat de Europese Unie voorziet in een kader om koolstofverwijderingen te reguleren. Koolstofverwijderingen zijn namelijk essentieel om de klimaatdoelstellingen te behalen. Toch bevat dit voorstel nog een aantal problemen. Zo leidt de onduidelijke rol van de certificaten tot het risico op carbon-washing. Verwijderingen en verminderingen moeten strikt gescheiden gehouden worden om te voorkomen dat verwijderingen in de plaats zullen komen van verminderingen. Dit voorstel slaag hier echter niet in. Het voorstel maakt

³⁷⁵ P. CORTE, "The Proposal of a Green Claims Directive", *E.F.F.L.* 2023/3, (152) 156.

ook geen onderscheid tussen activiteiten die wel en niet gepast zijn voor certificering. Er is dus nog nood aan verbetering opdat het voorstel effectief kan bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelstellingen.

123. **CONCLUSIE** – De Europese Commissie heeft een reeks initiatieven voorgesteld die potentieel bieden om misleidende koolstofclaims aan te pakken. Toch blijven er significante tekortkomingen bestaan in de regelgeving waardoor de consument nog steeds niet voldoende beschermd zal worden tegen misleidende koolstofclaims. Ook slagen de nieuwe initiatieven er nog niet in om consumenten correcte en betrouwbare informatie rond de koolstofvoetafdruk te bieden die hen in staat stelt klimaatbewust te consumeren.

Hoofdstuk III. Regelgevende initiatieven in Frankrijk

124. **INLEIDING** - Als gevolg van het gebrek aan specifieke en uniforme regelgeving met betrekking tot koolstofclaims op het Europees niveau, is Frankrijk haar eigen initiatieven beginnen ontwikkelen.³⁷⁶ Deze zullen besproken worden in dit hoofdstuk.

A. Loi Climat et Résilience

a) Belangrijkste aspecten

125. **LOI CLIMAT ET RÉSILIENCE** - In augustus 2021 heeft Frankrijk de "Loi n° 2021-1104 du 22 août 2021 portant lutte contre le dérèglement climatique et renforcement de la résilience face à ses effets" (hierna : Loi Climat et Résilience) aangenomen. Deze wet brengt wijzigingen aan aan de Code de l'Environnement. De wijzigingen aangebracht door de Loi Climat et Résilience worden verder geconcretiseerd door het "Décret n° 2022-539 du 13 avril 2022 relatif à la compensation carbone et aux allégations de neutralité carbone dans la publicité" (hierna: Décret n° 2022-539).

126. **RATIO LEGIS** - Met de Loi Climat et Résilience wou de Assemblée nationale een verbod invoeren tegen onrechtmatige koolstofneutraliteitsclaims. De Franse Senaat heeft echter uitzonderingen ingevoerd op dat verbod, waardoor de huidige wet een zwakkere versie is van de oorspronkelijke wettekst.³⁷⁷ De originele tekst bepaalde namelijk dat het verboden was om in reclame te beweren dat een product of dienst koolstofneutraal is, dat het geen negatieve impact heeft op het klimaat, of een ander soort formulering met een gelijkaardige bedoeling of betekenis. De senaat in Frankrijk heeft echter uitzonderingen ingevoerd op dit verbod.³⁷⁸

127. **VERBOD OP KOOLSTOFNEUTRALITEITSCLAIMS** - Artikel 12 van de Loi Climat et Résilience voert in sectie 9 van de Code de l'Environnement nog steeds een verbod in op reclame die beweert dat een product of dienst koolstofneutraal is of die een gelijkaardige bewering maakt. Dit artikel voorziet echter in 3 uitzonderingen op dit verbod. Zo mag er wel gebruik worden gemaakt van koolstofneutraliteitsclaims wanneer de adverteerder de volgende informatie gemakkelijk beschikbaar maakt voor het publiek: (1) een balans van broeikasgasemissies waarin de directe en indirecte emissies van het product of de dienst zijn opgenomen; (2) een beschrijving van het proces waarmee broeikasgasemissies van het product of de dienst worden vermeden, gereduceerd en gecompenseerd. Het traject voor de reductie van broeikasgasemissies wordt beschreven aan de hand van gekwantificeerde jaarlijkse voortgangsdelen; (3) de procedures voor de compensatie van de resterende broeikasgasemissies in overeenstemming met de minimumnormen die bij decreet zijn vastgesteld.

128. **SANCTIE** - Artikel 12 van de Loi Climat et Résilience voorziet daarnaast ook in strenge sancties voor wie het artikel niet respecteert. Zo kunnen natuurlijke personen een boete opgelegd krijgen van €20 000 en rechtspersonen van €100 000. Deze bedragen kunnen echter nog verhoogd worden tot het volledige bedrag dat de adverteerder heeft uitgegeven aan de illegale advertentie.

³⁷⁶ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 13.

³⁷⁷ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 19.

³⁷⁸ *Ibid.*

129. **DÉCRET N° 2022-539** - Décret n° 2022-539 is het uitvoeringsdecreet van de Loi Climat et Résilience. Dit decreet voegt verdere modaliteiten en voorwaarden in voor de communicatie van adverteerders over de koolstofneutraliteit van hun producten en diensten, in sectie 9 van de Code de l'Environnement, zoals gewijzigd door artikel 12 van de Loi Climat et Résilience.³⁷⁹ Het decreet is van toepassing op adverteerders die in hun reclame beweren dat hun product of dienst "koolstofneutraal", "zonder koolstofuitstoot", "klimaatneutraal", "volledig gecompenseerd" of "100% gecompenseerd" zijn of een gelijkaardige bewering maken.³⁸⁰ Daarnaast maakt het decreet ook geen onderscheid wat betreft het type reclamemiddel dat gebruikt wordt.³⁸¹ Het decreet is namelijk van toepassing op alle soorten reclame, zoals gedrukte reclame, reclameborden, bioscoopreclame, reclame op televisie en radio en op productverpakkingen.³⁸²

130. **BROEIKASGASEMISSIEBALANS** - Dit decreet legt bijkomende verplichtingen op aan de adverteerders die onder het toepassingsgebied vallen. Ten eerste, moeten adverteerders een broeikasgasemissiebalans opmaken die de volledige levenscyclus van het product of de dienst omvat. Die balans moet elk jaar worden bijgewerkt.³⁸³

131. **VERSLAG** - Ten tweede, moeten adverteerders op hun website of app een verslag publiceren waarin de koolstofvoetafdruk van hun product of dienst wordt beschreven alsook het proces waarmee broeikasgasemissies worden vermeden, verminderd en gecompenseerd.³⁸⁴ Dit verslag moet jaarlijks worden bijgewerkt, zolang het product of de dienst op de markt is en het verslag moet toegankelijk zijn via een internetlink of code die terug te vinden moet zijn op de advertentie of de verpakking waarop de koolstofneutraliteitsclaim staat.³⁸⁵ Wanneer blijkt dat de emissies van het product of de dienst vóór compensatie tussen twee opeenvolgende jaren zijn toegenomen, verplicht het decreet de onderneming om de koolstofneutraliteitsclaim in te trekken.³⁸⁶

132. **BIJLAGEN** - Daarnaast, moet dit verslag drie bijlagen bevatten die meer informatie bieden over de inhoud van het verslag. De eerste bijlage moet de resultaten van de broeikasgasemissiebalans bevatten en een samenvatting van de methodologie die gebruikt werd om die balans op te stellen. De tweede bijlage moet een beschrijving bevatten van het beoogde traject voor de reductie van broeikasgasemissies van hun product of dienst, met gekwantificeerde jaarlijkse voortgangsdooelstellingen gedurende een periode van 10 jaar en moet elke 5 jaar geactualiseerd worden. De derde bijlage moet de methoden voor het compenseren van residuele emissie beschrijven.³⁸⁷

133. **VERPLICHTINGEN VOOR HET GEBRUIK VAN COMPENSATIES** - Artikel L229-55 van de Code de l'Environnement bepaalt reeds dat compensatieprogramma's meetbaar, verifieerbaar, permanent en aanvullend moeten zijn. Décret n° 2022-539 legt daarnaast nog verdere verplichtingen op aan adverteerders die gebruik maken van compensatieprogramma's voor hun emissiereducties.

³⁷⁹ Décret n° 2022-539.

³⁸⁰ Art. 1 Décret n° 2022-539.

³⁸¹ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 20.

³⁸² Art. 1 Décret n° 2022-539.

³⁸³ Art. 1 Décret n° 2022-539.

³⁸⁴ Art. 1 Décret n° 2022-539.

³⁸⁵ Art. 1 Décret n° 2022-539.

³⁸⁶ Art. 1 Décret n° 2022-539.

³⁸⁷ Art. 1 Décret n° 2022-539.

Zo mogen de compensatieprogramma's niet schadelijk zijn voor natuurlijke ecosystemen en adverteerders mogen de bewering "compensaties uitgevoerd in Frankrijk" of een gelijkaardige bewering enkel maken wanneer alle compensatieprogramma's in Frankrijk worden uitgevoerd.³⁸⁸

b) Evaluatie

134. **EMISSIEREDUCTIETRAJECT** - Het decreet vereist dat ondernemingen een bijlage opstellen waarin het traject voor de reductie van broeikasgasemissies in verband met een product of dienst wordt beschreven. Het decreet vereist echter geen ambitieniveau voor dit reductietraject. Dit betekent dat een onderneming die zijn emissies met bijvoorbeeld slechts 0,5% vermindert, ook voldoet aan deze voorwaarde. Een reductie van 0,5% is evenwel niet voldoende om de opwarming van het klimaat tegen te kunnen gaan. Om in overeenstemming te zijn met het Akkoord van Parijs is namelijk een emissiereductie van 5% tot 7% per jaar vereist.³⁸⁹

Daarnaast legt het decreet niet de verplichting op aan ondernemingen om een emissiereductietraject voor al hun activiteiten vast te stellen. Enkel een traject voor emissiereductie van hun producten of diensten volstaat.³⁹⁰ Dit volstaat echter niet om een representatief beeld te geven van de algemene prestaties van de onderneming. Het is daarnaast ook niet heel logisch om een emissiereductie van een product te vereisen. Terwijl een onderneming in de loop van de tijd kan evolueren en haar koolstofvoetafdruk zo kan verkleinen, is dit voor een product niet het geval. Zodra een product geproduceerd is kan het niet meer evolueren en zodra het verkocht is heeft de onderneming ook geen controle over hoe de consument het gebruikt. Het is dan ook eerder onmogelijk voor ondernemingen om een emissiereductie van producten in de loop van de tijd te plannen.³⁹¹

Ook het verbod om de koolstofneutraliteitsclaim te behouden wanneer de emissies toenemen tussen twee opeenvolgende jaren komt tekort.³⁹² Het is dus niet vereist dat er een vermindering van emissies plaatsvindt om de claim te mogen blijven gebruiken. Ook wanneer de onderneming evenveel emissies uitstoot gedurende twee opeenvolgende jaren is er voldaan aan het decreet. Om in overeenstemming te zijn met het Akkoord van Parijs is het echter nodig dat er een vermindering plaatsvindt van emissies.³⁹³

135. **COMPENSATIE** - Het decreet vereist dat ondernemingen een bijlage opstellen die de methoden voor het compenseren van de restemissies beschrijft. Ook deze vereiste is niet ambitieus genoeg. Zo mogen ondernemingen verblijvend kiezen om al dan niet informatie over de kosten van de compensatie op te nemen in de bijlage. Er moet ook niet gespecificeerd worden of de compensatie betrekking heeft op koolstofvermijding of koolstofvermindering. In feite volstaat het voor een onderneming om zich te verbinden tot een compensatieprogramma om de uitstoot te verminderen,

³⁸⁸ Art. 1 Décret n° 2022-539.

³⁸⁹ C. DUGAST, "Décret sur la neutralité carbone des produits: demandez votre baril de pétrole neutre!", *Carbone* 4, 8 maart 2022, <https://www.carbone4.com/article-decret-neutralite-greenwashing>.

³⁹⁰ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 21.

³⁹¹ C. DUGAST, "Décret sur la neutralité carbone des produits: demandez votre baril de pétrole neutre!", *Carbone* 4, 8 maart 2022, <https://www.carbone4.com/article-decret-neutralite-greenwashing>.

³⁹² *Ibid.*

³⁹³ C. DUGAST, "Décret sur la neutralité carbone des produits: demandez votre baril de pétrole neutre!", *Carbone* 4, 8 maart 2022, <https://www.carbone4.com/article-decret-neutralite-greenwashing>; ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 21.

om te voldoen aan het decreet. Dat compensatieprogramma hoeft daarvoor niet voldoende ambitieus te zijn en hoeft zelfs niet effectief gerespecteerd te worden door de onderneming.³⁹⁴

136. **ONVERZOENBAAR MET MAXIMUMHARMONISATIE** – Tot slot moet vermeld worden dat deze Franse initiatieven in strijd zijn met de maximumharmonisatie van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken. De maximumharmonisatie houdt namelijk in dat lidstaten zelf geen strengere regelgeving mogen handhaven of aannemen. Frankrijk voorziet echter in een principieel verbod op koolstofneutraliteitsclaims waarvan enkel mag worden afgeweken indien voldaan is aan één van de drie uitzonderingen, terwijl de EU koolstofneutraliteitsclaims slechts verbiedt wanneer de handelaar daarvoor geen erkende voortreffelijke milieuprestaties kan aantonen. Dit wil dus zeggen dat de regelgeving van Frankrijk strenger is, dan die van de EU en dus in strijd zijn met de maximumharmonisatie.

c) Tussenconclusie

137. **CONCLUSIE** – De Loi Climat et Résilience en het decreet volstaan niet. Het gebruik van de term 'koolstofneutraal' en synoniemen daarvan en het gebruik van koolstofcompensatieprogramma's lijken nu door de wet en het decreet wel aan strike voorwaarden te zijn onderworpen.³⁹⁵ De wet is echter helemaal niet ambitieus genoeg en het is in feite heel makkelijk voor ondernemingen om aan de voorwaarden te voldoen. Ook het uitvoeringsdecreet brengt daartoe geen soelaas.³⁹⁶

³⁹⁴ C. DUGAST, "Décret sur la neutralité carbone des produits: demandez votre baril de pétrole neutre!", *Carbone* 4, 8 maart 2022, <https://www.carbone4.com/article-decret-neutralite-greenwashing>.

³⁹⁵ B. KEIRSBILCK en E. TERRY, "Duurzaamheid en consumentenrecht", *TBH-RDC* 2021/10, (433) 456.

³⁹⁶ C. DUGAST, "Décret sur la neutralité carbone des produits: demandez votre baril de pétrole neutre!", *Carbone* 4, 8 maart 2022, <https://www.carbone4.com/article-decret-neutralite-greenwashing>.

Hoofdstuk IV. Aanbevelingen

138. **INLEIDING** – In de vorige hoofdstukken werd de reeds bestaande wetgeving en de nieuwe wetgevende initiatieven besproken en geëvalueerd. De voorgestelde initiatieven zijn, mijns inziens, zeker vooruitstrevend en een stap in de goede richting. Uit de evaluatie is echter gebleken dat de nieuwe wetgevende initiatieven er toch nog niet in slagen om een oplossing te bieden aan de vastgestelde tekortkomingen bij de reeds bestaande wetgeving. De nieuwe initiatieven moet dus verder aangescherpt worden om consumenten voldoende te beschermen tegen misleidende koolstofclaims. Om hieraan tegemoet te komen worden in dit hoofdstuk aanbevelingen geformuleerd.

A. Richtlijn Versterken van de Positie van de Consument voor de Groene Transitie

139. **STRENGERE EN DUIDELIJKERE BEPALINGEN VOOR KOOLSTOFREDUCTIEBELOFTES** – Één van de problemen met de Richtlijn Versterken van de Consument voor de Groene Transitie is het feit dat de bepalingen niet volledig duidelijk zijn over de toepassing van de regels op koolstofreductiebeloftes. Dit kan opgelost worden door de bestaande bepalingen te verduidelijken. Zo moet er een definitie toegevoegd worden van wat 'duidelijke, objectieve, openbaar toegankelijke en verifieerbare verbintenissen' zijn.³⁹⁷ Vervolgens wordt het ook aanbevolen dat de Richtlijn expliciet bepaalt wat de onafhankelijke deskundige moet beoordelen bij het monitoren van koolstofreductiebeloftes.³⁹⁸ Mijns inziens, moet de Europese wetgever daartoe minstens voorzien in duidelijk transparantie- en betrouwbaarheidsverplichtingen. Dit kan bijvoorbeeld bestaan in een bepaling die bepaalt dat beloftes van handelaren om koolstofneutraal te worden in overeenstemming moeten zijn met de doelstellingen in het Akkoord van Parijs.³⁹⁹

Daarnaast moet art. 6(2), d) van de Richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken, dat werd ingevoerd door de Richtlijn Versterken van de Consument, strenger gemaakt worden. Er moeten duidelijke en strikte voorwaarden gesteld worden om te voorkomen dat handelaren consument zullen misleiden. Aangezien koolstofcompensatie steeds problematisch is, lijkt het mij nuttig om koolstofreductiebeloftes die gebaseerd zijn op compensatie wel volledig en uitdrukkelijk in dit artikel te verbieden.⁴⁰⁰ Ten tweede, mogen koolstofreductiebeloftes enkel nog worden toegestaan op het niveau van de handelaar en dus niet meer op het productniveau.⁴⁰¹ De richtlijn verplicht handelaren reeds om een uitvoeringsplan uiteen te zetten om aan te tonen hoe ze hun beloftes werkelijkheid kunnen maken. Hieraan zou moeten worden toegevoegd dat het uitvoeringsplan gebaseerd moet zijn op consistente doelstellingen, een toereikend budget en levensvatbare technologieën en consumenten hierover op een duidelijke manier informeren.⁴⁰² Tot slot, wordt het aanbevolen om

³⁹⁷ ECOS, "Empowering Consumers for the Green Transition – A first step in dire need of more", Brussel, mei 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/05/ECOS-Empowering-Consumer-Position-paper.pdf>, 3.

³⁹⁸ *Ibid.*

³⁹⁹ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 14.

⁴⁰⁰ ECOS, EEB, CLIENTEARTH, CARBON MARKET WATCH e.a., "Open letter – Protecting consumers against unfair commercial practices and greenwashing", 13 februari 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/02/Joint-letter-Protecting-consumers-against-unfair-commercial-practices-and-greenwashing-February-2023.pdf>, 3.

⁴⁰¹ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 14.

⁴⁰² CARBON MARKET WATCH, CLIENTEARTH, ECOS en EEB, "Empowering Consumers in the Green Transition – Amendments proposed by EEB, Carbon market Watch, ClientEarth and ECOS", oktober 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/11/ClientEarth-ECOS-CMW-EEB-Empowering-the-Consumer-Oct-2022-1.pdf>, 9; ECOS,

handelaren die koolstofreductiebeloftes doen te verplichten om jaarlijks een rapport met haar resultaten en geboekte vooruitgang te laten overleggen. Indien daaruit blijkt dat de handelaar niet voldoende vooruitgang maakt om haar beloftes waar te maken, moet de koolstofreductiebelofte verboden worden.⁴⁰³

140. **SPECIFIEKE KOOLSTOFCLAIMS OOK AANPAKKEN** – Bijlage I bij de richtlijn verbiedt dat handelaren generieke milieucclaims maken waarvan ze geen relevante voortreffelijke milieuprestaties kan aantonen. Specifieke claims worden daarentegen niet gereguleerd door deze richtlijn. Om leemten in de wetgeving te vermijden, is het aanbevolen om de bijlage aan te vullen met een verbod op het gebruik van specifieke milieucclaims wanneer deze niet kunnen worden gestaafd aan de hand van EU-wetgeving. Concreet, moet het er op neerkomen dat handelaren geen specifieke koolstofclaims mogen doen, tenzij ze onder het toepassingsgebied vallen van de Richtlijn Groene Claims of andere Europese wetgeving. Bovendien kan daarvoor dan ook best een definitie worden opgenomen voor een 'specifieke milieucclaim'.⁴⁰⁴ De definitie voorgesteld door de EEB, Carbon Market Watch, ClientEarth en ECOS is daarvoor een goed voorbeeld. Zij definiëren een 'specifieke milieucclaim' als "een uitdrukkelijke milieucclaim over een bepaald milieuaspect waarbij de specificatie van de claim in duidelijke en opvallende bewoordingen op dezelfde drager wordt vermeld".⁴⁰⁵

141. **ABSOLUUT VERBOD OP KOOLSTOFNEUTRALITEITSCLAIMS** – Momenteel worden koolstofneutraliteitsclaims enkel verboden wanneer de handelaar daarvoor geen erkende voortreffelijke milieuprestatie kan aantonen.⁴⁰⁶ Koolstofneutraliteit bestaat echter niet en dus zijn koolstofneutraliteitsclaims per definitie misleidend.⁴⁰⁷ Het is dan ook aanbevolen dat Bijlage I bij de richtlijn koolstofneutraliteitsclaims verbiedt.⁴⁰⁸ Art. 12 van de Franse Loi Climat et Résilience kan daarvoor een voorbeeld zijn. Dit artikel verbiedt handelaren om te beweren dat haar producten of diensten koolstofneutraal zijn of om gelijkaardige beweringen te maken.⁴⁰⁹ Evenwel voorziet Frankrijk in uitzonderingen op dit verbod, wat gezien het misleidende karakter van koolstofneutraliteitsclaims niet aan te bevelen is.

B. Voorstel Richtlijn Groene Claims

142. **TOEPASSINGSGEBIED UITBREIDEN** – Een eerste aanbeveling voor het voorstel voor de Richtlijn Groene Claims bestaat er in om het toepassingsgebied uit te breiden zodat alle milieucclaims er onder vallen. Het materieel toepassingsgebied van het voorstel voor de Richtlijn Groene Claims sluit milieucclaims waarvoor sectorale regelgeving bestaat uit van het toepassingsgebied. Consumenten moeten echter een gelijk niveau van bescherming krijgen ongeacht de sector. De

"Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 14.

⁴⁰³ EEB, "EEB comments on provisions on sustainability labels and green claims in the proposal on empowering the consumers for the green transition", 26 oktober 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/10/EEB-comments-green-labels-and-claims.pdf>, 4.

⁴⁰⁴ *Ibid.*, 3.

⁴⁰⁵ CARBON MARKET WATCH, CLIENTEARTH, ECOS en EEB, "Empowering Consumers in the Green Transition – Amendments proposed by EEB, Carbon market Watch, ClientEarth and ECOS", oktober 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/11/ClientEarth-ECOS-CMW-EEB-Empowering-the-Consumer-Oct-2022-1.pdf>, 6.

⁴⁰⁶ *Supra* 29.

⁴⁰⁷ *Supra* 3.

⁴⁰⁸ ECOS, "Empowering Consumers for the Green Transition – A first step in dire need of more", Brussel, mei 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/05/ECOS-Empowering-Consumer-Position-paper.pdf>, 1.

⁴⁰⁹ *Supra* 53.

stavings-, communicatie- en verificatievereisten zullen momenteel evenwel niet van toepassing zijn op milieucclaims die gereguleerd worden door sectorspecifieke regelgeving.⁴¹⁰ Om aan consumenten een hoog niveau van bescherming te bieden, is het aanbeloven om het toepassingsgebied uit te breiden tot alle milieucclaims ongeacht de sector. Concreet komt dit er op neer dat het voorstel milieucclaims die onder sectorale regelgeving vallen slechts mag uitsluiten wanneer sectorale regelgeving een gelijkwaardig niveau van bescherming biedt.⁴¹¹

Daarnaast is het materieel toepassingsgebied van de Richtlijn momenteel beperkt tot koolstofclaims in gedrukte media. Dit wil zeggen dat koolstofclaims die gedaan worden via de radio, televisie en digitale media ongereguleerd blijven en het risico bestaat dat handelaren hun reclame verplaatsen naar niet-tekstuele vormen. Om dit op te lossen kan naar Frankrijk worden gekeken als voorbeeld. Décret n° 2022-539 maakt namelijk geen onderscheid wat betreft het type reclamemiddel dat gebruikt wordt. Zo is het decreet van toepassing op alle vormen van reclame.⁴¹² Verschillende soorten media kunnen evenwel niet steeds op dezelfde manier behandeld worden, waardoor het opnemen van ook niet-gedrukte media in het toepassingsgebied, mijns inziens, niet steeds de optimale oplossing is. Dit mag echter geen reden zijn om aan consumenten een lager niveau van bescherming te bieden voor niet-tekstuele media. De Europese wetgever zou voor deze vormen van reclame in andere vereisten kunnen voorzien.

Ook het personeel toepassingsgebied van de richtlijn vereist aangepast te worden. Consumenten maken geen onderscheid naargelang de grootte van de handelaar bij het maken van een consumptiekeuze. Hierdoor moeten alle koolstofclaims een gelijkwaardig niveau van betrouwbaarheid bieden. Micro-ondernemingen zouden, mijns inziens, dus niet uitgesloten mogen worden van het toepassingsgebied van de richtlijn. Net zoals voor KMO's, kunnen er in de richtlijn bepalingen voorzien worden om micro-ondernemingen te ondersteunen om de verplichtingen uit het voorstel na te komen. Dit kan er bijvoorbeeld in bestaan om de kosten die verbonden zijn aan de verificatie van de koolstofclaims te verbinden aan de grootte en de omzet van de handelaar.⁴¹³

143. STAVINGSVEREISTEN VERDUIDELIJKEN EN VERSTRENGEN – Met betrekking tot de stavingsvereisten werden in deze scriptie ook verschillende tekortkomingen vastgesteld. Om te verzekeren dat koolstofclaims toch betrouwbaar zijn moeten de stavingsvereisten duidelijker en strenger gemaakt worden. Ten eerste, zou het gebruik van koolstofcompensatie volledig verboden moeten worden. De richtlijn staat nog steeds toe dat handelaren koolstofneutraliteitsclaims maken die gebaseerd zijn op compensatie, zolang ze specificeren of de koolstofkredieten betrekking hebben op emissiereducties of emissieverwijderingen. Koolstofneutraliteitsclaims en claims gebaseerd op compensatie zijn echter steeds problematisch. De richtlijn zou dus dergelijke claims moeten verbieden en zelfs expliciet vereisen dat milieucclaims de werkelijke milieueffecten en milieuprestaties tonen.⁴¹⁴

⁴¹⁰ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 3.

⁴¹¹ *Ibid.*, 4.

⁴¹² *Supra* 55.

⁴¹³ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 4.

⁴¹⁴ *Ibid.*, 6-7.

Daarnaast moeten emissiereductiebeloftes ook ondersteund worden door duidelijke en strenge vereisten. Momenteel bevatten de stavingsvereisten in het voorstel geen uitdrukkelijke bepalingen met betrekking tot emissiereductiedoelstellingen. De bepalingen voor de communicatievereisten bepalen evenwel dat handelaren, bij het maken van emissiereductiebeloftes, een tijdsgebonden verbintenis en een uitvoeringsplan moeten opnemen. Er kan van worden uitgegaan dat deze verplichting ook geldt voor de staving.⁴¹⁵ Om aan consumenten de mogelijkheid te bieden om te weten wanneer handelaren effectief bijdragen aan de groene transitie, is het aanbevolen dat er voor emissiereductiebeloftes ook duidelijke en strenge vereisten worden ingevoerd. Deze vereisten moeten er in bestaan dat handelaren informatie openbaar maken die duidelijke, objectieve en op wetenschap gebaseerde doelstellingen. Daarnaast mag het uitvoeringsplan enkel gebaseerd zijn op bestaande economisch en technisch levensvatbare technieken.⁴¹⁶

144. **COMMUNICATIEVEREISTEN VERDUIDELIJKEN** – De communicatievereisten zijn niet voldoende gedetailleerd, wanneer het gaat om de communicatie van impliciete claims en herformuleringen of vertalingen. Het lijkt mij echter niet aanbevolen om de communicatievereisten te verstrengen. De stavingsvereisten moeten namelijk al erg strikt zijn om de consument voldoende te beschermen. Indien de communicatievereisten dan ook nog erg streng worden, zou dit handelaren kunnen ontmoedigen om koolstofclaims te doen. Het voorstel is namelijk enkel van toepassing op claims die handelaren vrijwillig doen. Bovendien biedt het verstrengen van de communicatievereisten geen extra bescherming aan consumenten, omdat de milieucclaim dankzij de staving en verificatie reeds correct en betrouwbaar is. Daarom lijkt het mij aanbevolen dat de Europese wetgever de communicatievereisten enkel verduidelijkt, maar niet verstrengd.

145. **VERIFICATIEVEREISTEN** – Uit de evaluatie is gebleken dat het niet duidelijk is hoe emissiereductiebeloftes geverifieerd zullen moeten worden. Dit kan, net zoals hierboven aanbevolen is voor de Richtlijn versterken van de Consument voor de Groene Transitie, opgelost worden door handelaren te verplichten om een uitvoeringsplan te doen opstellen en jaarlijks een rapport te laten overleggen dat haar voortgang toont. Indien blijkt dat de handelaar haar beloftes niet nakomt, kan de verificateur het conformiteitscertificaat intrekken.

146. **DEFINITIE VOOR KOOLSTOFKEURMERKEN AANPASSEN** – Om de wildgroei aan koolstofkeurmerken te kunnen aanpakken moet de huidige definitie aangepast worden. Milieukeurmerken worden door het voorstel gedefinieerd als “een duurzaamheidskeurmerk dat uitsluitend of hoofdzakelijk betrekking heeft op de milieuaspecten van een product, proces of handelaar”. Om de rechtszekerheid te bevorderen is, mijns inziens, het aanbevolen om de termen ‘uitsluitend of hoofdzakelijk’ te schrappen uit deze definitie. Door de term ‘hoofdzakelijk’ zouden keurmerken die slecht gedeeltelijk betrekking hebben op milieuaspecten kunnen ontsnappen aan de vereisten uit het voorstel. Op deze manier wordt het voorstel van toepassing op alle keurmerken, zelfs als ze slechts gedeeltelijk focussen op milieuaspecten of daarnaast nog andere aspecten bevatten, zoals sociale aspecten.⁴¹⁷

⁴¹⁵ S. JUNG en M. DOWSE, "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, (11) 17.

⁴¹⁶ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 7.

⁴¹⁷ *Ibid.*, 4.

147. **NO DATA, NO CLAIM-PRINCIPE** - Vervolgens is het aanbevolen dat het voorstel het 'no data, no claim-principe' introduceert. Dit bestaat er in dat handelaren verplicht worden om het bewijs van de geldigheid van de koolstofclaim openbaar te maken op hetzelfde moment als dat de koolstofclaim gedaan wordt. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een QR-code.⁴¹⁸ Bijgevolg zijn claims die niet openbaar bewezen kunnen worden niet toegestaan.⁴¹⁹ Dit principe heeft veel voordelen. Zo wordt greenwashing voorkomen, het bevordert een transparantie communicatie, verhoogt de betrouwbaarheid en dus ook het vertrouwen van consumenten in milieueclaims.⁴²⁰

C. Voorstel Verordening Ecologisch Ontwerp voor Duurzame Producten

148. **DIGITAAL PRODUCTPASPOORT AFSTEMMEN OP DE INFORMATIEBEHOEFTE VAN CONSUMENTEN** – De verplichte informatievereisten stellen consumenten in staat om geïnformeerde en milieubewuste keuzes te maken. Er moet evenwel een balans worden gevonden met de informatie waar consumenten effectief behoefte aan hebben.⁴²¹ Het is reeds vastgesteld dat de consument geen baat heeft aan te veel informatie. Het is dus aanbevolen dat de Commissie in haar gedelegeerde handelingen er specifiek op toe ziet dat de verplichte informatie en het digitaal productpaspoort overeenstemmen met de informatiebehoeften van de consumenten.⁴²² Zo moet ze er voor zorgen dat het digitaal productpaspoort zo toegankelijk mogelijk is voor consumenten en aangepast aan hun behoeften.⁴²³ Om dit te verzekeren is het aanbevolen dat de Commissie een consumentenonderzoek uitvoert, om te weten te komen wat de behoeften en verwachtingen zijn van consumenten.⁴²⁴

149. **SYSTEEM VOOR VERIFICATIE OPZETTEN**– Om te vermijden dat handelaren valse gegevens over hun koolstofvoetafdruk opnemen in het productpaspoort om consumenten te misleiden, is het aanbevolen dat de Europese wetgever een systeem opzet om de gegevens in het digitaal productpaspoort te verifiëren. Dit is belangrijk om te voorkomen dat valse gegevens gebruikt worden om consumenten te misleiden om bepaalde producten of bij een bepaalde handelaar te kopen.⁴²⁵ Zonder systeem waarmee de nauwkeurigheid van de informatie wordt geverifieerd is het voorstel te zwak om consumenten voldoende te kunnen beschermen.⁴²⁶

D. Voorstel Verordening Certificeringskader voor Koolstofverwijderingen

150. **HET GEBRUIK VAN DE CERTIFICATEN VOOR KOOLSTOFCOMPENSATIE VERBIEDEN** – Uit de evaluatie is gebleken dat het voorstel niet volstaat om carbon-washing te voorkomen. Door niet duidelijk te bepalen voor welk gebruik de certificaten in aanmerking komen, laat het voorstel de

⁴¹⁸ EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 8.

⁴¹⁹ *Ibid.*, 9.

⁴²⁰ *Ibid.*, 8-9.

⁴²¹ CIRCTHREAD, "Policy Brief – Succes Factors For The Digital Product Passport System", 21 februari 2024, https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2024/02/2024-02_ECOS_CIRCTHREAD_Digital-product-passport.pdf, 12.

⁴²² *Ibid.*, 10.

⁴²³ ECOS, "Make-or-break aspects of the EU's Sustainable Products Initiative, 22 maart 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/03/ECOS-Sustainable-Products-Factsheets-DPP-1.pdf>, 2.

⁴²⁴ UNIVERSITY OF CAMBRIDGE INSTITUTE FOR SUSTAINABILITY LEADERSHIP en WUPPERTAL INSTITUTE, "Digital Product Passport: The ticket to achieving a climate neutral and circular European economy?", 2022, https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/8049/file/8049_Digital_Product_Passport.pdf, 21.

⁴²⁵ CIRCTHREAD, "Policy Brief – Succes Factors For The Digital Product Passport System", 21 februari 2024, https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2024/02/2024-02_ECOS_CIRCTHREAD_Digital-product-passport.pdf, 11.

⁴²⁶ ECOS, "Make-or-break aspects of the EU's Sustainable Products Initiative, 22 maart 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/03/ECOS-Sustainable-Products-Factsheets-DPP-1.pdf>, 1.

deur open voor koolstofcompensatie. Door koolstofcompensatie niet te verbieden worden uitstoters niet voldoende aangemoedigd om hun uitstoot effectief te verminderen.⁴²⁷ Daarnaast bestaat ook het risico dat de handelaren op basis van koolstofcompensatie misleidende koolstofclaims zullen doen. Omdat de rol van de certificaten een essentieel aspect van het voorstel is, moet het voorstel uitdrukkelijk bepalen voor welk gebruik ze wel en niet in aanmerking komen.⁴²⁸ Daarbij is het aanbevolen dat het voorstel uitdrukkelijk verbiedt dat de certificaten gebruikt worden om koolstofuitstoot te compenseren, om zo misleidende koolstofclaims te kunnen aanpakken.⁴²⁹

151. DUIDELIJKE SCHEIDING TUSSEN VERWIJDERINGEN EN VERMINDERINGEN – Om de klimaatdoelstellingen tegen 2050 te behalen is het erg belangrijk dat koolstofverwijderingen niet in de plaats zullen komen van koolstofverminderingen.⁴³⁰ Daarom moet de Europese wetgever duidelijk stellen dat emissiereductie de prioriteit heeft.⁴³¹ Om te vermijden dat koolstofverwijderingen de plaats gaan innemen van koolstofverminderingen moet het voorstel voorzien in een aantal waarborgen. Daartoe is het in de eerste plaats aanbevolen dat het voorstel uitdrukkelijk verbiedt dat koolstofverwijderingseenheden gebruikt worden om emissiereductieverplichtingen na te komen.⁴³² Een andere mogelijkheid voor de Europese wetgever bestaat er in om duidelijkheid te verschaffen over de rol van koolstofverwijderingen in haar klimaatbeleid.⁴³³ Daarbij is het belangrijk dat de EU bij het bepalen van haar klimaatdoelstellingen duidelijk een onderscheid maakt tussen koolstofverminderingen en koolstofverwijderingen.⁴³⁴

152. LIJST VAN KOOLSTOFVERWIJDERINGSACTIVITEITEN DIE NIET GEPAST ZIJN VOOR CERTIFICERING – Uit de evaluatie is gebleken dat niet alle activiteiten gepast zijn voor certificering. Om echt betrouwbaar te kunnen zijn zou het voorstel enkel koolstofverwijderingsactiviteiten mogen certificeren die veilig, haalbaar en van hoge kwaliteit zijn en waarvan de nettoverwijdering bewezen is.⁴³⁵ Om dit te bereiken is het aanbevolen dat in het voorstel een lijst wordt opgenomen die koolstofverwijderingsactiviteiten opsomt die niet gepast zijn voor certificering.⁴³⁶

⁴²⁷ EEB, "Certification of Carbon Removals: EEB Policy Recommendations", 27 september 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/09/CRC-EEB-Policy-Recommendations-1.pdf>, 4.

⁴²⁸ N. MEYER-OHLENDORF, A. SIEMONS, L. SCHNEIDER en H. BÖTTCHER, "Certification of Carbon Dioxide Removals: Evaluation of the Commission Proposal", *German Environment Agency* maart 2023, https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/479/publikationen/cc_13-2023_certification_of_carbon_dioxide_removals.pdf, 20.

⁴²⁹ ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 16.

⁴³⁰ N. MEYER-OHLENDORF, A. SIEMONS, L. SCHNEIDER en H. BÖTTCHER, "Certification of Carbon Dioxide Removals: Evaluation of the Commission Proposal", *German Environment Agency* maart 2023, https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/479/publikationen/cc_13-2023_certification_of_carbon_dioxide_removals.pdf, 9.

⁴³¹ EEB, "Analysis of the European Commission's legislative proposal for the Carbon Removal Certification Framework (CRCF)", 16 februari 2023, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/02/CRCF-Analysis-February-2023.pdf>, 2.

⁴³² N. MEYER-OHLENDORF, A. SIEMONS, L. SCHNEIDER en H. BÖTTCHER, "Certification of Carbon Dioxide Removals: Evaluation of the Commission Proposal", *German Environment Agency* maart 2023, https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/479/publikationen/cc_13-2023_certification_of_carbon_dioxide_removals.pdf, 20.

⁴³³ *Ibid.*, 10.

⁴³⁴ *Ibid.*, 20.

⁴³⁵ EEB, "Analysis of the European Commission's legislative proposal for the Carbon Removal Certification Framework (CRCF)", 16 februari 2023, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/02/CRCF-Analysis-February-2023.pdf>, 4; EEB, "Certification of Carbon Removals: EEB Policy Recommendations", 27 september 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/09/CRC-EEB-Policy-Recommendations-1.pdf>, 1.

⁴³⁶ EEB, "Analysis of the European Commission's legislative proposal for the Carbon Removal Certification Framework (CRCF)", 16 februari 2023, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/02/CRCF-Analysis-February-2023.pdf>, 4.

Conclusie

De centrale onderzoeksvraag in deze masterscriptie luidde als volgt: Biedt het Europees consumentenrecht voldoende bescherming aan de consument tegen misleidende koolstofclaims en het gebrek aan correcte en betrouwbare informatie rond de koolstofvoetafdruk en draagt het bij aan duurzame ontwikkeling?

Deze masterscriptie heeft de huidige regelgeving voor het gebruik van koolstofclaims binnen de EU en België geëvalueerd. Uit deze evaluatie is gebleken dat deze huidige regelgeving op twee vlakken tekortschiet. Ten eerste biedt de huidige regelgeving geen voldoende bescherming aan consumenten tegen misleidende koolstofclaims. Ten tweede slaagt de huidige regelgeving er niet in om correctie en betrouwbare informatie te verstrekken rond de koolstofvoetafdruk van handelaren en producten.

Vervolgens werden verschillende Europese wetgevende initiatieven besproken en geëvalueerd. Uit de evaluatie bleek dat de verschillende wetgevende initiatieven duidelijk potentieel bieden. Een aantal van de vastgestelde problemen worden aangepakt en er wordt een hoger niveau van consumentenbescherming geboden. Toch slagen de nieuwe wetgevende initiatieven er slechts gedeeltelijk in om de vastgestelde problemen aan te pakken. De nieuwe wetgevende initiatieven creëren een kader om koolstofclaims te reguleren. Wegens het misleidende karakter van koolstofneutraliteitsclaims en koolstofcompensatie moeten dergelijke koolstofclaims steeds verboden zijn. Het louter reguleren ervan volstaat niet. Dit wil niet zeggen dat alle vormen van koolstofclaims verboden moeten worden. Wanneer ze correct en betrouwbaar zijn, is het gebruik van koolstofclaims net positief. Consumenten kunnen er dan rekening mee houden en zo klimaatbewust consumeren.

Ook Frankrijk heeft, ondanks de maximumharmonisatie van de richtlijnen, initiatieven genomen om misleidende koolstofclaims aan te pakken. Deze initiatieven kunnen een bron van inspiratie vormen om de EU te helpen de vastgestelde problemen aan te pakken. De Franse wetgeving bevat echter zelf verschillende tekortkomingen en volstaat bijgevolg ook niet om voldoende bescherming te bieden.

Naar mijn mening, zijn de nieuwe wetgevende initiatieven noodzakelijk om de vastgestelde tekortkomingen aan te pakken en bieden ze veel potentieel, maar ze slagen er in hun huidige staat nog niet in om voldoende bescherming te bieden tegen misleidende koolstofclaims of om een oplossing te bieden tegen het gebrek aan informatie rond de koolstofvoetafdruk van producten en handelaren.

Het Europees consumentenrecht draagt, mijns inziens, wel bij tot duurzame ontwikkeling. Het is duidelijk dat er binnen de EU meer aandacht is voor carbon-washing. Door misleidende koolstofclaims aan te pakken en consumenten correcte en betrouwbare informatie te bieden, wordt aan consumenten de mogelijkheid geboden om duurzaam te consumeren. Daarnaast worden handelaren die gebruik willen maken van de bereidheid van consumenten om klimaatbewust te consumeren aangemoedigd om wel effectief inspanningen te doen om bij te dragen aan het klimaat.

Er kan worden geconcludeerd dat, ondanks dat het Europees consumentenrecht wel bijdraagt tot duurzame ontwikkeling, het er niet in slaagt om voldoende bescherming te bieden aan consumenten tegen misleidende koolstofclaims en het gebrek aan informatie rond de koolstofvoetafdruk.

Bibliografie

A. Wetgeving

a) Internationaal

ICC-Code voor reclame en marketingcommunicatie.

b) Europese Unie

Bijlage bij de aanbeveling van de Commissie van 6 mei 2003 betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen, *Pb.L.* 20 mei 2003, afl. 124, 36.

Richtl.EP.Raad nr. 2005/29/EG, 11 mei 2005 betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt en tot wijziging van Richtlijn 84/450/EEG van de Raad, Richtlijnen 97/7/EG, 98/27/EG en 2002/65/EG van het Europees Parlement en de Raad en van Verordening (EG) nr. 2006/2004 van het Europees Parlement en de Raad, *Pb.L.* 11 juni 2005, afl. 149, 22.

Richtl.EP.Raad nr. 2011/83/EU, 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten, tot wijziging van Richtlijn 93/13/EEG van de Raad en van Richtlijn 1994/44/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 85/577/EEG en van Richtlijn 97/7/EG van het Europees Parlement en de Raad, *Pb.L.* 22 november 2011, afl. 304, 64.

B.Raad nr. (EU) 2016/590, 11 april 2016 betreffende de ondertekening namens de Europese Unie van de Overeenkomst van Parijs, die is aangenomen in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering, *Pb.L.* 19 april 2016, afl. 103, 1.

Verord.EP.Raad nr. (EU) 2021/1119, 30 juni 2021 tot vaststelling van een kader voor de verwezenlijking van klimaatneutraliteit, en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 401/2009 en Verordening (EU) 2018/1999, *Pb.L.* 9 juli 2021, afl. 243, 1.

Mededeling (Comm.). Richtsnoeren met betrekking tot de uitlegging en toepassing van Richtlijn 2005/29/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt, *Pb.C.* 29 december 2021, afl. 526, 1.

Voorstel (Comm.) voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de totstandbrenging van een kader voor het vaststellen van vereisten inzake ecologisch ontwerp voor duurzame producten en tot intrekking van Richtlijn 2009/125/EG, 30 maart 2022, COM(2022)142 final – 2022/0095 (COD).

Voorstel (Comm.) voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Richtlijnen 2005/29/EG en 2011/83/EU wat betreft het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en bescherming tegen oneerlijke praktijken, 30 maart 2022, COM(2022)143 final – 2022/0092(COD).

Commission staff working document (Comm.). impact assessment report accompanying the document proposal for a directive of the European parliament and of the council amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition through better protection against unfair practices and better information, 30 maart 2022, SWD(2022)86 final.

Voorstel (Comm.) voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een certificeringskader van de Unie voor koolstofverwijderingen, 30 november 2022, COM(2022)672 final – 2022/0394 (COD).

Voorstel (Comm.) voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieueclaims (richtlijn groene claims), 22 maart 2023, COM(2023)166 final – 2023/0085 (COD).

Richtl.EP.Raad nr. 2024/825, 28 februari 2024 tot wijziging van de Richtlijnen 2005/29/EG en 2011/83/EU wat betreft het versterken van de positie van de consument voor de groene transitie door middel van betere informatie en door middel van bescherming tegen oneerlijke praktijken, *Pb.L.* 6 maart 2024.

Wetgevingsresolutie (EP) van het Europees Parlement van 12 maart 2024 over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de staving en het communiceren van uitdrukkelijke milieueclaims (richtlijn groene claims), 12 maart 2024, COM(2023)0166 - C9-01116/2023 - 2023/0085(COD).

Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 10 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a Union certification framework for carbon removals, 10 april 2024, COM(2022)0672 - C9-0399/2022 – 2022/0394 (COD).

Legislative resolution (EP) of the European Parliament of 23 april 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a framework for setting eco-design requirements for sustainable products and repealing Directive 2009/125/EC, 23 april 2024, COM(2022)0142 – C9-0132/2022 – 2022/0098 (COD).

c) België

Wetboek Economisch recht.

Milieureclamecode.

d) Frankrijk

Loi n° 2021-1104 (Fr) 22 augustus 2021 portant lutte contre le dérèglement climatique et renforcement de la résilience face à ses effets, *JO* 24 augustus 2021, www.legifrance.gouv.fr.

Décret n° 2022-539 (Fr) 13 april 2022 relatif à la compensation carbone et aux allégations de neutralité carbone dans la publicité, *JO* 14 april 2022, www.legifrance.gouv.fr.

B. Rechtsleer

a) Boeken

STUYCK, J. en KEIRSBILCK, B., "De richtlijn oneerlijke handelspraktijken - gevolgen voor het Belgisch recht" in STUYCK, J. en KEIRSBILCK, B., (eds.), *Handels- en economische recht. Deel 2 Mededingingsrecht, A. Handelspraktijken en contracten met consumenten*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 34-68.

TERRYIN, E., "Circulaire economie" in HONDIUS, E. en MAK, V. (eds.), *Handboek consumentenrecht*, Zutphen, Paris bv, 2020, 53-67.

TERRYN, E., "De Richtlijn consumenten rechten – Nieuwe reglementering op komst voor onder meer overeenkomsten op afstand en buiten verkoop ruimten gesloten overeenkomsten", in X, *De wet marktpraktijken en consumentenbescherming toegepast*, Brussel, Intersentia, 2012, 29-64.

b) Bijdragen in tijdschriften

BORUCKI, C., "'100 procent composteerbaar' kan misleidend zijn", *De Juristenkrant* 2020, afl. 412, 2-3.

BORUCKI, C., "als de vos de passie preekt... Corporate greenwashing als misleidende handelspraktijk", *DCCR* 2018, afl. 1, 31-55.

BRASPENNINGEN, J. en VERBRUGGEN, P., "Gedragswetenschappelijke inzichten in het consumentenrecht", *TvC* 2017, afl. 6, 242-247.

CAVALLIN, E., "Carbon Farming and the Commission Proposal for a Regulation on a Certification Framework for Carbon Removals: a Legal Perspective", *Journal of European Environmental & Planning Law* 2024, afl. 24, 41-71.

CORTE, P., "The Proposal of a Green Claims Directive", *E.F.F.L.* 2023/3, 152-156.

DE MULDER, J., "De Green Deal zet door", *T.O.O.* 2022/3, 172-202.

DESOMMER, M. en BALLESTER, B., "De nieuwe Richtlijn Consumentenrechten in het kort", *DCCR* 2011, nr. 3, 243-250.

GODDAER, J., "De Richtlijn Consumentenrechten Gevolgen voor de WMPC en de Wet Elektronische Handel", *DCCR* 2012, nr. 95, 7-65.

GÜNTHER, P., FARSKÉ, B., HEYL, K. en EKARDT, F., "Carbon farming, overestimated negative emissions and the limits to emissions trading in land-use governance: the EU carbon removal certification proposal", *Environmental Sciences Europe* 2024, afl. 36, 1-24.

JUNG, S. en DOWSE, M., "Key Aspects of the Green Claims Directive Proposal", *EuCML* 1/2024, 11-23.

KEIRSBILCK, B. en TERRYN, E. "Duurzaamheid en consumentenrecht", *TBH-RDC* 2021/10, 433-494.

SEPUL, S., "Jury d'éthique publicitaire / Jury voor ethische praktijken inzake reclame", *AM* 2011, nr. 6, 603-604.

TERRYN, E., "Nieuwe richtsnoeren aangenomen door de Europese Commissie", *DCCR* 2022, 111-112.

TERRYN, E., "Richtlijn 2011/83/EU betreffende consumentenrechten - Nieuwe regels op komst voor de directe verkoop", *RW* 2012-13, nr. 24, 922-942.

TERRYN, E. en VAN GOOL, E., "Kunnen we e-commerce vergroenen door het consumentencontractenrecht te herzien?", *TvC* 2021-1, 15-25.

TROUWLOON, D., STRECK, C., CHAGAS, T. en MARTINUS, G., "Understanding the Use of Carbon Credits by Companies: A Review of the Defining Elements of Corporate Climate Claims", *Global Challenges* 2023, afl. 7(4), 18 p.

VAN GOOL, E., "Climate-washing': B2C communicatie in de klimaatcrisis beoordeeld in het licht van oneerlijke handelspraktijken, *soft law* en nieuwe wetgeving", *DCCR* 2023, afl. 1, 3-60.

C. Andere

ACM, "ACM: consumers find claims regarding carbon offset unclear", <https://www.acm.nl/en/publications/acm-consumers-find-claims-regarding-carbon-offset-unclear>.

ACM, "Leidraad duurzaamheidsclaims", <https://www.acm.nl/system/files/documents/acm-leidraad-duurzaamheidsclaims-versie-2.pdf>, 37 p.

ADEME, "Position Paper – Carbon neutrality", juli 2021, <https://librairie.ademe.fr/changement-climatique-et-energie/5941-ademe-position-paper-carbon-neutrality.html>, 8 p.

ADEME, "Use of the 'carbon neutrality' argument in communications", mei 2022, <https://librairie.ademe.fr/developpement-durable/5609-use-of-the-carbon-neutrality-argument-in-communications.html>, 17 p.

BERGER, N., "Les greenwashing ou les noces improbables de la publicité et de l'environnement", *Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation*, Brussel, 2014, 26 p.

BEUC, "Proposal on empowering consumers for the green transition – BEUC Position Paper", 11 oktober 2022, https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/BEUC-X-2022-105_Empowering_consumers_for_the_green_transition.pdf, 17 p.

BLACK, R., CULLEN, K., FAY, B., HALE, T., LANG, J., MAHMOOD, S. en SMITH, S., "Taking Stock: A global assessment of net zero targets", maart 2021, https://ca1-eci.edcdn.com/reports/ECIU-Oxford_Taking_Stock.pdf?v=1616461369, 30 p.

CARBON MARKET WATCH, CLIENTEARTH, ECOS en EEB, "Empowering Consumers in the Green Transition – Amendments proposed by EEB, Carbon market Watch, ClientEarth and ECOS", oktober 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/11/ClientEarth-ECOS-CMW-EEB-Empowering-the-Consumer-Oct-2022-1.pdf>, 19 p.

CARBON MARKET WATCH, "Green Claims Directive: Open Consultation", 20 juli 2023, <https://carbonmarketwatch.org/publications/green-claims-directive-open-consultation/>, 6 p.

CIRCTHREAD, "Policy Brief – Success Factors For The Digital Product Passport System", 21 februari 2024, https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2024/02/2024-02_ECOS_CIRCTHREAD_Digital-product-passport.pdf, 16 p.

DUGAST, C., "Décret sur la neutralité carbone des produits: demandez votre baril de pétrole neutre!", *Carbone 4*, 8 maart 2022, <https://www.carbone4.com/article-decret-neutralite-greenwashing>.

ECOS, "Empowering Consumers for the Green Transition – A first step in dire need of more", Brussel, mei 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/05/ECOS-Empowering-Consumer-Position-paper.pdf>, 6 p.

ECOS, "EU's world-leading ambition has real potential to make sustainable products the norm – but only if implemented swiftly and without loopholes", 30 maart 2022,

https://ecostandard.org/news_events/eus-world-leading-ambition-has-real-potential-to-make-sustainable-products-the-norm-but-only-if-implemented-swiftly-and-without-loopholes/.

ECOS, "Greenwashing, certified?", maart 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/03/ECOS-Report-Carbon-neutrality-claims-March-2023.pdf>, 25 p.

ECOS, "Make-or-break aspects of the EU's Sustainable Products Initiative, 22 maart 2022, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2022/03/ECOS-Sustainable-Products-Factsheets-DPP-1.pdf>, 2 p.

ECOS, EEB, CLIENTEARTH, CARBON MARKET WATCH e.a., "Open letter – Protecting consumers against unfair commercial practices and greenwashing", 13 februari 2023, <https://ecostandard.org/wp-content/uploads/2023/02/Joint-letter-Protecting-consumers-against-unfair-commercial-practices-and-greenwashing-February-2023.pdf>, 5 p.

EEB, "Analysis of the European Commission's legislative proposal for the Carbon Removal Certification Framework (CRCF)", 16 februari 2023, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/02/CRCF-Analysis-February-2023.pdf>, 4 p.

EEB, "Certification of Carbon Removals: EEB Policy Recommendations", 27 september 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/09/CRC-EEB-Policy-Recommendations-1.pdf>, 15 p.

EEB, "EEB comments on provisions on sustainability labels and green claims in the proposal on empowering the consumers for the green transition", 26 oktober 2022, <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/10/EEB-comments-green-labels-and-claims.pdf>, 4 p.

EEB, "Position Paper on the Green Claims Directive", Brussel, 17 juli 2023, https://eeb.org/wp-content/uploads/2023/08/EEB-POSITION-ON-THE-GREEN-CLAIMS-DIRECTIVE_July-2023.pdf, 11 p.

EUROPESE COMMISSIE, *Behavioural Study on Consumers' Engagement in the Circular Economy - Final report*, Brussel, 2018, 200 p.

EUROPESE COMMISSIE, "Commission welcomes political agreement on EU-wide certification scheme for carbon removals", 20 februari 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_885.

EUROPESE COMMISSIE, "Ecodesign for Sustainable Products Regulation", https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/sustainable-products/ecodesign-sustainable-products-regulation_en.

EUROPESE COMMISSIE, "Carbon Removal Certification", https://climate.ec.europa.eu/eu-action/sustainable-carbon-cycles/carbon-removal-certification_en?prefLang=nl.

EUROPESE COMMISSIE, "Certification of permanent carbon removals, carbon farming and carbon storage in products", https://climate.ec.europa.eu/eu-action/certification-permanent-carbon-removals-carbon-farming-and-carbon-storage-products/certification-permanent-carbon-removals-carbon-farming-and-carbon-storage-products_en#email.

EUROPESE COMMISSIE, "Consumer protection: enabling sustainable choices and ending greenwashing", 2023, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1692.

EUROPESE COMMISSIE, "Green claims", https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/green-claims_en.

EUROPESE COMMISSIE, *Sustainable Products in a Circular Economy – Towards an EU Product Policy Framework contributing to the Circular Economy*, Brussel, 2019, 74 p.

EUROPESE COMMISSIE, DIRECTORATE-GENERAL FOR ENERGY en DIRECTORATE-GENERAL FOR ENTERPRISE AND INDUSTRY, "Ecodesign your future: How ecodesign can help the environment by making products smarter", 2014, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4d42d597-4f92-4498-8e1d-857cc157e6db/language-en>.

EUROPEES PARLEMENT, "Alleen nog duurzame producten in de EU dankzij regels inzake ecologisch ontwerp", 1 augustus 2023, <https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20230629STO01708/alleen-nog-duurzame-producten-in-de-eu-dankzij-regels-inzake-ecologisch-ontwerp>.

EUROPEES PARLEMENT, "De gevolgen van klimaatverandering in Europa (infografiek)", 2023, <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/priorities/klimaatverandering/20180905STO11945/de-gevolgen-van-klimaatverandering-in-europa-infografiek>.

EUROPEES PARLEMENT, "Parlement neemt nieuwe wet aan tegen greenwashing en misleidende productinformatie, 17 januari 2024, <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/press-room/20240112IPR16772/ep-neemt-nieuwe-wet-aan-tegen-greenwashing-en-misleidende-productinformatie>.

EUROPEES PARLEMENT, "Vermindering van CO2-uitstoot: doelstellingen en beleid van de EU", 2023, <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/society/20180305STO99003/vermindering-van-co2-uitstoot-doelstellingen-en-beleid-van-de-eu>.

EUROPEES PARLEMENT, "Wat betekent het om CO2-neutraal te zijn en hoe kunnen we het tegen 2050 bereiken?", 2023, <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/society/20190926STO62270/wat-is-co2-neutraliteit-en-hoe-bereiken-we-het-tegen-2050>.

FOD ECONOMIE, K.M.O., MIDDENSTAND EN ENERGIE, "Goede praktijken inzake milieucclaims", <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/Praktische-gids-Goede-praktijken-inzake-milieucclaims.pdf>.

FRANK, S. "Does carbon offsetting do more harm than good?", *Carbon Market Watch* 2023, <https://carbonmarketwatch.org/2023/07/06/does-carbon-offsetting-do-more-harm-than-good/>.

JEP 15 februari 2022, 'Luminus', <https://www.jep.be/luminus-15-02-2022-beslissing-tot-wijzigingstopzetting/>.

JEP 15 februari 2022, 'Mega', <https://www.jep.be/mega-15-02-2022-beslissing-tot-wijzigingstopzetting/>.

JEP, "F.A.Q.", <https://www.jep.be/faq/>.

MAERTENS, G., "Wij hebben 13 voedingsproducten gecontroleerd die als "koolstofneutraal" zijn gecertificeerd. Zijn deze claims betrouwbaar? Onze experte geeft antwoord." *Testaankoop* 2023,

<https://www.test-aankoop.be/gezond/voeding/duurzaamheid-en-milieu-impact/antwoord-van-expert/carbon-neutral-claim#:~:text=Deze%20claims%20zijn%20dus%20niet,en%20van%20product%20tot%20product.>

MEYER-OHLENDORF, N., SIEMONS, A., SCHNEIDER, L. en BÖTTCHER, H., "Certification of Carbon Dioxide Removals: Evaluation of the Commission Proposal", *German Environment Agency* maart 2023, https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/479/publikationen/cc_13-2023_certification_of_carbon_dioxide_removals.pdf, 35 p.

NEWCLIMATE INSTITUTE, "Corporate Climate Responsibility Monitor 2022", 7 februari 2022, <https://newclimate.org/resources/publications/corporate-climate-responsibility-monitor-2022>.

PORTERON, S., "New EU Carbon Removal Certification Framework – can it stop greenwashing in the carbon market?", *ECOS* 28 november 2022, https://ecostandard.org/news_events/new-eu-carbon-removal-certification-framework-can-it-stop-greenwashing-in-the-carbon-market/.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, "Klimaatactie: Raad en Parlement akkoord over EU-certificeringskader voor koolstofverwijderingen", <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2024/02/20/climate-action-council-and-parliament-agree-to-establish-an-eu-carbon-removals-certification-framework/#:~:text=Als%20eerste%20stap%20naar%20de,de%20certificering%20van%20hoogwaardige%20koolstofverwijderingen.>

RAAD VOOR HET VERBRUIK, "Advies Over de herziening van de Milieureclamecode", 25 p., <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/About-SPF/avis-cc-rvv/Advies-408-Raad-Verbruik.pdf>.

UNIVERSITY OF CAMBRIDGE INSTITUTE FOR SUSTAINABILITY LEADERSHIP en WUPPERTAL INSTITUTE, "Digital Product Passport: The ticket to achieving a climate neutral and circular European economy?", 2022, https://epub.wupperinst.org/frontdoor/deliver/index/docId/8049/file/8049_Digital_Product_Passport.pdf, 36 p.

VAN GOOL, E., "'Climate-washing': A case for Unfair Commercial Practices Law (part 1)", 2022, <https://law.kuleuven.be/ccm/blog/?p=403>.

X, "De Bleeker gaat strijd aan met greenwashing", 2021, <https://evadebleeker.be/nl/nieuwsbericht/detail/de-bleeker-gaat-strijd-aan-met-greenwashing>.

X, "Europese Commissie bindt strijd aan tegen misleidende milieucclaims voor consumenten aan", *Vilt vzw* 2023, <https://vilt.be/nl/nieuws/europese-commissie-bindt-strijd-tegen-misleidende-milieucclaims-voor-consumenten-aan>.

X, "Greenwashing overheerst in klimaatplannen van topbedrijven", *MO* 2023, <https://www.mo.be/nieuws/greenwashing-overheerst-klimaatplannen-van-topbedrijven>.